

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ЦЕНТР ДЕМОКРАТІЇ ТА
ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

ЗВІТ

**ПРО ПРОВЕДЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ ОЦІНКИ РИЗИКІВ
СЕКТОРУ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ
У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ
(ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ
ШЛЯХОМ, ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ
ТА ФІНАНСУВАННЮ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЗБРОЇ
МАСОВОГО ЗНИЩЕННЯ**

**ЗА ПЕРІОД ІЗ
ВЕРЕСНЯ 2023 РОКУ ПО СЕРПЕНЬ 2024 РОКУ**

Цей звіт створений у межах проєкту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України», що реалізується ICAP Єднання у консорціумі з Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД) та Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) завдяки ширій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку. ЦЕДЕМ несе повну відповідальність за зміст, який може не відображати поглядів АМР США або Уряду Сполучених Штатів Америки.

ЗМІСТ

Вступ	3
Резюме	5
Частина 1: Оцінювання вразливості за категоріями неприбуткових організацій	7
Частина 2: Оцінювання загрози за категоріями неприбуткових організацій	33
Частина 3: Оцінювання ризику за категоріями неприбуткових організацій	54
Частина 4: Самооцінка ризику відмивання коштів, фінансування тероризму і фінансування зброї масового знищення неприбутковими організаціями	56
Частина 5: Опитування стейкхолдерів і донорів неприбуткового сектору щодо ризиків фінансування тероризму, відмивання коштів і фінансування зброї масового знищення неприбутковими організаціями	68
Частина 6: Аналіз факторів зниження ризику неприбуткових організацій	84
Висновки та рекомендації	92
Перелік термінів та скорочень	100

ВСТУП

В умовах російської агресії проти України й зростання глобальних викликів, пов'язаних із протидією легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення (ВК/ФТ/ФРЗМЗ), сектор неприбуткових організацій (НПО) в Україні стикається з безпрецедентними ризиками та викликами. Це дослідження представляє комплексну оцінку ризиків сектору НПО в Україні у сфері протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ, враховуючи як міжнародні стандарти, зокрема оновлену Рекомендацію 8 FATF, так і український контекст в умовах повномасштабної війни.

Мета дослідження — всебічний аналіз ризиків і факторів їх зниження в секторі НПО з охопленням різних категорій організацій, їхніх донорів і стейкхолдерів. Дослідження складається із шести взаємопов'язаних частин, які охоплюють оцінювання вразливості, загроз і ризиків за категоріями НПО, самооцінку ризиків організацій, опитування стейкхолдерів і донорів, а також аналіз факторів зниження ризиків.

Дослідження проведено відповідно до [Методології оцінювання ризиків сектору неприбуткових організацій в Україні у сфері відмивання коштів, фінансування тероризму, фінансування розповсюдження зброї масового знищення](#). Цю методологію розроблено командою ЦЕДЕМ із залученням міжнародних експертів.

Методологія дослідження передбачає комбінацію кількісних та якісних методів, у тому числі опитування, інтерв'ю, фокус-групи та контент-аналізу відкритих даних, реєстрів та інформації, наданої державними органами, за період 2018–2023 років. Це дозволило оцінити рівень загрози та вразливості для сектору НПО в Україні, виявити тенденції у сфері кримінальних розслідувань та судового розгляду справ, пов'язаних із ВК/ФТ/ФРЗМЗ щодо НПО та їхніх представників.

Важливою складовою дослідження є аналіз факторів зниження ризику ВК/ФТ/ФРЗМЗ для різних категорій НПО, який охоплює як державні ініціативи, так і заходи, ужиті самими організаціями. Цей комплексний підхід дозволяє сформулювати цілісне уявлення про стан захисту сектору НПО від ризиків в Україні й запропонувати ефективні стратегії їх мінімізації.

Оцінювання вразливості за категоріями НПО (Частина 1 дослідження) проведено протягом грудня 2023–червня 2024 років Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва за методологією ЦЕДЕМ, розробленою в межах проєкту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України».

Оцінювання загрози за категоріями НПО (Частина 2 дослідження), оцінювання ризику за категоріями НПО (Частина 3 дослідження), опитування НПО щодо їхньої самооцінки ризиків ВК/ФТ/ФРЗМЗ (Частина 4 дослідження), глибинні інтерв'ю з донорами та стейкхолдерами НПО щодо ризиків ВК/ФТ/ФРЗМЗ (Частина 5 дослідження), аналіз факторів зниження ризиків для НПО (Частина 6 дослідження) були здійснені командою експертів ЦЕДЕМ в період із вересня 2023 року по серпень 2024 року.

КОМАНДА ЕКСПЕРТІВ ПРОЕКТУ «ІНІЦІАТИВА СЕКТОРАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ»:

Володимир Шейгус	виконавчий директор ICAP Єднання, керівник проекту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України».
Олеся Холопик	директорка ЦЕДЕМ.
Анна Ісичко	заступниця директорки, координаторка проекту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України» ЦЕДЕМ.
Марія Полоз	юристка ЦЕДЕМ, керівниця дослідження.
Наталія Повтарь	юристка ЦЕДЕМ.
Аріна Євгійко	асистентка проекту ЦЕДЕМ.
Дар'я Гросул	молодша юристка ЦЕДЕМ.
Емілія Санницька	головна бухгалтерка ЦЕДЕМ.
Олена Музиченко	фінансова менеджерка ЦЕДЕМ.

ДОСЛІДНИЦЬКА КОМАНДА ФОНДУ «ДЕМОКРАТИЧНІ ІНІЦІАТИВИ» ІМЕНІ ІЛЬКА КУЧЕРІВА:

Світлана Барбелюк	директорка Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва.
Ірина Філіпчук	консультантка (експертка) з організації дослідження.
Андрій Сухарина	асоційований аналітик Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва.
Кирило Сова	інтерв'юер Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва.
Андріана Мисишина	інтерв'юерка Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Бен Еванс	співзасновник і старший партнер «Greenacre Group».
Олексій Орловський	директор Програми «Демократія і належне врядування» Міжнародного фонду «Відродження».
Сергій Рибченко	незалежний експерт.
Марія Гелетій	заступниця керівника проекту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України» (2019-2023)
Максим Лациба	керівник програми розвитку громадянського суспільства, Український незалежний центр політичних досліджень.

Проект «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України» висловлює вдячність усім респондентам та учасникам, а також шанованим рецензентам дослідження за час, відповідальність й активність упродовж проведення цього дослідження.

РЕЗЮМЕ

КОМПЛЕКСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СЕКТОРУ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ (НПО) В УКРАЇНІ, ПРОВЕДЕНЕ В ПЕРІОД ІЗ ВЕРЕСНЯ 2023 РОКУ ПО СЕРПЕНЬ 2024 РОКУ З УРАХУВАННЯМ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ І ПОТОЧНОГО КОНТЕКСТУ, ВИЯВИЛО НИЗЬКИЙ ЗАГАЛЬНИЙ РІВЕНЬ РИЗИКУ ВИКОРИСТАННЯ НПО ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ, ВІДМИВАННЯ КОШТІВ ТА ФІНАНСУВАННЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЗБРОЇ МАСОВОГО ЗНИЩЕННЯ (ВК/ФТ/ФРЗМЗ).

Опитана вибірка (185 організацій) забезпечує 80 % рівень упевненості в тому, що реальне значення будь-якої відповіді перебуває в межах ± 5 % похибки.

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ:

1. Рівень вразливості більшості НПО оцінюється як низький у фінансовій та операційній діяльності та середньо-низький у статутній діяльності.
2. Загальна оцінка загрози для сектору НПО визначена як **низька**.
3. Виявлено складнощі у взаємодії НПО з банківськими установами, особливо щодо транскордонних операцій.
4. НПО застосовують різноманітні внутрішні заходи для забезпечення прозорості, масштаб і складність яких зазвичай корелюють із розміром організації та обсягом її діяльності.
5. 34 % опитаних організацій потребують додаткового інформування про ризики ВК/ФТ/ФРЗМЗ. При цьому відсутні державні навчальні програми для НПО щодо ризиків ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

ОСНОВНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ:

1. Відповідальним органам державної влади варто продовжувати розвиток системи інформування НПО про ризики ВК/ФТ/ФРЗМЗ.
2. Банкам, їхнім незалежним асоціаціям і НПО за сприяння національного регулятора доцільно вживати заходів для покращення взаємної комунікації з метою адекватного реагування на виявлені ризики ВК/ФТ/ФРЗМЗ і запобігання дерискінгу.
3. Відповідальним органам державної влади враховувати законодавство ЄС у процесі розробки та прийняття державної політики у сфері протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ, з урахуванням умов підготовки України до членства в ЄС.
4. Відповідальним органам державної влади у взаємодії з НПО доцільно розробити та запровадити навчальні програми для НПО.
5. Відповідальним державним органам варто організувати розроблення й впровадження заходів для запобігання необґрунтованому банківському дерискінгу, із залученням експертних НПО.

- 6.** Відповідальним державним органам та експертним НПО необхідно проводити роз'яснювальну й інформаційну роботу серед НПО щодо необхідності впровадження внутрішніх політик, у тому числі добору персоналу, закупівель, антикорупційних заходів і практик публічної звітності тощо.
- 7.** НПО рекомендується розглянути можливість імплементації внутрішніх політик з врегулювання конфліктів інтересів, проведення закупівель, добору персоналу тощо.
- 8.** НПО доцільно проявляти проактивну позицію і брати участь в публічних консультаціях щодо формування державної політики в сфері ПВК/ФТ/ФРЗМЗ.

Дослідження надає комплексний огляд стану сектору НПО в Україні, враховуючи унікальні виклики воєнного часу й глобальні тенденції у сфері протидії фінансовим злочинам. Аналіз підкреслює важливість збалансованого підходу до регулювання діяльності НПО. Отримані дані слугують основою для вдосконалення нормативно-правової бази, підвищення фінансової грамотності та стійкості сектору НПО, а також посилення співпраці між державним сектором, НПО й міжнародними партнерами у сфері протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

Повний спектр висновків і детальні рекомендації представлені в розділі «Висновки та рекомендації» цього звіту.

ЧАСТИНА 1

ОЦІНЮВАННЯ ВРАЗЛИВОСТІ ЗА КАТЕГОРІЯМИ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

ОПИТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЗАДЛЯ ОЦІНКИ РІВНЯ ВРАЗЛИВОСТІ НПО ЩОДО ВІДМИВАННЯ КОШТІВ, ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ, ФІНАНСУВАННЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЗБРОЇ МАСОВОГО ЗНИЩЕННЯ В УКРАЇНІ

1. СЛОВНИК ВИКОРИСТАНИХ ТЕРМІНІВ ТА СКОРОЧЕНЬ

НПО (Неприбуткова організація): це юридична особа, асоціація або організація, що займається переважно збором або розподілом коштів на благодійні, релігійні, культурні, освітні, соціальні або братерські цілі або інші види добрих справ (згідно з FATF (Financial Action Task Force / Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей).

Часто використовувані скорочення: Відмивання коштів (ВК), фінансування тероризму (ФТ), фінансування розповсюдження зброї масового знищення (ФРЗМЗ), РЕР (політично значуща особа).

2. РЕЗЮМЕ ТА КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Опитування неприбуткових організацій з метою оцінки рівня вразливості щодо відмивання коштів, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення проведено Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва за методологією, яка була створена ЦЕДЕМ у межах проєкту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства», який реалізується ICAP Єднання у консорціумі з Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД) і Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку. Всього опитано 185 організацій за випадковою вибіркою у проміжку з 23 листопада 2023 року по 15 квітня 2024 року.

Фінанси та операційна діяльність організацій

Згідно з опитуванням НПО, **рівень вразливості більшості опитаних організацій в частині фінансів та операційної діяльності можна охарактеризувати як низький.** Водночас присутня частина пунктів оцінки, по яких потенційні вразливості є вищими: від середньо-низьких до середніх. Цих вразливостей недостатньо, щоб вплинути на загальну оцінку, але на них по-

трібно звернути увагу детальніше. Йдеться про можливість фільтрації загроз з метою ВК/ФТ/ФРЗМЗ з боку партнерів, донорів, контрагентів та цільової аудиторії (середньо-низький ризик) та наявності прозорого руху коштів і незалежного аудиту (теж середньо-низький рівень).

Якщо зупинятись саме на відсоткових значеннях, **вразливістю для опитаних НПО є відсутність незалежного аудиту** (18 % серед опитаних організацій були класифіковані до групи з високим рівнем вразливості). Водночас аналіз даних показав низький рівень потенційної вразливості більшості організацій щодо наступних аспектів: **зловживання готівковими коштами, виведення фінансових ресурсів пов'язаними особами та здатність протистояти загрозам відмивання коштів чи фінансування тероризму з боку політично значущих осіб (PER):** щодо цих пунктів майже всі організації були віднесені до груп з низькою потенційною вразливістю.

Деякі потенційні вразливості для організацій можна класифікувати як середні. Так, у **45% опитаних організацій є середній показник вразливості** (в тому числі середньо-низький та середньо-високий) у питанні фільтрування загроз зловживання з метою ВК/ФТ/ФРЗМЗ з боку цільової аудиторії. У **53,5 % є середній показник вразливості тих же загроз з боку контрагентів, а у 75 % з боку донорів чи партнерів.** Також у двох третин опитаних організацій є середній рівень вразливості, пов'язаної з прозорим рухом коштів.

Статутна діяльність та внутрішня політика

Згідно з опитуванням НПО, **рівень вразливості більшості опитаних організацій в частині статутної діяльності та внутрішньої політики можна охарактеризувати як середньо-низький.** Такий рівень потенційної вразливості є вищим, аніж у частині фінансів та операційної діяльності. Найбільш помітними вразливостями є відсутність інструментів запобігання нецільовому використанню ресурсів відповідальним персоналом (задокументовані правила врегулювання конфлікту інтересів, кодекс етики, стандартизовані фінансові процедури) та здатність НПО діяти прозоро (публічне звітування про діяльність та подання звітів до контролюючих органів).

Результати опитування показали, що **48 % організацій мають високий рівень потенційної вразливості через відсутність ефективних інструментів запобігання нецільовому використанню ресурсів НПО відповідальним персоналом.** Також 42 % опитаних організацій були класифіковані до групи з високою вразливістю щодо здатності НПО діяти прозоро, в першу чергу звітуватись про свою діяльність. **15 % організацій отримали високі оцінки вразливості щодо потенційних загроз зловживання з боку персоналу** (і ще 12 % отримали середні показники). **14 % і 18 % опитаних організацій відповідно отримали високі показники рівня вразливості, оскільки зареєстровані (або ж ведуть діяльність) в зоні бойових дій чи на окупованих територіях.** Також майже 20 % опитаних організацій віднесені до групи з середньою потенційною вразливістю щодо контролю над прийняттям рішень у НПО та доступу до інформації про бенефіціарних власників.

Результати опитування виявили низький рівень потенційних вразливостей у двох ключових аспектах:

1. Загрози зловживань з боку політично значущих осіб (PER);
2. Доступ до достовірних ідентифікаційних даних та інформації про бенефіціарних власників.

3. МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ ЗБОРУ ДАНИХ

Опитування проведено Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва за методологією, яка була створена ЦЕДЕМ у межах проєкту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства», що реалізується ICAP Єднання у консорціумі з Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД) і Центром демократії та верховенства

ства права (ЦЕДЕМ) завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку. Всього опитано 185 організацій у проміжку з 23 листопада 2023 року по 15 квітня 2024 року.

Джерело даних про організації: точна оцифрована база даних (база НПО, зареєстрованих в Реєстрі неприбуткових організацій, надана Opendatabot, станом на 1 листопада 2023 року).

Мета дослідження: оцінити рівень ризику використання НПО для відмивання коштів, фінансування тероризму, фінансування розповсюдження зброї масового знищення в Україні.

Метод збору даних: структуроване онлайн-опитування через Google Forms.

Структура опитування: опитування складається з трьох блоків для оцінки вразливості НПО до ризику відмивання коштів (ВК) та фінансування тероризму (ФТ):

- Загальна інформація про організацію.
- Оцінка фінансового стану НПО.
- Внутрішня політика та управління НПО.

Методологія оцінки вразливості:

- Аналіз спроможності НПО запобігати та протидіяти ВК/ФТ.
- Оцінка можливості використання ресурсів НПО для ВК/ФТ/ФРЗМЗ.
- Класифікація груп ризику відповідно до методології, розробленої ЦЕДЕМ.

Процедура збору даних:

- Розсилка електронних листів з проханням заповнити опитувальник.
- Телефонні нагадування (за наявності контактних номерів); додаткові нагадування через інші доступні канали зв'язку.

Характеристики вибірки та кількість організацій, які пройшли опитування

Визначення генеральної сукупності для опитування українських НПО є складним завданням через низку факторів. Формально генеральна сукупність дорівнює кількості зареєстрованих в Україні організацій, але це не завжди відображає реальну ситуацію. Значна кількість зареєстрованих НПО в Україні тривалий час не веде діяльності, не має грошових надходжень і не подає звітності до фіскальних органів. Водночас існують організації, які проводять активну діяльність, але формально не зареєстровані або не подають звітності. Ці обставини створюють розбіжність між офіційною статистикою та реальним станом справ у секторі, ускладнюючи точне визначення кількості діючих НПО.

Код	Вид	Кількість загалом (Сектор НПО в Україні, який відповідає визначенню НПО Рекомендації 8 FATF (за даними підрозділу фінансової розвідки, ПФР станом на 01.01.2022)	База вибірки (наданих Opendatabot) станом на 01.11.2023 (Генеральна сукупність)	Надіслано	Не вдалося надіслати (в т. ч. адресу не знайдено, повні скриньки, неробоча пошта)	Отримано валідних відповідей
0032	Громадські об'єднання	96 543	56 827	14 250	1 623	159 (з них 152 — громадська організація)
0035	Релігійні організації	26 915	21 426	456	0	0
0036	Благодійні організації	20 498	0 321	6 907	857	26

Фінансові показники сектору та роль фінансової звітності у методології

В рамках проведення дослідження було отримано зведені дані фінансової звітності НПО, зібрані OpenDataBot за підсумками 2023 року. Отримані дані відображають дохід громадських об'єднань, благодійних та релігійних організацій. Аналіз отриманих даних демонструє низький рівень подання фінансових звітів за 2023 рік серед опитаних організацій. Порівняно з базою даних зареєстрованих організацій, зібраною OpenDataBot станом на 1 листопада 2023 року, лише 21 % громадських організацій (ГО) та 35 % благодійних організацій (БО) подали відповідні звіти. **Значна кількість організацій, які не подали фінансові звіти регулятору, можуть бути неактивними або перебувати у стані тимчасового призупинення діяльності.** Однак точне визначення частки таких організацій вимагає додаткових даних та досліджень. Базуючись на наявній інформації, можна припустити наявність суттєвої кількості неактивних організацій, яка потенційно перевищує половину від загальної кількості зареєстрованих.

Нижче подано зведені дані щодо фінансових результатів тих НПО, які подали звітність до регулятора. Для визначення «типових» даних щодо організацій варто користуватись рівнем медіанного доходу, оскільки середній рівень доходу буде неадекватно завищений через наявність організацій, доходи яких суттєво перевищили мільярд гривень. Саме тому застосування медіанних показників є більш коректним.

Для визначення категорії НПО зі значним бюджетом було визначено поріг у 1 мільйон гривень (приблизно 24 тисячі доларів США), що приблизно відповідає 30 % БО з найбільшим бюджетом (серед тих, які подали звітність) та 19 % ГО з найвищим бюджетом (також серед тих, які подали звітність). Варто відзначити, що такий показник є умовним: серед українських НПО більшість організацій оперують відносно малими бюджетами, в той час як є організації, які оперують мільярдами гривень, тому градація рівнів бюджетів потребує подальших консультацій для визначення більш точної класифікації організацій за розміром бюджету.

Код	Вид	НПО, які подали звіти	НПО, які вказали дохід >0	Середній дохід (серед тих, хто вказав дохід >0)	Середній дохід (серед всіх, хто подав звіти)
0032	Громадські об'єднання	12 134	7 218	23 365 361 грн	13 893 282 грн
0035	Релігійні організації	4 759	3 289	5 200 026 грн	3 505 291 грн
0036	Благодійні організації	7 140	5 013	45 322 337 грн	31 907 856 грн

Код	Вид	Медіанний дохід (серед всіх, хто подав звіти)	Межа входження у топ-20 % НПО з найбільшим доходом (серед всіх, хто подав звіти)
0032	Громадські об'єднання	21 200 грн	867 200 грн
0035	Релігійні організації	45 000 грн	362 100 грн
0036	Благодійні організації	747 400 грн	3 127 100 грн

Етапи вибірки

1) Із об'єднаної бази даних вибірка здійснювалася тільки за кодами неприбутковості 0032 (громадські об'єднання), 0035 (релігійні організації) та 0036 (благодійні організації).

- 2) Для організацій, які попали у вибірку, додатково здійснювався пошук контактних даних для опитування: сайт, сторінки у соцмережах, робочі телефони та електронні пошти.
- 3) Проведення анкетування, інтерв'ю, починаючи з початку списку, до отримання статистично достовірної кількості при наявності контактів.
- 4) Під час проведення опитування були виявлені наступні поведінкові моделі представників організацій, які розпочали комунікацію, але відмовилися від участі в дослідженні. Ймовірно, це вплинуло на досяжність респондентів та може мати певний негативний вплив на результати опитування.

Додатково про комунікацію з організаціями та складнощі в опитуванні

При проведенні польового етапу дослідження виникли наступні труднощі, пов'язані як з об'єктивними характеристиками воєнного стану, так і з сенситивністю тематики дослідження. Значна частина представників організацій не бажали розкривати інформацію про організацію, ймовірно, через умови воєнного стану і ризики, пов'язані з цим. Іншим важливим фактором є також сенситивність самої теми дослідження: значна частина організацій воліє не розкривати інформацію про фінансові характеристики організацій. Як аргумент доброчесності, такі організації вказували, що подають щорічні звіти в українські фіскальні органи і не повинні додатково звітувати чи відповідати стосовно фінансових питань, оскільки вони повністю виконують вимоги діючого законодавства. Ще одним важливим фактором є велика кількість неактивних організацій, які формально зареєстровані, але тривалий час не ведуть жодної діяльності. Як було вказано вище, лише від 21 % до 35 % організацій (залежно від типу НПО), які формально зареєстровані — не подавали фінансових звітів до регулятора.

Якщо ж резюмувати основні причини відмов організацій, з якими йшла комунікація щодо їхньої участі в опитуванні, то їх можна типологізувати наступним чином:

- 1) Представники НПО, які відмовлялись від участі в опитуванні, посилаючись на те, що вони подають фінансові звіти щороку та інформація у них вичерпна.
- 2) Представники НПО, які погоджувались на участь у дослідженні, однак так і не взяли участі (посилаючись на брак часу, невідкладні справи, відсутність кваліфікації для відповіді чи просто «забудуватись») (всього 12 респондентів).
- 3) Недружелюбно налаштовані представники організацій, в тому числі релігійних, які відмовляли під час будь-яких спроб отримання інформації про НПО (без пояснення причин; всього 169 респондентів).
- 4) Представники НПО відповіли, що організація не проводить діяльності (всього 4 респонденти).

З огляду на ці та, ймовірно, інші фактори показники досяжності організацій були нижчими за очікувані, а заплановану кількість респондентів (а саме 384 організації), так і не вдалось опитати. Відзначимо, що незважаючи на обмеження проведення дослідження в умовах воєнного стану, було опитано 185 НПО (громадських об'єднань та благодійних організацій).

Комунікація з релігійними організаціями: в рамках дослідження було заплановане також опитування релігійних організацій. В рамках наданої бази даних було розіслано анкети та посилання для заповнення гугл-форми. Перший етап опитування не дав результатів, Фонд «Демократичні ініціативи» звернувся з запитом про сприяння до Державної служби України з етнополітики та свободи совісті (ДЕСС). Служба пішла назустріч та зі свого боку також розповсюдила опитувальник серед цільової аудиторії. Водночас відповідей від релігійних організацій не було навіть після сприяння з боку ДЕСС. Попри те, що для релігійних організацій характерними є всі ті ж проблеми досяжності, як для інших груп опитаних, а також ймовірно небажання ділитись сенситивною інформацією, дослідницька організація вжила всіх наявних у неї заходів для забезпечення опитування релігійних організацій.

4. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ ТА ОЦІНКА ВРАЗЛИВОСТЕЙ

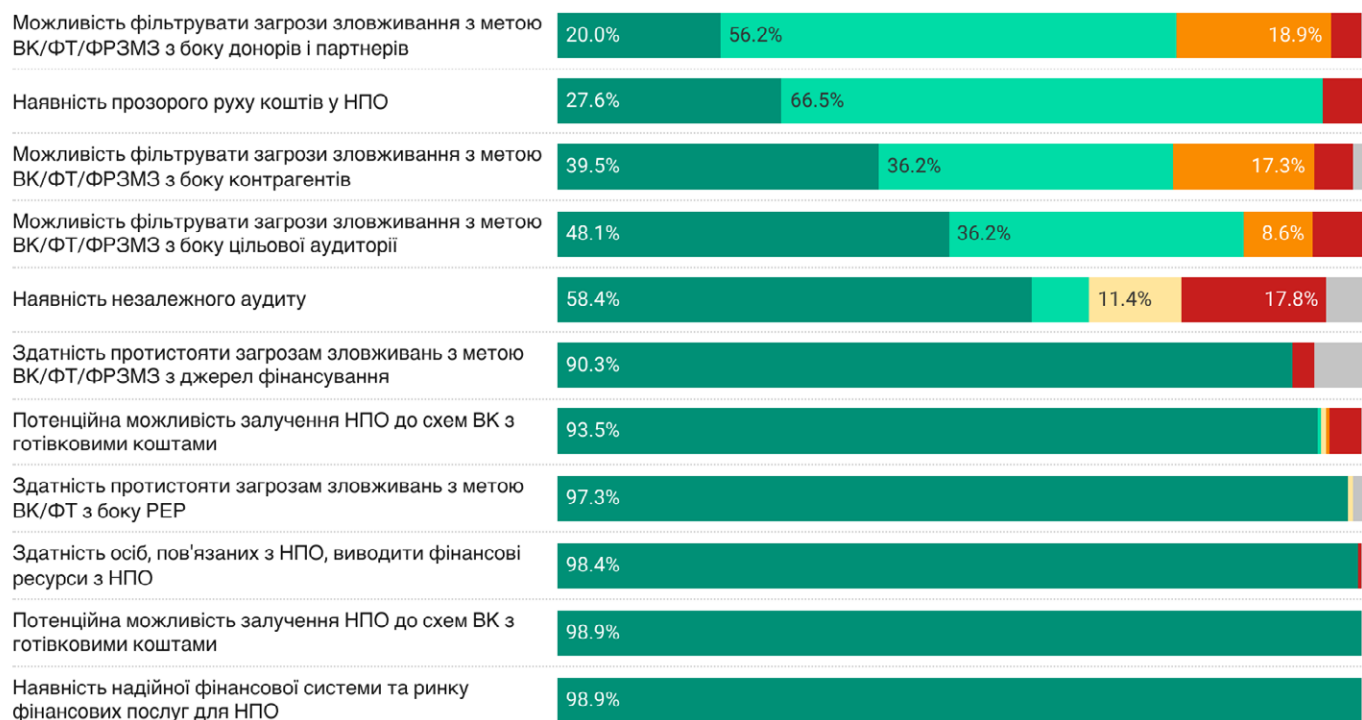
БЛОК: ФІНАНСИ ТА ОПЕРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ

Згідно з опитуванням НПО, рівень вразливості більшості опитаних організацій в частині фінансів та операційної діяльності можна охарактеризувати як низький. Водночас присутня частина пунктів оцінки, по яких потенційні вразливості є вищими: від середньо-низьких до середніх. Цих вразливостей недостатньо, щоб вплинути на загальну оцінку, але на них потрібно звернути увагу детальніше. Йдеться про можливість фільтрації загроз з метою ВК/ФТ/ФРЗМЗ з боку партнерів, донорів, контрагентів та цільової аудиторії (середньо-низький ризик) та наявності прозорого руху коштів і незалежного аудиту (теж середньо-низький рівень).

Критерії оцінки рівня вразливості (Фінанси та операційна діяльність організацій)	Потенційний рівень вразливості (всі опитані організації)	Потенційний рівень вразливості (громадські об'єднання)	Потенційний рівень вразливості (благодійні організації)
1. Можливість фільтрувати загрози зловживання з метою ВК/ФТ/ФРЗМЗ з боку донорів і партнерів	Середньо-низький	Середньо-низький	Середній
2. Можливість фільтрувати загрози зловживання з метою ВК/ФТ/ФРЗМЗ з боку контрагентів	Середньо-низький	Середньо-низький	Середньо-низький
3. Можливість фільтрувати загрози зловживання з метою ВК/ФТ/ФРЗМЗ з боку цільової аудиторії	Середньо-низький	Середньо-низький	Низький
4. Здатність протистояти загрозам зловживань з метою ВК/ФТ/ФРЗМЗ з джерел фінансування	Низький	Низький	Низький
5. Здатність протистояти загрозам зловживань з метою ВК/ФТ з боку РЕР	Низький	Низький	Низький
6. Наявність надійної фінансової системи та ринку фінансових послуг для НПО	Низький	Низький	Низький
7. Потенційна можливість залучення НПО до схем ВК з готівковими коштами	Низький	Низький	Низький
8. Здатність осіб, пов'язаних з НПО, виводити фінансові ресурси з НПО	Низький	Низький	Низький
9. Потенційна можливість залучення НПО до схем ВК з готівковими коштами	Низький	Низький	Низький
10. Наявність прозорого руху коштів у НПО	Середньо-низький	Середньо-низький	Середньо-низький
11. Наявність незалежного аудиту	Середньо-низький	Середньо-низький	Середній
Узагальнений рівень вразливості	Низький	Низький	Низький

Опитування НПО щодо потенційних вразливостей у фінансовій та операційній діяльності організації

■ Низький рівень вразливості
 ■ Середньо-низький рівень вразливості
 ■ Середній рівень вразливості
 ■ Середньо-високий рівень вразливості
 ■ Високий рівень вразливості
 ■ Не відповіли/важко ідентифікувати

Опитування проведено Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва за методологією, яка була створена ЦЕДЕМ в межах проекту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства», який реалізується ІСАР Єднання у консорціумі з Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД) і Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку. Всього опитано 185 організацій у проміжку з 23 листопада 2023 року по 15 квітня 2024 року.

Source: CEDEM, DIF • Created with Datawrapper

1. Рівень спроможності ВК/ФТ/ФРЗМЗ

Якщо організація в цілому вразлива і має великий бюджет (понад 1 млн гривень), то це питання додатково свідчитиме про високий рівень вразливості такої НПО. В інших випадках це питання не впливає на загальну оцінку.

Запитання опитувальника: **Який приблизний річний бюджет Вашої організації?** (включно не тільки з фінансами, а й з отриманими активами). Вкажіть середню суму за останні 5 фінансових років (2018–2022 роки) або за роки існування організації, якщо вона існує менше 5 років)

	Всі опитані організації, %
Не було надходжень / організація не залучала фінансування	13,5
До 10 000 гривень	4,3
Від 10 001 до 100 000 гривень	11,9
Від 100 001 до 500 000 гривень	13,5
Від 500 001 до 1 000 000 гривень	8,6
Від 1 000 001 до 5 000 000 гривень	15,1
Понад 5 000 000 гривень	16,8
Не відповіли	16,2

2. Можливість фільтрувати загрози зловживання з метою ВК/ФТ/ФРЗМЗ з боку донорів і партнерів

Правління, або ж інший виконавчий орган НПО, приймає рішення про співпрацю у більшості опитаних організацій (55 %). У 19 % таке рішення залишається виключною компетенцією керівника. Ще у 20 % випадків НПО має чітку політику щодо перевірки потенційних донорів та партнерів. Після такої перевірки рішення про співпрацю ухвалює правління або інший виконавчий орган НПО. Лише 4 % опитаних повідомили, що рішення про співпрацю в організації приймає донор (пожертводавець).

Згідно з методологією оцінки рівня вразливості, для трьох чвертей опитаних організацій оцінка вразливості є низькою, або ж середньо-низькою. Водночас більше 20 % опитаних організацій знаходяться у зоні середньо-високого або ж і високого рівня вразливості з огляду на те, що рішення про співпрацю в них ухвалюються одноосібно керівником або ж донором.

	Всі опитані організації, %	Громадські об'єднання, %	Благодійні організації, %
Низький рівень вразливості	20,0	19,7	23,1
Середньо-низький рівень вразливості	56,2	58,6	42,3
Середній рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середньо-високий рівень вразливості	18,9	18,4	19,2
Високий рівень вразливості	3,8	2,0	15,4
Не відповіли, важко ідентифікувати	1,1	1,3	0,0

Узагальнений рівень вразливості	Середньо-низький	Середньо-низький	Середній
---------------------------------	------------------	------------------	----------

Запитання опитувальника: **Хто ухвалює рішення про співпрацю у вашій організації?**

	Всі опитані організації, %
1. Тільки керівник НПО	18,9
2. Правління або інший виконавчий орган НПО	54,6
3. НПО має чітку політику щодо перевірки потенційних донорів та партнерів. Після такої перевірки рішення про співпрацю ухвалює правління або інший виконавчий орган НПО	20,0
4. Донор або жертвувач самостійно вирішує, чи співпрацюватиме НПО з певним партнером чи ні	3,8
Інше	2,7
- Керівник після перевірки контрагента органом Security Clearance. В неоднозначних ситуаціях чи наявності потенційних ризиків керівник звертається до Правління - І Правління НПО, і Донор або жертвувач самостійно вирішує, чи співпрацюватиме НПО з певним партнером чи ні - Поки немає такого досвіду - Ми не крадемо грантові гроші - Таке рішення приймається на загальних зборах	

3. Можливість фільтрувати загрози зловживання з метою ВК/ФТ/ФРЗМЗ з боку контрагентів

У випадку ухвалення рішень про співпрацю з певним контрагентом щодо закупівель, то тут більшість опитаних організацій керується прописаною політикою закупівель (40 %). У

36 % таке рішення приймається правлінням, а в 17 % — керівником організації. У 5 % від всіх випадків таке рішення приймає донор або жертвувач.

Спостерігається кореляція між вразливостями, виявленими за цим критерієм, та тими, що були визначені в попередньому критерії оцінки. Організацій з низьким та середньо-низьким рівнем вразливості близько трьох чвертей. Це ті організації, в яких рішення про співпрацю з контрагентом приймається на основі чіткої політики закупівель або ж правлінням колегіально. Ще близько 20% організацій перебувають у зоні середньо-високого чи високого рівня вразливості (переважно через одноосібне прийняття рішень).

	Всі опитані організації, %	Громадські об'єднання, %	Благодійні організації, %
Низький рівень вразливості	39,5	38,8	50,0
Середньо-низький рівень вразливості	36,2	38,2	23,1
Середній рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середньо-високий рівень вразливості	17,3	15,8	23,1
Високий рівень вразливості	4,9	5,3	3,8
Не відповіли, важко ідентифікувати	2,2	2,0	0,0

Узагальнений рівень вразливості	Середньо-низький	Середньо-низький	Середньо-низький
--	-------------------------	-------------------------	-------------------------

Запитання опитувальника: **Хто ухвалює рішення про співпрацю з певним контрагентом (щодо закупівель продукції чи послуг)?**

	Всі опитані організації, %
1. Тільки керівник НПО	17,3
2. Правління або інший виконавчий орган НПО	36,2
3. НПО має чітку політику закупівель, включаючи тендерну політику для закупівель, що перевищують певну суму. Після цієї процедури рішення про закупівлю ухвалює спеціальна комісія або правління НПО (інший виконавчий орган)	39,5
4. Донор або жертвувач ухвалює рішення про те, де НПО закуповує послуги або продукцію	4,9
Не відповіли	2,2

4. Можливість фільтрувати загрози зловживання з метою ВК/ФТ/ФРЗМЗ з боку цільової аудиторії

Коли організації приймають рішення про надання допомоги (підтримки) певній цільовій аудиторії відповідно до напряму діяльності НПО, то таке рішення переважно приймає Правління організації (36 %), або ж воно надається тільки в межах проєктів із донорським фінансуванням, а цільова аудиторія визначається проєктною угодою (30 %). У 18 % респонденти зазначили, що НПО має чітку політику щодо перевірки отримувачів допомоги. Після такої перевірки рішення ухвалює спеціальна комісія або правління НПО, а 9 %, що такі рішення є прерогативою тільки керівника організації. Ще у майже 7% опитаних, донор або жертвувач сам вирішує, яким реципієнтам буде надано допомогу.

Згідно з методологією оцінки рівень вразливості, майже половина (48 %) опитаних організацій відносяться до категорії з низьким рівнем вразливості, а 36 % — до категорії се-

редньо-низького рівня. Водночас трохи менше 9 % організацій можна класифікувати до організацій з середньо-високим рівнем вразливості (через одноосібне прийняття рішень керівником), а 6,5 % — навіть до категорії високого рівня вразливості (через те, що донор або жертвувач вирішує, яким саме реципієнтам буде надано допомогу).

	Всі опитані організації, %	Громадські об'єднання, %	Благодійні організації, %
Низький рівень вразливості	48,1	44,1	69,2
Середньо-низький рівень вразливості	36,2	39,5	19,2
Середній рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середньо-високий рівень вразливості	8,6	7,9	7,7
Високий рівень вразливості	6,5	7,2	3,8
Не відповіли, важко ідентифікувати	0,5	1,3	0,0

Узагальнений рівень вразливості	Середньо-низький	Середньо-низький	Низький
---------------------------------	------------------	------------------	---------

Запитання опитувальника: **Хто ухвалює рішення про надання допомоги (підтримки) певній цільовій аудиторії відповідно до напрямку діяльності НПО?** Під допомогою (підтримкою) ми розуміємо всі види підтримки, які може надавати організація відповідно до свого статуту, наприклад благодійність, консультування, навчання, психологічна підтримка тощо.

	Всі опитані організації, %
1. Тільки керівник організації	8,6
2. Правління або інший виконавчий орган НПО	36,2
3. НПО має чітку політику щодо перевірки отримувачів допомоги. Після такої перевірки рішення ухвалює спеціальна комісія або правління НПО (інший виконавчий орган)	17,8
4. НПО надає допомогу (підтримку) тільки в межах проєктів із донорським фінансуванням, а цільова аудиторія визначається проєктною угодою	30,3
5. Донор або жертвувач вирішує, яким саме реципієнтам буде надано допомогу	6,5
Не відповіли	0,5

5. Здатність протистояти загрозам зловживань з метою ВК/ФТ/ФРЗМЗ з джерел фінансування

Іноземні донорські організації (50 %) та благодійні внески (49 %) є найбільш частими джерелами фінансування опитаних організацій. Ще 31 % вказали, що отримують фінансування від українських донорів, а 32 % — з членських внесків. 10 % отримували фінансування з українського державного чи місцевого бюджетів, і лише 9 % з анонімних внесків, які не перевищують 10 % річного бюджету організації. Ще у 6 % випадків НПО отримувала гроші від іноземного уряду.

Незначна (менше 3 %) частка опитаних організацій відносяться до категорії високого рівня вразливості згідно методології оцінки. В цьому випадку це трапляється у випадку наявності значної кількості анонімних внесків та пожертв (більше 10 % від бюджету). Варто також відзначити, що 7 % опитаних організацій проблематично класифікувати до конкретної категорії відповідей через відмову відповідати або ж нечіткі відповіді.

	Всі опитані організації, %	Громадські об'єднання, %	Благодійні організації, %
Низький рівень вразливості	90,3	88,2	100,0
Середньо-низький рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середній рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середньо-високий рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Високий рівень вразливості	2,7	3,3	0,0
Не відповіли, важко ідентифікувати	7,0	8,6	0,0

Узагальнений рівень вразливості	Низький	Низький	Низький
--	----------------	----------------	----------------

Запитання опитувальника: **З яких джерел фінансується Ваша Організація?** (Будь ласка, вкажіть варіант/варіанти, які стосуються останніх трьох фінансових років)

	Всі опитані організації, %
1. Членські внески	32,4
2. Благодійні внески	49,2
3. Українські донорські організації	30,8
4. Іноземні донорські організації	49,7
5. Державний та/або місцевий бюджет України	10,3
6. Іноземний уряд	5,9
7. Анонімні внески та пожертви (сума анонімних внесків становить 10 % або більше від річного загального бюджету організації)	2,7
8. Анонімні внески та пожертви (сума анонімних внесків становить менше 10 % від річного загального бюджету організації)	8,6

6. Здатність протистояти загрозам зловживань з метою ВК/ФТ з боку РЕР

Лише 2 респонденти (1 % опитаних) вказали, що серед їхніх донорів чи жертвувачів за останні 5 років були РЕР (Політично значущі особи — це фізичні особи, які є вітчизняними, іноземними публічними діячами та діячами, які виконують публічні функції в міжнародних організаціях). Такий стан справ дозволяє класифікувати практично всі опитані організації до категорії з низьким рівнем вразливості.

	Всі опитані організації, %	Громадські об'єднання, %	Благодійні організації, %
Низький рівень вразливості	97,3	98,0	92,3
Середньо-низький рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середній рівень вразливості	0,5	0,0	3,8
Середньо-високий рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Високий рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Не відповіли, важко ідентифікувати	2,2	2,0	3,8

Узагальнений рівень вразливості	Низький	Низький	Низький
--	----------------	----------------	----------------

Запитання опитувальника: **Чи є серед донорів або пожертвувачів Вашої організації PER (Політично значущі особи — це фізичні особи, які є вітчизняними, іноземними публічними діячами та діячами, які виконують публічні функції в міжнародних організаціях)?** (Будь ласка, вкажіть варіант / варіанти, які стосуються останніх п'яти фінансових років)

	Всі опитані організації, %
1. Так	1,1
2. Ні	96,8
Інше	1,6
• За останні 5 років організація не залучала фінансування. Діяльність членів організації здійснюється на громадських засадах	
• Не знаю	
• Поки немає	0,5
Не відповіли	

Запитання опитувальника: **Якщо так, то який відсоток фінансування від річної суми бюджету отримувала НПО від такої особи за останні 3 роки?** (лише серед тих, в кого серед донорів або пожертвувачів були PER)

	Всі опитані організації, %
1. 25 % і більше	0,0
2. 10 % — 25 %	50,0
3. Менше 10 %	50,0

7. Наявність надійної фінансової системи та ринку фінансових послуг для НПО

Лише окремі організації мають банківський рахунок за кордоном. Відсутність банківських рахунків у країнах з високим ризиком чи підсанкційних юрисдикціях дозволяє класифікувати практично всі організації до категорії з низьким рівнем вразливості.

	Всі опитані організації, %	Громадські об'єднання, %	Благодійні організації, %
Низький рівень вразливості	98,9	98,7	100,0
Середньо-низький рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середній рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середньо-високий рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Високий рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Не відповіли, важко ідентифікувати	1,1	1,3	0,0

Узагальнений рівень вразливості	Низький	Низький	Низький
---------------------------------	---------	---------	---------

Запитання опитувальника: **Чи має НПО банківський рахунок за кордоном?**

	Всі опитані організації, %
1. Так.	1,1
2. Ні	97,8
Не відповіли	1,1

8. Потенційна можливість залучення НПО до схем ВК з готівковими коштами

Готівкові кошти від донорів отримують менше 10 % опитаних організацій. Менш ніж у половині з цієї кількості такі кошти становлять понад 50 % від всього фінансування організації. В інших випадках такі кошти становлять менше половини фінансування, а найчастіше менше 10 % коштів.

Відповідно до цих даних, майже 94 % опитаних організацій можна віднести до групи з низьким рівнем вразливості щодо потенційної можливості залучення до схем відмивання коштів з готівкою. Лише 4 % опитаних організацій отримують понад 50 % річного фінансування в готівці, що робить їх потенційно високовразливими.

	Всі опитані організації, %	Громадські об'єднання, %	Благодійні організації, %
Низький рівень вразливості	93,5	95,4	88,5
Середньо-низький рівень вразливості	0,5	0,0	0,0
Середній рівень вразливості	0,5	0,7	0,0
Середньо-високий рівень вразливості	0,5	0,7	0,0
Високий рівень вразливості	3,8	2,6	11,5
Не відповіли, важко ідентифікувати	1,1	0,7	0,0

Узагальнений рівень вразливості	Низький	Низький	Низький
---------------------------------	---------	---------	---------

Запитання опитувальника: **Чи отримує організація готівкові кошти від донорів (пожертвувачів)?**

	Всі опитані організації, %
1. Так, такі кошти становлять 10 % або менше від загального річного фінансування	4,3
2. Так, такі кошти становлять 10-20 % або менше від загального річного фінансування	0,5
3. Так, такі кошти становлять 20-30 % або менше від загального річного фінансування	0,5
4. Так, такі кошти становлять 30-50 % або менше від загального річного фінансування	0,5
5. Так, такі кошти становлять понад 50 % від загального річного фінансування	3,8
6. Ні	89,2
Не відповіли	1,1

9. Здатність осіб, пов'язаних з НПО, виводити фінансові ресурси з НПО

6 % опитаних організацій надають безповоротну фінансову допомогу фізичним чи юридичним особам у великих розмірах. Майже завжди (за поодиноким винятком) така допомога надається фізичним або юридичним особам в межах гуманітарних проєктів. Одержувачі не пов'язані з донорами Організації, не належать до її членів чи посадових осіб.

Практично, майже всі організації серед опитаних відносяться до низьковразливих: особи, пов'язані з НПО, мають мало можливостей виводити фінансові ресурси з НПО. Згідно з отриманими результатами, фінансова допомога від організації її посадовими особами чи пов'язаними особами — рідкість серед опитаних.

	Всі опитані організації, %	Громадські об'єднання, %	Благодійні організації, %
Низький рівень вразливості	98,4	98,0	100,0
Середньо-низький рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середній рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середньо-високий рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Високий рівень вразливості	0,5	0,7	0,0
Не відповіли, важко ідентифікувати	1,1	1,3	0,0

Узагальнений рівень вразливості	Низький	Низький	Низький
--	----------------	----------------	----------------

Запитання опитувальника: **Чи надає НПО безповоротну фінансову допомогу фізичним чи юридичним особам у великих розмірах?**

	Всі опитані організації, %
1. Так, така допомога надається фізичним або юридичним особам в межах гуманітарних проєктів. Одержувачі не пов'язані з донорами Організації, не належать до її членів чи посадових осіб	5,4
2. Так, така допомога може надаватися донорам Організації, її членам або посадовим особам	0,5
3. Ні	93,0
Не відповіли	1,1

10. Потенційна можливість залучення НПО до схем ВК з готівковими коштами

Майже ніколи опитані НПО не надають безповоротну фінансову допомогу готівкою. Таке траплялось тільки у 3 % опитаних організацій і сума таких пожертв становила менше 10 % від загальних річних витрат. Це дозволяє класифікувати практично всі опитані організації до групи з низьким рівнем вразливості щодо залучення до ВК з готівкою.

	Всі опитані організації, %	Громадські об'єднання, %	Благодійні організації, %
Низький рівень вразливості	98,9	98,7	100,0
Середньо-низький рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середній рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середньо-високий рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Високий рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Не відповіли, важко ідентифікувати	1,1	1,3	0,0

Узагальнений рівень вразливості	Низький	Низький	Низький
--	----------------	----------------	----------------

Запитання опитувальника: **Чи надає НПО безповоротну фінансову допомогу готівкою?**

	Всі опитані організації, %
1. Так, такі кошти становлять 10 % або менше від загального річного фінансування	2,7

2. Так, такі кошти становлять 10-20 % або менше від загального річного фінансування	0,0
3. Так, такі кошти становлять 20-30 % або менше від загального річного фінансування	0,0
4. Так, такі кошти становлять 30-50 % або менше від загального річного фінансування	0,0
5. Так, такі кошти становлять понад 50 % від загального річного фінансування	0,0
6. Ні	96,2
Не відповіли	1,1

11. Наявність прозорого руху коштів у НПО

Дві третини опитаних НПО зазначили, що вони звітують про свою фінансову ситуацію відповідно до національного законодавства та вимог донорів. Чверть опитаних же звітує відповідно до національного законодавства та вимог донорів, вона (звітність) може надаватися за запитом суб'єкта первинного фінансового моніторингу. 3 % опитаних ведуть розширену фінансову звітність відповідно до міжнародних стандартів для ОГС і лише 5 % не подають фінансової звітності.

Такі дані дозволяють віднести більшість організацій до групи з низьким (28 %) та середньо-низьким рівнем вразливості (66,5 %). Водночас трохи більше 5 % опитаних організацій не подають фінансової звітності, що робить їх потенційно вразливими, отже їх варто класифікувати до групи з високим рівнем вразливості щодо прозорості руху коштів НПО.

	Всі опитані організації, %	Громадські об'єднання, %	Благодійні організації, %
Низький рівень вразливості	27,6	25,7	46,2
Середньо-низький рівень вразливості	66,5	67,8	50,0
Середній рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середньо-високий рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Високий рівень вразливості	5,4	5,9	3,8
Не відповіли, важко ідентифікувати	0,5	0,7	0,0

Узагальнений рівень вразливості	Середньо-низький	Середньо-низький	Середньо-низький
---------------------------------	------------------	------------------	------------------

Запитання опитувальника: **Як НПО звітує про свою фінансову ситуацію?**

	Всі опитані організації, %
1. Відповідно до національного законодавства та вимог донорів	66,5
2. НПО звітує відповідно до національного законодавства та вимог донорів. Така звітність може надаватися за запитом суб'єкта первинного фінансового моніторингу	24,3
3. Організація веде розширену фінансову звітність відповідно до міжнародних стандартів для ОГС і надає її відповідному суб'єкту первинного фінансового моніторингу	3,2
4. Організація не подає фінансової звітності	5,4
Не відповіли	0,5

12. Наявність незалежного аудиту

Близько 11 % опитаних організацій зазначили, що регулярно проходять зовнішній аудит, дають доступ до його результатів і за останні 3 роки мали безумовно чи умовно позитивні висновки щодо нього. Ще 7 % зазначили, що НПО просто регулярно проходить зовнішній аудит і надає доступ до його результатів, а майже 9 % проходять аудит, але не надають доступ до його результатів. Водночас більше половини організацій все ж не проходять зовнішній аудит.

Оцінка ризиків залежить в тому числі від розміру бюджету НПО. При уточненні цього фактора 58 % організацій можна віднести до групи з низьким рівнем вразливості, 7 % до групи з середньо-низьким рівнем, а трохи більше 11 % до групи з середнім рівнем вразливості. Групу високого рівня вразливості присвоєно 18 % організацій — тим, які не проходять аудит, але оперують значними бюджетами (більше 1 мільйона гривень щорічно).

	Всі опитані організації, %	Громадські об'єднання, %	Благодійні організації, %
Низький рівень вразливості	58,4	59,2	50,0
Середньо-низький рівень вразливості	7,0	7,9	0,0
Середній рівень вразливості	11,4	11,8	11,5
Середньо-високий рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Високий рівень вразливості	17,8	15,1	34,6
Не відповіли, важко ідентифікувати	5,4	5,9	3,8

Узагальнений рівень вразливості	Середньо-низький	Середньо-низький	Середньо-низький
--	-------------------------	-------------------------	-------------------------

Запитання опитувальника: **Чи проходить Організація регулярний зовнішній аудит?**

	Всі опитані організації, %
1. Організація регулярно проходить зовнішній аудит, надає доступ до його результатів і протягом останніх 3 років мала безумовно позитивні або умовно позитивні висновки щодо нього	10,8
2. Організація регулярно проходить зовнішній аудит і надає доступ до його результатів	7,0
3. Організація регулярно проводить зовнішній аудит, але не надає доступ до його результатів	8,6
4. Організація не проходить зовнішній аудит	52,4
Інше Основні відповіді: ● Організація молода, готується/планує перший аудит ● Організація не залучала коштів ● Організація проходить попроєктний аудит ● Організація проходить аудит за вимогами донорів/за підсумками великих проєктів	21,1

БЛОК: СТАТУТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА

Згідно з опитуванням НПО, **рівень вразливості більшості опитаних організацій в частині статутної діяльності та внутрішньої політики можна охарактеризувати як середньо-низький**. Такий рівень потенційної вразливості є вищим, ніж у частині фінансів та операційної діяльності. Найбільшими вразливостями є відсутність інструментів запобігання нецільовому використанню ресурсів відповідальним персоналом (задокументовані правила врегулювання конфлікту інтересів) та здатність НПО діяти прозоро (публічне звітування про діяльність).

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

**ЦЕНТР ДЕМОКРАТІЇ ТА
ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА**

Критерії оцінки рівня вразливості (Фінанси та операційна діяльність організацій)	Потенційний рівень вразливості (всі опитані організації)	Потенційний рівень вразливості (громадські об'єднання)	Потенційний рівень вразливості (благойні організації)
1. Реєстрація на території ведення бойових дій чи окупованих територіях	Низький	Низький	Середньо-низький
2. Діяльність на території ведення бойових дій чи окупованих територіях	Середньо-низький	Середньо-низький	Середньо-низький
3. Наявність достовірних ідентифікаційних даних і доступ до інформації про бенефіціарну власність	Низький	Низький	Низький
4. Можливість фільтрувати загрози зловживання з метою ВК/ФТ з боку персоналу	Середньо-низький	Середньо-низький	Низький
5. Наявність інструментів запобігання нецільовому використанню ресурсів НПО відповідальним персоналом	Середній	Середній	Середній
6. Здатність НПО діяти прозоро	Середній	Середній	Середньо-низький
7. Здатність протистояти загрозам зловживань з метою ВК/ФТ/ФРЗМЗ з боку РЕР	Низький	Низький	Низький
8. Наявність контролю над прийняттям рішень у НПО та доступ до інформації про бенефіціарну власність	Низький	Низький	Середньо-низький

Узагальнений рівень вразливості	Середньо-низький	Середньо-низький	Середньо-низький
--	-------------------------	-------------------------	-------------------------

Опитування НПО щодо потенційних вразливостей у статутній діяльності та внутрішній політиці організацій

■ Низький рівень вразливості ■ Середньо-низький рівень вразливості ■ Середній рівень вразливості ■ Середньо-високий рівень вразливості ■ Високий рівень вразливості ■ Важко ідентифікувати

Опитування проведено Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва за методологією, яка була створена ЦЕДЕМ в межах проекту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства», який реалізується ІСАР Єднання у консорціумі з Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД) і Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку. Всього опитано 185 організацій у проміжку з 23 листопада 2023 року по 15 квітня 2024 року.

Source: CEDEM, DIF • Created with Datawrapper

1. Визначення розміру загроз (реєстрація на території ведення бойових дій чи окупованих територіях)

14 % опитаних організацій зареєстровані на території ведення воєнних дій та/або воєнних конфліктів та/або на окупованих територіях. В той же час навіть більше (18 %) ведуть там свою діяльність. Реєстрація чи ведення діяльності в зоні бойових дій або на окупованих територіях змушує відносити їх групи з високим рівнем вразливості.

	Всі опитані організації, %	Громадські об'єднання, %	Благодійні організації, %
Низький рівень вразливості	85,4	84,9	84,6
Середньо-низький рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середній рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середньо-високий рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Високий рівень вразливості	13,5	13,8	15,4
Не відповіли, важко ідентифікувати	1,1	1,3	0,0

Узагальнений рівень вразливості	Низький	Низький	Середньо-низький
---------------------------------	---------	---------	------------------

Запитання опитувальника: **Чи зареєстрована Ваша організація на території ведення воєнних дій та/або воєнних конфліктів та/або на окупованих територіях?**

	Всі опитані організації, %
1. Так	13,5
2. Ні	85,4
Не відповіли	1,1

2. Визначення розміру загрози (діяльність на території ведення бойових дій чи окупованих територіях)

	Всі опитані організації, %	Громадські об'єднання, %	Благодійні організації, %
Низький рівень вразливості	80,5	81,6	69,2
Середньо-низький рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середній рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середньо-високий рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Високий рівень вразливості	18,4	17,1	30,8
Не відповіли, важко ідентифікувати	1,1	1,3	0,0

Узагальнений рівень вразливості	Низький	Низький	Середньо-низький
---------------------------------	---------	---------	------------------

Запитання опитувальника: **Чи діє Ваша організація на території ведення воєнних дій та/або воєнних конфліктів та/або на окупованих територіях?**

	Всі опитані організації, %
1. Так	18,4
2. Ні	80,5
Не відповіли	1,1

3. Наявність достовірних ідентифікаційних даних і доступ до інформації про бенефіціарну власність

95 % опитаних декларують, що система органів управління організації, закріплена в статутних документах, є підзвітною та забезпечує можливість прозорої зміни органів управління. Не підтверджують це лише 3 %. Відповідно до цих даних, можемо припустити, що лише ці 3 % організацій потрібно класифікувати до групи з високим рівнем вразливості.

	Всі опитані організації, %	Громадські об'єднання, %	Благодійні організації, %
Низький рівень вразливості	95,1	95,4	92,3
Середньо-низький рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середній рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середньо-високий рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Високий рівень вразливості	2,7	2,6	3,8
Не відповіли, важко ідентифікувати	2,2	2,0	3,8

Узагальнений рівень вразливості	Низький	Низький	Низький
--	----------------	----------------	----------------

Запитання опитувальника: Система органів управління організації, закріплена в статутних документах, є підзвітною та забезпечує можливість прозорої зміни органів управління.

	Всі опитані організації, %
1. Так	95,1
2. Ні	2,7
Не відповіли	2,2

4. Можливість фільтрувати загрози зловживання з метою ВК/ФТ з боку персоналу

Понад половина опитаних (51 %) зазначили, НПО не наймає персонал. Роботу виконують її члени або волонтери на безоплатній основі. У 20 % опитаних є документ з правилами конкурсного відбору персоналу, які включають перевірку на конфлікт інтересів, а 15 % такої процедури не мають. Ще у 12 % випадків така процедура відбору кандидатів загалом існує, але не задокументована.

Згідно з цими даними, майже 71 % опитаних організацій можна класифікувати до групи з низьким ризиком загроз зловживання з метою відмивання коштів чи фінансування тероризму з боку персоналу. Натомість 15 % все ж варто віднести до групи з високим рівнем вразливості: у них відсутня процедура підбору персоналу. Ще 12 % належать до групи середнього рівня вразливості: НПО має конкурсний відбір персоналу, але правила не задокументовані та правила врегулювання конфлікту інтересів не застосовуються.

	Всі опитані організації, %	Громадські об'єднання, %	Благодійні організації, %
Низький рівень вразливості	70,8	69,1	84,6
Середньо-низький рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середній рівень вразливості	12,4	14,5	3,8
Середньо-високий рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Високий рівень вразливості	15,1	14,5	11,5
Не відповіли, важко ідентифікувати	1,6	2,0	0,0

Узагальнений рівень вразливості	Середньо-низький	Середньо-низький	Низький
--	-------------------------	-------------------------	----------------

Запитання опитувальника: **Чи існує в НПО політика відбору кандидатів на вакантні посади?**

	Всі опитані організації, %
1. НПО має документ з правилами конкурсного відбору персоналу, які включають перевірку. Якщо кандидат є близькою особою до члена кадрової комісії або особи, яка обіймає керівну посаду в НПО, застосовуються правила врегулювання конфлікту інтересів	19,5
2. НПО має конкурсний відбір персоналу, який включає перевірку, але правила не задокументовані та правила врегулювання конфлікту інтересів не застосовуються	12,4
3. У НПО відсутня процедура підбору персоналу	15,1
4. НПО не наймає персонал. Роботу виконують її члени або волонтери на безоплатній основі	51,4
Не відповіли	1,6

5. Наявність інструментів запобігання нецільовому використанню ресурсів НПО відповідальним персоналом

У половині опитаних організацій існують задокументовані правила врегулювання конфлікту інтересів (відповідно у половини таких задокументованих правил немає). Відповідно половину опитаних організацій можна віднести до групи з низьким ризиком і співмірну частину до групи з високим рівнем вразливості через відсутність інструментів запобігання нецільовому використанню ресурсів НПО відповідальним персоналом.

	Всі опитані організації, %	Громадські об'єднання, %	Благодійні організації, %
Низький рівень вразливості	50,8	50,0	53,8
Середньо-низький рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середній рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середньо-високий рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Високий рівень вразливості	47,6	48,0	46,2
Не відповіли, важко ідентифікувати	1,6	2,0	0,0

Узагальнений рівень вразливості	Середній	Середній	Середній
--	-----------------	-----------------	-----------------

Запитання опитувальника: **Чи має НПО задокументовані правила регулювання конфлікту інтересів?**

	Всі опитані організації, %
1. Так	50,8
2. Ні	47,6
Не відповіли	1,6

6. Здатність НПО діяти прозоро

Половина опитаних НПО регулярно публічно звітує про свою діяльність, а звіт публікується на вебсайті та/або сторінках Організації в соцмережах. Водночас 30 % респондентів зазначили, що НПО звітує лише перед своїми донорами, жертводавцями, а 12 %, що організація взагалі не звітує публічно.

Відсутність публічного звітування для організацій, які оперують відносно значними бюджетами, робить їх потенційно вразливими. П'яту частину опитаних організацій варто класифікувати до групи з високим рівнем вразливості і таку ж частку до групи з середньо-високим рівнем вразливості. Результат класифікації до групи потенційної вразливості залежить в тому числі і від бюджету організації: організації з відносно значним бюджетом (понад 1 млн гривень) і без публічної звітності типологізовані до групи з вищою вразливістю.

	Всі опитані організації, %	Громадські об'єднання, %	Благодійні організації, %
Низький рівень вразливості	55,7	53,3	69,2
Середньо-низький рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середній рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середньо-високий рівень вразливості	21,6	22,4	19,2
Високий рівень вразливості	20,5	21,7	11,5
Не відповіли, важко ідентифікувати	2,2	2,6	0,0

Узагальнений рівень вразливості	Середній	Середній	Середньо-низький
--	-----------------	-----------------	-------------------------

Запитання опитувальника: **Чи надає організація публічну звітність про свою діяльність?**

	Всі опитані організації, %
1. Так, звіт регулярно публікується на вебсайті та/або сторінках Організації в соцмережах	49,7
2. Організація не має власного вебсайту або сторінки в соцмережах, але звітує через сторінки своїх членів	5,9
3. Організація звітує лише перед своїми донорами, жертводавцями	29,7
4. Організація не звітує про свою діяльність	12,4
Не відповіли	2,2

7. Здатність протистояти загрозам зловживань з метою ВК/ФТ/ФРЗМЗ з боку РЕР.

Лише у 3 % опитаних організацій є РЕР (Політично значущі особи) на керівних посадах в організації. В опитаних організацій найчастіше це, власне, керівники НПО. Це дозволяє класифікувати 97 % організацій до групи з низьким рівнем вразливості, а 2 % до групи з високим рівнем вразливості щодо потенційних зловживань з боку РЕР.

	Всі опитані організації, %	Громадські об'єднання, %	Благодійні організації, %
Низький рівень вразливості	97,3	98,0	92,3
Середньо-низький рівень вразливості	0,5	0,0	0,0
Середній рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середньо-високий рівень вразливості	0,0	0,7	0,0
Високий рівень вразливості	2,2	1,3	7,7
Не відповіли, важко ідентифікувати	0,0	0,0	0,0

Узагальнений рівень вразливості	Низький	Низький	Низький
--	----------------	----------------	----------------

Запитання опитувальника: **Чи є РЕР (Політично значущі особи** — це фізичні особи, які є вітчизняними, іноземними публічними діячами та діячами, які виконують публічні функції в міжнародних організаціях) **на керівних посадах вашої Організації?**

	Всі опитані організації, %
1. Так, це керівник НПО	2,2
2. Так, це генеральний директор	0,0
3. Так, це заступник керівника Організації	0,0
4. Так, це член правління чи іншого виконавчого органу	0,5
5. Ні	97,3

8. Наявність контролю над прийняттям рішень у НПО та доступ до інформації про бенефіціарну власність

У відносній більшості опитаних (36 %) організацій до Правління чи іншого виконавчого органу НПО входять понад 4 особи. Одноосібне правління є лише у 2 % опитаних організацій. Колегіальний характер правління дозволяє класифікувати абсолютну більшість опитаних організацій (понад 80 %) до групи з низьким рівнем вразливості. 17 % з опитаних відносяться до групи з середнім рівнем вразливості і 2 % до групи з високим рівнем вразливості.

	Всі опитані організації, %	Громадські об'єднання, %	Благодійні організації, %
Низький рівень вразливості	80,5	81,6	69,2
Середньо-низький рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Середній рівень вразливості	17,3	15,8	26,9
Середньо-високий рівень вразливості	0,0	0,0	0,0
Високий рівень вразливості	2,2	2,6	3,8
Не відповіли, важко ідентифікувати	0,0	0,0	0,0

Узагальнений рівень вразливості	Низький	Низький	Середньо-низький
---------------------------------	---------	---------	------------------

Запитання опитувальника: **Скільки осіб** входить до складу правління або іншого виконавчого органу вашої Організації?

	Всі опитані організації, %
1. 1	2,2
2. 2	17,3
3. 3	30,8
4. 4	13,5
5. більше 4-х	36,2

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОПИТАНИХ НПО

Абсолютна більшість (майже 80 %) учасників опитування задекларували, що кількість членів їхньої організації є більшою чотирьох. Лише 15 % опитаних вказали, що членів організації менше чотирьох.

В опитуванні переважно взяли участь представники громадських організацій (82 %) та менше (14 %) — благодійних організацій. 4 % представляють громадські спілки.

Найбільш часто опитані організації займаються підтримкою незахищених категорій населення — 37 %; значна частка також займається сприянням підтримці ВПО, біженців, жертв війни — 35 %; сприянням розвитку освіти — 28 % та адвокацією — 24 %.

Відносна більшість опитаних організацій веде свою діяльність по всій території України. Таких понад третина (35 %). Ще майже 15 % ведуть діяльність як в Україні, так і за кордоном. Решта — половина — ведуть діяльність у менших географічних рамках: в межах кількох областей (10 %), однієї області (20 %), міста або села (10 %) чи району (9 %).

1. Кількість членів Вашої організації:

	Всі опитані організації, %
1. Менше чотирьох	15,1
2. Чотири	3,2
3. Більше чотирьох	78,9
Інше - Організація не членська 3 співзасновників, 1 член організації та більше 100 волонтерів - Дев'ять громадських організацій - Закрита інформація - Участь у ГО не фіксована, послуги надаються за запитом осіб з інвалідністю, їх родин	2,7

2. Організаційно-правова форма Вашої організації:

	Всі опитані організації, %
1. Громадська організація	82,2
2. Громадська спілка	3,8
3. Благодійна організація (фонд)	14,1
4. Релігійна організація	0,0

3. Де зареєстрована Ваша організація? (вказіть, будь ласка, назву міста або села та області)

	Всі опитані організації, %
Київ	24,9
Дніпропетровська область	7,0
Вінницька область	5,4
Закарпатська область	4,9
Київська область	4,9
Донецька область	4,3

Івано-Франківська область	3,8
Рівненська область	3,8
Харківська область	3,8
Полтавська область	3,2
Луганська область	3,2
Волинська область	2,7
Хмельницька область	2,7
Чернігівська область	2,7
Запорізька область	2,7
Сумська область	2,7
Кіровоградська область	2,2
Львівська область	2,2
Тернопільська область	2,2
Черкаська область	2,2
Житомирська область	2,2
Тернопільська область	2,2
Одеська область	2,2
Херсонська область	1,6
Чернівецька область	0,5

4. Вкажіть, будь ласка, вид діяльності Вашої організації (не більше 3-х варіантів):

	Всі опитані організації, %
1. Релігійна, душпастирська опіка	1,1
2. Військове, медичне пенітенціарне капеланство	0,0
3. Сприяння розвитку системи охорони громадського здоров'я	9,2
4. Підтримка незахищених категорій населення (дітей, молоді, літніх людей, людей з інвалідністю тощо)	36,8
5. Сприяння розвитку мистецтва і культури, включно зі збереженням спадщини	20,5
6. Сприяння розвитку освіти	28,1
7. Сприяння охороні довкілля та екології, захисту дикої природи	15,7
8. Сприяння суспільному добробуту, зокрема цілям ОГС і добровільних благодійних асоціацій	14,1
9. Сприяння підтримці ВПО, біженців, жертв війни (не на території ведення воєнних дій та/або воєнних конфліктів)	34,6
10. Надання гуманітарної допомоги цивільному населенню на території воєнних дій та/або воєнних конфліктів та/або на окупованих територіях. Евакуація цивільного населення з території воєнних дій та/або воєнних конфліктів та/або з окупованих територій. Служба розшуку зниклих безвісти на території воєнних дій та/або воєнних конфліктів та/або на окупованих територіях	14,1
11. Сприяння захисту домашніх тварин (включно з притулками)	1,6
12. Популяризація спорту	6,5

13. Сприяння забезпеченню рівних прав, включно з експертними знаннями з питань гендеру, захистом прав жінок і дівчаток та захистом прав людини	17,8
14. Протидія корупції	13,5
15. Сприяння свободі слова, журналістських досліджень	9,2
16. Сприяння розвитку цивільної інфраструктури	7,0
17. Задоволення соціальних потреб членів вашої організації, пов'язаних зі спільними інтересами, зокрема у сфері їхньої професійної (трудової) діяльності (освіти)	14,6
18. Забезпечення підтримки Збройних Сил України, включно з територіальною обороною та ветеранами	9,7
19. Аналітичні дослідження	19,5
20. Правова допомога або юридичні консультації для ОГС	14,1
21. Захист прав учасників бойових дій та їхніх сімей та/або ветеранських організацій	6,5
22. Захист прав дитини	6,5
23. Адвокація	24,3
24. Сприяння розвитку науки та наукових досліджень;	13,5
Інше Розвиток підприємництва, бізнесу — 3; Сприяння розвитку релігії; встановлення справедливості за міжнародні злочини; підтримка ЛГБТКІ+ та просвітницька робота з суспільством; інтеграція та партисипація ромських громад; підтримка реформ в Україні з метою досягнення стійкого економічного зростання. Центр здійснює незалежний аналіз найбільш важливих аспектів державної політики, а також працює над посиленням громадської підтримки реформ; Ми Фонд громади. Фонди громад — це неурядові благодійні структури, призначення яких полягає в підвищенні якості життя громад, на території яких поширюється їхня діяльність. Фонди громад визначають потреби місцевої громади, заохочують благодійні пожертви і накопичують кошти, з яких надають гранти на впровадження ініціатив з вирішення соціально важливих місцевих проблем; сприяння трансформації духовних і моральних цінностей громадян, української ідентичності, в тому числі в освіті; інтеграція України до Єдиного цифрового ринку ЄС; сприяння розвитку громадянського суспільства; розвиток культури волонтерства; місцеве самоврядування; сприяння розвитку та зміцненню адміністративного апарату ОГС; розвиток добровільного пожежного руху, сприяння залученню населення до пожежної безпеки та цивільного захисту; надання психологічної підтримки населенню України; розвиток міжнародної співпраці у галузі туризму та залізничного транспорту; захист прав вразливих категорій населення, включаючи учасників бойових дій та членів їх сімей, ВПО, малозабезпечених, осіб з інвалідністю, військовослужбовців та усіх осіб, права яких порушено; гуманітарне реагування та захист; забезпечення підтримки Збройних Сил України, включно з територіальною обороною та ветеранами, підтримка медичних установ, медичних пунктів, адресна допомога вразливим верствам населення, в т. ч. особлива підтримка дітей, сприяння підтримки осіб, що постраждали внаслідок бойових дій, аналітичні дослідження, сприяння реалізації програм, яка мають на меті збереження та поширення української культури, в т.ч. за межами України, інформаційна кампанія за кордоном з метою підвищення обізнаності іноземців о проблемах України та залучення підтримки з-за кордону в Україну; Сприяння розвитку виноградарства і виноробства; відбудова; консультаційні послуги; Сприяння розвитку економіки, залучення інвестицій, створення нових робочих місць та консолідація бізнес-спільноти Вінниччини; захист	15,7

5. На якій території здійснює свою діяльність Ваша організація?

	Всі опитані організації, %
1. В межах одного міста або села	9,7
2. На території району	9,2
3. В межах області	20,0
4. На території кількох областей	9,7
5. По всій Україні	35,1
6. В Україні і за кордоном	14,6
7. Тільки за кордоном	0,0
8. Інше	1,6

ЧАСТИНА 2

ОЦІНЮВАННЯ ЗАГРОЗИ ЗА КАТЕГОРІЯМИ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

АНАЛІЗ ВІДКРИТИХ ДАНИХ І РЕЄСТРІВ, А ТАКОЖ ІНФОРМАЦІЇ, ЩО НАДАЄТЬСЯ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ

Кримінальні розслідування та судові рішення у справах проти НПО та/або їхніх представників за ВК/ФТ/ФРЗМЗ (включно з працівниками, волонтерами або іншими особами, які мають офіційні повноваження та представляють НПО)

Аналіз відкритих даних, реєстрів та інформації, наданої державними органами, має ключове значення для розуміння ситуації з розслідуваннями й обвинуваченнями у сфері відмивання коштів (ВК), фінансування тероризму (ФТ) і фінансування розповсюдження зброї масового знищення (ФРЗМЗ) проти неприбуткових організацій (НПО) та їхніх представників.

Мета цього розділу — оцінити рівень загрози для сектору НПО в Україні на основі доступних статистичних даних і судової практики за період 2018–2023 років. Дослідження охоплює кількісні показники сектору НПО, способи збору й аналізу даних, а також пояснює, як оцінюється рівень ризику для НПО, беручи до уваги наявну інформацію.

Загальні дані про НПО

Відповідно до Звіту про проведення Національної оцінки ризиків 2022 року (НОР 2022), станом на 1 січня 2022 року в Україні налічувалося 20 498 БО, 96 543 ГО, 26 915 РО, які зареєстровані як юридичні особи. Саме ці дані використовувалися в оцінюванні сектору в межах НОР.

58,4 тис.

ГО (код ознаки неприбутковості — 0032)

21,7 тис.

РО (код ознаки неприбутковості — 0035)

20,9 тис.

БО (код ознаки неприбутковості — 0036)

Джерело:

За інформацією ДПС, отриманою в ході дослідження, станом на 1 січня 2024 року

Методологія дослідження та джерела інформації

У ході дослідження вивчалася інформація про предикатні (основні) злочини у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ, передбачені [Кримінальним кодексом України](#) (ККУ), з 2018 по 2023 рік на підставі статистичної інформації [Офісу Генерального прокурора](#) та [Верховного Суду](#), розміщеної на офіційних інтернет-ресурсах цих установ.

Статистичні дані, отримані нами з відкритих джерел, а також у робочому порядку від органів державної влади, не містять інформації про кількість справ, відкритих проваджень, висунутих обвинувачень або вироків, які стосуються НПО, тому для оцінювання рівня загрози відповідно до вимог Методології оцінювання неприбуткового сектору на ризики у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ цих даних недостатньо. У зв'язку із цим було вирішено відступити від Методології в цій частині та провести оцінювання на підставі наявних даних.

Окремо експертами ЦЕДЕМ було здійснено пошук вироків за предикатними злочинами у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ, у яких фігурують НПО, у Єдиному державному реєстрі судових рішень. Пошук здійснювався за період 2018–2023 років. До уваги бралися також вирокі, щодо яких триває апеляційний або касаційний перегляд, при цьому не бралися до уваги справи, які перебувають на стадії розгляду судом першої інстанції і за якими ще не було винесено вирок.

Підхід до оцінювання рівня загрози

З огляду на зазначене рівень загрози оцінювався шляхом аналізу загальної кількості правопорушень, кількості винесених обвинувачень, загальної кількості винесених вироків, які вступили в силу в певному році, порівняно із загальною кількістю зареєстрованих НПО і кількістю вироків, знайдених нашими експертами в Єдиному державному реєстрі судових рішень.

При аналізі бралось до уваги те, що вирокі, винесені в певному році, необов'язково стосуються правопорушень й обвинувачень, облікованих у тому самому році, оскільки судовий розгляд може тривати більше ніж рік. Це пояснює наявність більшої кількості вироків за деякими видами правопорушень, ніж пред'явлених обвинувачень за певний рік.

Також було враховано, що одна справа про скоєнні правопорушення (статична кількість таких справ відображена в третій колонці кожної таблички з заголовком “З обвинувальним актом”) може включати кілька різних правопорушень.

ПРЕДИКАТНІ (ОСНОВНІ) ЗЛОЧИНИ ВІДМИВАННЯ КОШТІВ

Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (стаття 209 ККУ)

У цьому підрозділі дослідження експерти зосередилися на аналізі статистичних даних про правопорушення за статтею 209 ККУ.

Представлена нижче таблиця охоплює період 2018–2023 років і містить інформацію про загальну кількість зареєстрованих правопорушень, винесених вироків, а також у ній окремо виділено випадки, пов'язані з НПО.

Рік	Загальна кількість правопорушень (не відомо, чи фігурують НПО)		Загальна кількість вироків (не відомо, чи фігурують НПО)	Кількість вироків, у яких фігурують НПО, за категоріями (ГО/БО/РО)
	Обліковано всього	З обвинувальним актом		
2018	242	64	12	—
2019	283	88	12	1 (ГО)

2020	348	93	12	1 (ГО)
2021	395	103	12	—
2022	437	146	9	—
2023	969	413	27	—

Загальна статистика

Протягом 2018–2023 років офіційно обліковано 2 674 правопорушення за статтею 209 ККУ (у середньому 445 правопорушень на рік), з них з обвинувальним актом — 907 справ (у середньому 151 на рік). У суді за цей період було винесено 84 вироки (у середньому 7 на рік), з яких 2 стосуються НПО.

Оцінка рівня загрози

Наведена кількість правопорушень і обвинувачень є загальною і необов'язково стосується НПО. При цьому частка вироків, які стосуються НПО складає 2% від загальної кількості, облікованої за весь період. З огляду на зазначене **загроза за цим видом предикатного злочину оцінюється як низька.**

Рекомендації

З огляду на суттєве збільшення показників кількості правопорушень 2023 року порівняно з 2022 роком представникам сектору НПО варто відстежувати зростання рівня загрози ВК і вживати необхідних заходів, щоб не бути введеними в оману і/або використаними в злочинних цілях.

УМИСНЕ ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЮ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ ТА ФІНАНСУВАННЮ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЗБРОЇ МАСОВОГО ЗНИЩЕННЯ (СТАТТЯ 209-1 ККУ)

Цей предикатний злочин — важливий аспект у контексті оцінювання ризиків для неприбуткового сектору.

У наведеній нижче таблиці представлено статистику правопорушень за статтею 209-1 ККУ за період 2018–2023 років.

Рік	Загальна кількість правопорушень (не відомо, чи фігурують НПО)		Загальна кількість вироків (не відомо, чи фігурують НПО)	Кількість вироків, у яких фігурують НПО, за категоріями (ГО/БО/РО)
	Обліковано всього	З обвинувальним актом		
2018	4	0	0	—
2019	2	0	0	—
2020	1	0	0	—
2021	5	1	0	—
2022	1	0	0	—
2023	2	0	1	—

Загальна статистика

Протягом 2018–2023 років офіційно обліковано 15 правопорушень за статтею 209-1 ККУ (у середньому 2–3 правопорушення на рік), з них з обвинувальним актом — 1 справа. У суді за цей період було винесено 1 вирок, не зафіксовано вироків, які стосуються НПО.

Оцінка рівня загрози

Наведена кількість правопорушень і обвинувачень є загальною і необов'язково стосується НПО. При цьому за весь період не виявлено вироків, які і стосуються НПО. З огляду на зазначене **загроза за цим видом предикатного злочину оцінюється як низька.**

ШАХРАЙСТВО (СТАТТЯ 190 ККУ)

Аналіз злочинів, пов'язаних із шахрайством, має критичне значення для оцінювання ризиків у неприбутковому секторі. Стаття 190 ККУ визначає склад цього злочину й передбачає відповідальність за його вчинення.

Представлена нижче таблиця містить статистичні дані про правопорушення за цією статтею за 2018–2023 роки.

Рік	Загальна кількість правопорушень (не відомо, чи фігурують НПО)		Загальна кількість вироків (не відомо, чи фігурують НПО)	Кількість вироків, у яких фігурують НПО, за категоріями (ГО/ БО/РО)
	Обліковано всього	З обвинувальним актом		
2018	33 290	7 019	1 835	—
2019	32 358	6 865	1 793	—
2020	26 830	7 277	1 813	—
2021	23 847	7 906	1 698	1 (ГО)
2022	32 086	5 682	1 247	1 (ГО)
2023	82 609	14 756	2 028	—

Загальна статистика

Протягом 2018–2023 років офіційно обліковано 231 020 правопорушень за статтею 190 ККУ (у середньому 38,5 тис. правопорушень на рік), з них з обвинувальним актом — 49 505 справ (у середньому 8 250 на рік). У суді за цей період було винесено 10 414 вироків (у середньому 867 на рік), з них зафіксовано лише 2, які стосуються НПО.

Оцінка рівня загрози

Наведена кількість правопорушень і обвинувачень є загальною і необов'язково стосується НПО. При цьому частка вироків, які стосуються НПО складає 0,02% від загальної кількості, облікованої за весь період. З огляду на зазначене **загроза за цим видом предикатного злочину оцінюється як низька.**

Рекомендації

З огляду на велику кількість правопорушень, а також суттєве збільшення показників 2023 року порівняно з 2022 роком рекомендовано вживати заходів (як державі, так і громадянському

суспільству) для захисту сектору НПО від загрози шахрайства. До таких заходів може бути віднесена позитивна практика інформування сектору про способи перевірки своїх партнерів, бенефіціарів і контрагентів, а також навчання у сфері протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

Представникам сектору НПО також варто відстежувати зростання рівня загрози шахрайства і вживати необхідних заходів, щоб не бути введеними в оману та/або використаними в шахрайських цілях.

ПРИВЛАСНЕННЯ, РОЗТРАТА МАЙНА АБО ЗАВОЛОДІННЯ НИМ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ (СТАТТЯ 191 ККУ)

Після розгляду шахрайства важливо звернути увагу на інший значущий предикатний злочин — привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Цей злочин, передбачений статтею 191 ККУ, може становити загрозу для організацій, які оперують значними фінансовими ресурсами або майном.

У наведеній нижче таблиці представлено статистичні дані про правопорушення за цією статтею за період 2018–2023 років. Дані охоплюють загальну кількість зареєстрованих правопорушень, винесених вироків, а також окремо випадки, пов'язані з НПО.

Рік	Загальна кількість правопорушень (не відомо, чи фігурують НПО)		Загальна кількість вироків (не відомо, чи фігурують НПО)	Кількість вироків, у яких фігурують НПО, за категоріями (ГО/БО/РО)
	Обліковано всього	З обвинувальним актом		
2018	10 713	5 347	350	1 (ГО)
2019	9 074	3 262	340	—
2020	11 160	4 623	276	—
2021	11 092	5 164	259	—
2022	6 698	1 903	201	—
2023	9 222	2 847	163	—

Загальна статистика

Протягом 2018–2023 років офіційно обліковано 57 959 правопорушень за статтею 191 ККУ (у середньому 9 660 правопорушень на рік), з них з обвинувальним актом — 23 146 справ (у середньому 3 857 на рік). У суді за цей період було винесено 1 589 вироків (у середньому 265 на рік), з них зафіксовано лише 1, який стосується НПО.

Оцінка рівня загрози

Наведена кількість правопорушень і обвинувачень є загальною і необов'язково стосується НПО. При цьому частка вироків, які стосуються НПО складає 0,06% від загальної кількості, облікованої за весь період. З огляду на зазначене **загроза за цим видом предикатного злочину оцінюється як низька.**

Рекомендації

З огляду на суттєву кількість правопорушень, а також помітне збільшення показників 2023 року порівняно з 2022 роком представникам сектору НПО варто відстежувати зростання рівня загрози за цим предикатним злочином і вживати необхідних заходів для запобігання випадкам бути використаними в злочинних цілях.

ШАХРАЙСТВО З ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ (СТАТТЯ 222 ККУ)

Ще один предикатний злочин, який заслуговує уваги та оцінювання для неприбуткового сектору, — шахрайство з фінансовими ресурсами.

У наведеній нижче таблиці представлено статистику правопорушень за статтею 222 ККУ за період 2018–2023 років.

Рік	Загальна кількість правопорушень (не відомо, чи фігурують НПО)		Загальна кількість вироків (не відомо, чи фігурують НПО)	Кількість вироків, у яких фігурують НПО, за категоріями (ГО/ БО/РО)
	Обліковано всього	З обвинувальним актом		
2018	58	27	4	—
2019	76	45	3	—
2020	142	92	8	—
2021	147	113	5	—
2022	7	3	2	—
2023	31	5	2	—

Загальна статистика

Протягом 2018–2023 років офіційно обліковано 461 правопорушення за статтею 222 ККУ (у середньому 77 правопорушень на рік), з них з обвинувальним актом — 283 справи (у середньому 47 на рік). У суді за цей період було винесено 24 вирoki (у середньому 4 на рік), не зафіксовано вироків, які стосуються НПО.

Оцінка рівня загрози

Наведена кількість правопорушень і обвинувачень є загальною і необов'язково стосується НПО. При цьому за весь період не виявлено вироків, які і стосуються НПО. З огляду на зазначене **загроза за цим видом предикатного злочину оцінюється як низька.**

ЗЛОВЖИВАННЯ ПОВНОВАЖЕННЯМИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ПРИВАТНОГО ПРАВА НЕЗАЛЕЖНО ВІД ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ФОРМИ (СТАТТЯ 364-1 ККУ)

Наступний досліджений предикатний злочин — зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми.

У наведеній нижче таблиці представлено статистику правопорушень за статтею 364-1 ККУ за період 2018–2023 років.

Рік	Загальна кількість правопорушень (не відомо, чи фігурують НПО)		Загальна кількість вироків (не відомо, чи фігурують НПО)	Кількість вироків, у яких фігурують НПО, за категоріями (ГО/ БО/РО)
	Обліковано всього	З обвинувальним актом		
2018	244	29	15	—
2019	261	29	8	—

2020	265	33	13	—
2021	266	34	12	—
2022	114	9	8	—
2023	130	43	4	—

Загальна статистика

Протягом 2018–2023 років офіційно обліковано 1 280 правопорушень за статтю 364-1 ККУ (у середньому 213 правопорушень на рік), з них з обвинувальним актом — 177 справ (у середньому 29 на рік). У суді за цей період було винесено 60 вироків (у середньому 10 на рік), не зафіксовано вироків, які стосуються НПО.

Оцінка рівня загрози

Наведена кількість правопорушень і обвинувачень є загальною і необов'язково стосується НПО. При цьому за весь період не виявлено вироків, які і стосуються НПО. З огляду на зазначене **загроза за цим видом предикатного злочину оцінюється як низька.**

ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ, ЗДОБУТИХ ВІД НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХНІХ АНАЛОГІВ, ПРЕКУРСОРІВ, ОТРУЙНИХ ЧИ СИЛЬНОДІЮЧИХ РЕЧОВИН АБО ОТРУЙНИХ ЧИ СИЛЬНОДІЮЧИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ (СТАТТЯ 306 ККУ)

Ще один предикатний злочин, який потенційно може становити загрозу для сектору НПО, — використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.

У наведеній нижче таблиці представлено статистику правопорушень за статтю 306 ККУ за період 2018–2023 років.

Рік	Загальна кількість правопорушень (не відомо, чи фігурують НПО)		Загальна кількість вироків (не відомо, чи фігурують НПО)	Кількість вироків, у яких фігурують НПО, за категоріями (ГО/ БО/РО)
	Обліковано всього	З обвинувальним актом		
2018	120	110	3	—
2019	70	59	4	—
2020	152	144	3	—
2021	100	81	7	—
2022	35	25	7	—
2023	56	43	4	—

Загальна статистика

Протягом 2018–2023 років офіційно обліковано 533 правопорушення за статтю 306 ККУ (у середньому 88 правопорушень на рік), з них з обвинувальним актом — 462 справи (у середньому 77 на рік). У суді за цей період було винесено 28 вироків (у середньому 5 на рік), не зафіксовано вироків, які стосуються НПО.

Оцінка рівня загрози

Наведена кількість правопорушень і обвинувачень є загальною і необов'язково стосується НПО. При цьому за весь період не виявлено вироків, які і стосуються НПО. З огляду на зазначене **загроза за цим видом предикатного злочину оцінюється як низька.**

НЕЗАКОННЕ ВИКОРИСТАННЯ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ПРИБУТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ, БЛАГОДІЙНИХ ПОЖЕРТВ АБО БЕЗОПЛАТНОЇ ДОПОМОГИ (СТАТТЯ 201-2 ККУ)

Аналіз злочинів, пов'язаних із незаконним використанням із метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, має критичне значення для оцінювання ризиків у неприбутковому секторі.

Стаття 201-2 ККУ визначає склад цього злочину й передбачає відповідальність за його вчинення.

У представленій нижче таблиці подано статистичні дані про правопорушення за цією статтею за 2018–2023 роки.

Рік	Загальна кількість правопорушень (не відомо, чи фігурують НПО)		Загальна кількість вироків (не відомо, чи фігурують НПО)	Кількість вироків, у яких фігурують НПО, за категоріями (ГО/ БО/РО)
	Обліковано всього	З обвинувальним актом		
2018	Кодекс доповнено статтею 201-2 згідно із Законом № 2155-IX від 24.03.2022			
2019				
2020				
2021				
2022	384	25	2	1 (ГО), 1 (БО)
2023	189	25	21	1 (ГО), 10 (БО)

За 2022 та 2023 роки також були виявлені 2 справи, у яких певні ГО та БО були використані для вчинення злочинів, передбачених статтею 201-2 ККУ, особами, які не входять до організацій, зокрема шляхом зловживання довірою таких організацій.

Загальна статистика

Протягом 2022–2023 років офіційно обліковано 573 правопорушення за статтею 201-2 ККУ (у середньому 286 правопорушень на рік), з них з обвинувальним актом — 50 справ (у середньому 25 на рік). У суді за цей період було винесено 23 вирокі (у середньому 11 на рік), ми зафіксували 13 вироків, які стосуються НПО.

Оцінка рівня загрози

Попри те, що зазначена кількість правопорушень, обвинувачень і вироків є загальною, встановлено, що 13 із 23 вироків (56 %) стосувалися діяльності НПО та/або осіб, які займали керівні посади в цих НПО, тому **загроза за цим видом предикатного злочину оцінюється як висока.**

Водночас з огляду на значну різницю в кількості вироків, де фігурують окремі категорії НПО, доцільно оцінити загрозу окремо для ГО, БО та РО. Для БО — високий рівень, для ГО — середній, для РО — низький. Попри це, оцінка загального рівня загрози для сектору висока.

Рекомендації

НПО варто відстежувати зростання загрози та вживати заходів для запобігання випадкам зловживань проти своєї організації.

Загроза за статтею ККУ	Оцінка для ГО	Оцінка для БО	Оцінка для РО	Оцінка для сектору НПО
Стаття 209 ККУ	Низька	Низька	Низька	Низька
Стаття 209-1 ККУ	Низька	Низька	Низька	Низька
Стаття 190 ККУ	Низька	Низька	Низька	Низька
Стаття 191 ККУ	Низька	Низька	Низька	Низька
Стаття 222 ККУ	Низька	Низька	Низька	Низька
Стаття 364-1 ККУ	Низька	Низька	Низька	Низька
Стаття 306 ККУ	Низька	Низька	Низька	Низька
Стаття 201-2 ККУ	Середня	Висока	Низька	Висока
Загальна оцінка загрози для сектору НПО у сфері ВК	Низька	Низька	Низька	Низька

ПРЕДИКАТНІ (ОСНОВНІ) ЗЛОЧИНИ ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ

ТЕРОРИСТИЧНИЙ АКТ (СТАТТЯ 258 ККУ)

Терористичний акт — один з основних предикатних злочинів у сфері фінансування й підтримки тероризму. У цьому підрозділі увагу зосереджено на аналізі статистичних даних про правопорушення за статтею 258 ККУ.

Представлена нижче таблиця охоплює період 2018–2023 років і містить інформацію про загальну кількість зареєстрованих правопорушень, винесених вироків, а також окремо про випадки, пов'язані з НПО.

Рік	Загальна кількість правопорушень (не відомо, чи фігурують НПО)		Загальна кількість вироків (не відомо, чи фігурують НПО)	Кількість вироків, у яких фігурують НПО, за категоріями (ГО/БО/РО)
	Обліковано всього	З обвинувальним актом		
2018	950	12	9	—
2019	909	4	6	—
2020	465	19	6	—
2021	332	0	1	2 (ГО)
2022	88	1	4	1 (БО)
2023	14	3	6	—

Загальна статистика

Протягом 2018–2023 років офіційно обліковано 275 правопорушень за статтею 258 ККУ (у середньому 46 правопорушень на рік), з них з обвинувальним актом — 39 справ (у середньому 6 на рік). У суді за цей період винесено 32 вироки (у середньому 5 на рік) і зафіксовано 3 вироки, які стосуються НПО.

Оцінка рівня загрози

Наведена кількість правопорушень і обвинувачень є загальною і не обов'язково стосується НПО. При цьому частка вироків, які стосуються НПО складає 7,6% від загальної кількості, облікованої за весь період. З огляду на зазначене **загроза за цим видом предикатного злочину оцінюється як середньо-низька.**

ВТЯГНЕННЯ У ВЧИНЕННЯ ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ (СТАТТЯ 258-1 ККУ)

Ще один предикатний злочин, який потенційно може становити загрозу для сектору НПО, — втягнення у вчинення терористичного акту.

У наведеній нижче таблиці представлено статистику правопорушень за статтею 258-1 ККУ за період 2018–2023 років.

Рік	Загальна кількість правопорушень (не відомо, чи фігурують НПО)		Загальна кількість вироків (не відомо, чи фігурують НПО)	Кількість вироків, у яких фігурують НПО, за категоріями (ГО/ БО/РО)
	Обліковано всього	З обвинувальним актом		
2018	0	0	0	—
2019	1	0	0	—
2020	0	0	0	—
2021	1	0	0	—
2022	0	0	відсутня інф.	—
2023	0	0	відсутня інф.	—

Оцінка загрози

Оскільки за шість років зафіксовано лише 2 правопорушення, відсутні обвинувачення та вироки, у тому числі ті, які стосуються НПО, **загроза за цим видом предикатного злочину оцінюється як низька.**

ПУБЛІЧНІ ЗАКЛИКИ ДО ВЧИНЕННЯ ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ (СТАТТЯ 258-2 ККУ)

Ще один предикатний злочин, який заслуговує уваги та оцінки для неприбуткового сектору, — публічні заклики до вчинення терористичного акту.

У наведеній нижче таблиці представлено статистику правопорушень за статтею 258-2 ККУ за період 2018–2023 років.

Рік	Загальна кількість правопорушень (не відомо, чи фігурують НПО)		Загальна кількість вироків (не відомо, чи фігурують НПО)	Кількість вироків, у яких фігурують НПО, за категоріями (ГО/ БО/РО)
	Обліковано всього	З обвинувальним актом		
2018	5	0	0	—
2019	2	0	0	—
2020	5	1	0	—
2021	4	0	1	—
2022	2	0	1	—
2023	2	1	0	—

Загальна статистика

За 2018–2023 роки зафіксовано 20 правопорушень за статтею 258-2 ККУ, з них лише 2 з обвинувальним актом, винесено 2 вироків, не зафіксовано вироків, які стосуються НПО.

Оцінка загрози

З огляду на наявні статистичні дані й загальну кількість зареєстрованих НПО **загроза за цим видом предикатного злочину оцінюється як низька.**

СТВОРЕННЯ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ГРУПИ ЧИ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ (СТАТТЯ 258-3 ККУ)

Наступний досліджений предикатний злочин — створення терористичної групи чи терористичної організації.

У наведеній нижче таблиці представлено статистику правопорушень за статтею 258-3 ККУ за період 2018–2023 років.

Рік	Загальна кількість правопорушень (не відомо, чи фігурують НПО)		Загальна кількість вироків (не відомо, чи фігурують НПО)	Кількість вироків, у яких фігурують НПО, за категоріями (ГО/ БО/РО)
	Обліковано всього	З обвинувальним актом		
2018	175	26	87	—
2019	164	18	42	1 (ГО)
2020	123	18	30	—
2021	136	24	20	—
2022	148	58	47	—
2023	148	78	62	1 (ГО)

Загальна статистика

За 2018–2023 роки зафіксовано 894 правопорушення за статтею 258-3 ККУ (у середньому 149 правопорушень на рік), з них 222 — з обвинувальним актом (у середньому 37 на рік). У суді за цей період було винесено 288 вироків (у середньому 48 на рік), зафіксовано лише 2 вироків, які стосуються НПО.

Оцінка рівня загрози

Наведена кількість правопорушень і обвинувачень є загальною і не обов'язково стосується НПО. При цьому частка вироків, які стосуються НПО складає 0,7% від загальної кількості, облікованої за весь період. З огляду на зазначене **загроза за цим видом предикатного злочину оцінюється як низька.**

Рекомендації

Представникам сектору НПО варто відстежувати потенційне зростання рівня загрози та вживати необхідних заходів, щоб не бути використаними в злочинних цілях.

СПРИЯННЯ ВЧИНЕННЮ ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ, ПРОХОДЖЕННЯ НАВЧАННЯ ТЕРОРИЗМУ (СТАТТЯ 258-4 ККУ)

Ще один досліджений предикатний злочин — сприяння вчиненню терористичного акту, проходження навчання тероризму.

У наведеній нижче таблиці представлено статистику правопорушень за статтею 258-4 ККУ за період 2018–2023 років.

Рік	Загальна кількість правопорушень (не відомо, чи фігурують НПО)		Загальна кількість вироків (не відомо, чи фігурують НПО)	Кількість вироків, у яких фігурують НПО, за категоріями (ГО/БО/РО)
	Обліковано всього	З обвинувальним актом		
2018	0	0	0	—
2019	1	0	0	—
2020	1	0	0	—
2021	2	0	0	—
2022	1	0	0	—
2023	1	0	1	—

Оцінка рівня загрози

Оскільки за шість років зафіксовано лише 6 правопорушень за статтею 258-4 ККУ, відсутні обвинувачення та наявний лише 1 вирок, який не стосується НПО, **загроза за цим видом предикатного злочину оцінюється як низька.**

ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ (СТАТТЯ 258-5 ККУ)

Фінансування тероризму — один з основних предикатних злочинів у сфері ФТ.

У цьому підрозділі увагу зосереджено на аналізі статистичних даних про правопорушення за статтею 258-5 ККУ й представлено статистику правопорушень за період 2018–2023 років.

Рік	Загальна кількість правопорушень (не відомо, чи фігурують НПО)		Загальна кількість вироків (не відомо, чи фігурують НПО)	Кількість вироків, у яких фігурують НПО, за категоріями (ГО/БО/РО)
	Обліковано всього	З обвинувальним актом		
2018	51	11	8	—
2019	33	1	11	—

2020	37	2	0	—
2021	50	1	6	—
2022	40	0	0	—
2023	22	0	0	—

Загальна статистика

За 2018–2023 роки зафіксовано 233 правопорушення за статтею 258-5 ККУ (у середньому 39 правопорушень на рік), з них 15 — з обвинувальним актом (у середньому 2–3 на рік). У суді за цей період було винесено 25 вироків (у середньому 4 на рік), не зафіксовано вироків, які стосуються НПО.

Оцінка рівня загрози

Оскільки зазначена кількість правопорушень, обвинувачень і вироків є загальною й необов'язково стосується НПО, їх кількість порівняно із загальною кількістю НПО доволі низька, а вирoki, які стосуються НПО, відсутні, загроза за цим видом предикатного злочину оцінюється як низька.

ПЕРЕТИНАННЯ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ З ТЕРОРИСТИЧНОЮ МЕТОЮ (СТАТТЯ 258-6 ККУ)

Наступний досліджений предикатний злочин — перетинання державного кордону України з терористичною метою.

У наведеній нижче таблиці представлено статистику правопорушень за статтею 258-6 ККУ за період 2018–2023 років.

Рік	Загальна кількість правопорушень (не відомо, чи фігурують НПО)		Загальна кількість вироків (не відомо, чи фігурують НПО)	Кількість вироків, у яких фігурують НПО, за категоріями (ГО/ БО/РО)
	Обліковано всього	З обвинувальним актом		
2018	Кодекс доповнено статтею 258-6 згідно із Законом України № 2997-IX від 21.03.2023			
2019				
2020				
2021				
2022				
2023	0	0	відсутня інф.	—

Оцінка рівня загрози

Оскільки відсутні зафіксовані правопорушення, обвинувачення та вирoki, у тому числі ті, які стосуються НПО, загроза за цим видом предикатного злочину оцінюється як низька.

СУДОВІ РІШЕННЯ ЩОДО ЗАБОРОНИ (ПРИМУСОВОГО РОЗПУСКУ) ГО Й ПРИПИНЕННЯ БО

За період 2020–2024 років експертами ЦЕДЕМ у Єдиному державному реєстрі судових рішень виявлено 40 рішень про примусову ліквідацію ГО і БО, з них 37 вступили в силу. 35 рішень (34 щодо ГО та 1 щодо БО) ухвалені на підставі провадження організацією та її керівництвом антиукраїнської діяльності та сприяння російській агресії, сепаратизму. 1

рішення (щодо ГО) стосується пропаганди насильства та порушення прав людини. 1 рішення (щодо БО) ухвалене через продаж волонтерських посвідчень чоловікам для незаконного виїзду за кордон під час дії воєнного стану.

22 травня 2022 року ухвалено Закон України «Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну», статтею 2 якого Російську Федерацію визнано державою-терористом.

Виявлено 34 рішення про примусову ліквідацію ГО та БО через антиукраїнську діяльність, а сприяння російській агресії, сепаратизм розглядаються як індикатор для підвищення рівня загрози терористичної діяльності для сектору НПО України, **відповідно загальна оцінка загрози для сектору буде підвищена на один ступінь.**

ОЦІНЮВАННЯ ЗАГРОЗИ ДЛЯ ОГС У СФЕРІ ФТ

Загроза за статтею ККУ	Оцінка для ГО	Оцінка для БО	Оцінка для РО	Оцінка для сектору НПО
Стаття 258 ККУ	Середньо-низька	Середньо-низька	Середньо-низька	Середньо-низька
Стаття 258-1 ККУ	Низька	Низька	Низька	Низька
Стаття 258-2 ККУ	Низька	Низька	Низька	Низька
Стаття 258-3 ККУ	Низька	Низька	Низька	Низька
Стаття 258-4 ККУ	Низька	Низька	Низька	Низька
Стаття 258-5 ККУ	Низька	Низька	Низька	Низька
Стаття 258-6 ККУ	Низька	Низька	Низька	Низька
Загальна оцінка загрози для сектору НПО у сфері ФТ	Середньо-низька	Середньо-низька	Середньо-низька	Середньо-низька

ПРЕДИКАТНІ (ОСНОВНІ) ЗЛОЧИНИ ФРЗМЗ

Основні предикатні злочини у сфері ФРЗМЗ — застосування зброї масового знищення й розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування зброї масового знищення.

У цьому підрозділі увагу зосереджено на аналізі статистичних даних про вищеперелічені правопорушення.

Представлені нижче таблиці охоплюють період 2018–2023 років і містять інформацію про загальну кількість зареєстрованих правопорушень, винесених вироків, а також випадки, пов'язані з НПО.

ЗАСТОСУВАННЯ ЗБРОЇ МАСОВОГО ЗНИЩЕННЯ (СТАТТЯ 439 ККУ)

Рік	Загальна кількість правопорушень (не відомо, чи фігурують НПО)		Загальна кількість вироків (не відомо, чи фігурують НПО)	Кількість вироків, у яких фігурують НПО, за категоріями (ГО/ БО/РО)
	Обліковано всього	З обвинувальним актом		
2018	0	0	0	—
2019	0	0	0	—
2020	0	0	0	—
2021	0	0	0	—
2022	0	0	0	—
2023	0	0	0	—

РОЗРОБЛЕННЯ, ВИРОБНИЦТВО, ПРИДБАННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ЗБУТ, ТРАНСПОРТУВАННЯ ЗБРОЇ МАСОВОГО ЗНИЩЕННЯ (СТАТТЯ 440 ККУ)

Рік	Загальна кількість правопорушень (не відомо, чи фігурують НПО)		Загальна кількість вироків (не відомо, чи фігурують НПО)	Кількість вироків, у яких фігурують НПО, за категоріями (ГО/ БО/РО)
	Обліковано всього	З обвинувальним актом		
2018	0	0	0	—
2019	0	0	0	—
2020	0	0	0	—
2021	0	0	0	—
2022	0	0	0	—
2023	0	0	0	—

Оцінка рівня загрози

Оскільки за шість років відсутні зафіксовані правопорушення, обвинувачення та вирoki, у тому числі ті, які стосуються НПО, за всіма трьома предикатними правопорушеннями у сфері ФРЗМЗ, загроза для всіх категорій НПО оцінюється як низька.

Вид загрози	Оцінка для ГО	Оцінка для БО	Оцінка для РО	Оцінка для сектору НПО
Загроза за предикатними злочинами ВК	Низька	Низька	Низька	Низька
Загроза за предикатними злочинами ФТ	Середньо-низька	Середньо-низька	Середньо-низька	Середньо-низька
Загроза за предикатними злочинами ФРЗМЗ	Низька	Низька	Низька	Низька
Загальна оцінка загрози	Низька	Низька	Низька	Низька

КІЛЬКІСТЬ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО ПІДОЗРІЛІ ФІНАНСОВІ ОПЕРАЦІЇ (ПФО), ПОВ'ЯЗАНІ З ВК/ФТ/ФРЗМЗ

Для аналізу та оцінювання загрози в цьому підрозділі використано статистичні дані про ПФО та ППД (внутрішній фінансовий моніторинг до 28 квітня 2020 року), узагальнені матеріали (УМ) передані до ПО та/або РОУ від Держфінмоніторингу.

Дані отримано зі звітів НОР 2022 і НОР 2019, комплексної адміністративної звітності, а також відповіді Держфінмоніторингу від 15 липня 2024 року на запит у межах цього дослідження.

Рік	Загальна кількість ПФО/ППД	Кількість ПФО/ППД, що стосуються НПО	Загальна кількість УМ, переданих до ПО/РОУ	Кількість УМ, що стосуються НПО та передані до ПО/РОУ	Кількість НПО, яких стосуються передані УМ	Кількість НПО, щодо яких передано УМ про тероризм
2018	253 913	869	466	65	127, з них 26 БО, 13 ГО, н/в РО	н/в ¹
2019	288 317	1 190	503	72	138, з них 39 БО, 31 ГО, н/в РО	12 БО, 17 ГО, н/в РО
2020	146 484	361	616	54	136, з них 33 БО, 23 ГО, н/в РО	7 БО, 8 ГО, н/в РО
2021	52 123 / 36 516	225	767	57	177, з них 43 БО, 40 ГО, 7 РО	5 БО, 1 ГО, н/в РО
2022	52 123 / 38 121	2 886	550	108 ²	343	н/в
2023	155 369 / 98 535	6 927	608	169 ²	592	н/в

¹ Тут і далі: невідомо

² Загальна кількість переданих УМ та ДУМ.

Під час аналізу даних враховано, що обсяг інформації, яку збирає Держфінмоніторинг, охоплює більше категорій НПО, ніж передбачено FATF, зокрема всі категорії НПО, визначені Постановою Кабінету Міністрів України № 440 від 13 липня 2016 року «Про затвердження Порядку ведення Реєстру неприбуткових установ та організацій, включення неприбуткових підприємств, установ та організацій до Реєстру та виключення з Реєстру».

Відповідно для оцінювання загрози в межах цього дослідження використано лише дані про ГО, БО та РО, які фігурують в УМ, переданих до ПО та РОУ.

Щорічно кількість таких організацій не перевищує 0,9 % від загальної кількості НПО. На підставі цього **рівень загрози за цим індикатором оцінюється як низький**.

Однак варто відзначити зростання за останні два роки кількості повідомлень про ПФО/ППД, а також збільшення кількості НПО, які фігурують в УМ, переданих до ПО та РОУ. З огляду на це, а також повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну в лютому 2022 року сектору НПО рекомендовано відстежувати зростання рівня загрози та вживати необхідних заходів, щоб не бути використаними в злочинних цілях.

ОЦІНЮВАННЯ ЗАГРОЗИ ЗА КАТЕГОРІЯМИ ЗЛОВЖИВАННЯ

Тут враховані результати опитування організацій, викладені в Частині 1 звіту, а також результати перевірки інформації про опитані НПО у відкритих джерелах.

Загроза	Коментар	Оцінка для ГО	Оцінка для БО
Перенаправлення коштів	Не отримано доказів чи обґрунтованих підстав вважати чи підозрювати, що НПО перенаправляли або перенаправляють кошти на цілі ВК/ФТ/ФРЗМЗ, відомій або підозрюваній терористичній організації, фізичній особі-терористу або прихильнику тероризму.	Низька	Низька
Зв'язок із терористичною організацією	Не отримано доказів чи обґрунтованих підстав вважати чи підозрювати, що НПО підтримують оперативний зв'язок із відомою або підозрюваною терористичною організацією, фізичною особою-терористом або прихильником тероризму.	Низька	Низька
«Проекти-ширми»	Не отримано доказів чи обґрунтованих підстав вважати чи підозрювати, що фінансовані НПО проекти, призначені для підтримки законних цілей, піддаються маніпуляціям на етапі втілення або фактично проводяться для цілей ВК/ФТ/ФРЗМЗ, підтримки тероризму, відомої або підозрюваної терористичної організації, фізичної особи-терориста або прихильника тероризму.	Низька	Низька
Підтримка діяльності з вербування	Не отримано доказів чи обґрунтованих підстав підозрювати, що програми чи засоби, які фінансуються НПО, використовуються для створення середовища, яке підтримує або сприяє діяльності, пов'язаній із вербуванням терористів.	Низька	Низька
Надання неправдивої інформації / фіктивна НПО	Не отримано доказів чи обґрунтованих підстав вважати чи підозрювати, що під виглядом благодійної діяльності організації чи особи збирають кошти чи здійснюють іншу діяльність на підтримку тероризму, відомої або підозрюваної терористичної організації, фізичної особи-терориста або прихильника тероризму для ВК/ФРЗМЗ	Низька	Низька
Збір коштів	17,1 % ГО та 30,8 % БО, опитаних у межах цього дослідження, провадять діяльність на території ведення бойових дій чи окупованих територіях. При цьому лише 3,3 % організацій (кількість ГО та БО однакова) отримують готівкові кошти від донорів (пожертвувачів), що становить більше ніж 50 % їхнього річного доходу. Інші збором готівкових коштів не займаються. Також не виявлено доказів того, що ними ведеться збір коштів для незаконної діяльності. Водночас з урахуванням доволі високого відсотка організацій, які провадять діяльність на таких територіях, доцільно оцінити цей індикатор як середньо-низький.	Середньо-низька	Середньо-низька

Переказ коштів	17,1 % ГО та 30,8 % БО, опитаних у межах цього дослідження, провадять діяльність на території ведення бойових дій чи окупованих територіях. Не виявлено доказів того, що ними проводяться перекази коштів на таких територіях для незаконної діяльності. Водночас з урахуванням доволі високого відсотка організацій, які провадять діяльність на таких територіях, доцільно оцінити цей індикатор як середньо-низький.	Середньо-низька	Середньо-низька
Витрачання коштів	17,1 % ГО та 30,8 % БО, опитаних у межах цього дослідження, провадять діяльність на території ведення бойових дій чи окупованих територіях, але з них тільки 2 організації (одна ГО та одна БО) надають безповоротну фінансову допомогу в межах гуманітарних проєктів на цих територіях. Також не виявлено доказів того, що ними витрачаються кошти для незаконної діяльності на таких територіях. Водночас з урахуванням доволі високого відсотка організацій, які провадять діяльність на таких територіях, доцільно оцінити цей індикатор як середньо-низький. При оцінці даного індикатора не брались до уваги випадки неподання фінансової звітності НПО, згадані в Частині 1 цього звіту, оскільки відсутня інформація про причини та кількість таких випадків в досліджуваній період.	Середньо-низька	Середньо-низька
Загальна оцінка для категорій НПО		Низька	Низька
Загальна оцінка загрози за категоріями зловживання для НПО загалом		Низька	

ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА ЗАГРОЗИ ДЛЯ СЕКТОРУ НПО У СФЕРІ ВК/ФТ/ФРЗМЗ

Вид загрози	Оцінка для ГО	Оцінка для БО	Оцінка для РО	Оцінка для сектору НПО
Загроза за предикатними злочинами ВК/ФТ/ФРЗМЗ	Низька	Низька	Низька	Низька
Загроза за ПФО/ППД	Низька	Низька	н/в	Низька
Загроза за категоріями зловживання	Низька	Низька	н/в	Низька
Загальна оцінка загрози	Низька	Низька	н/в	Низька

Оскільки РО відмовилися брати участь у дослідженні (див. Частину 1 звіту), не вдалося оцінити рівень загрози за категоріями зловживання для цієї категорії НПО. Також бракує інформації для оцінювання рівня загрози за кількістю ПФО та ППД, які стосуються РО. Таким чином, з 3 зведених індикаторів вдалося встановити рівень загрози лише за одним. З огляду на це результати цього дослідження не дають змоги визначити загальний рівень загрози для РО у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

ОБВИНУВАЧЕННЯ У ВК/ФТ/ФРЗМЗ У ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛАХ

У межах дослідження ЦЕДЕМ здійснено моніторинг відкритих джерел у мережі Інтернет на предмет виявлення публікацій про участь ГО/БО у справах про ВК/ФТ/ФРЗМЗ за 2018–2023 роки. Вивчено переважно електронні медіа та їхні сайти, зокрема, але не лише такі: Українська правда, УНІАН, Еспресо, Укрінформ, Інтерфакс, Суспільне, ТСН, деякі регіональні медіа, а також сайти ПО.

ЕКСПЕРТИ НЕ ВРАХОВУВАЛИ ПУБЛІКАЦІЇ У ДОСЛІДЖУВАНИЙ ПЕРІОД В СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА, ЯКІ МІСТИЛИ НЕПІДТВЕРДЖЕНІ І БЕЗПІДСТАВНІ ЗВИНУВАЧЕННЯ НПО.

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ

На основі загальної кількості ГО, БО і РО, внесених до Реєстру неприбуткових установ та організацій, а також 6-річного періоду, охопленого дослідженням, можна зробити висновок про незначну кількість публікацій, присвячених зловживанням у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ із залученням таких організацій. Це також пояснює низьку обізнаність опитаних донорів і стейкхолдерів про такі випадки (див. Частина 5 звіту).

Важливо відзначити, що 20 із 41 публікації не містили даних про назви організацій, а лише їхню правову форму та суть справи. Це унеможлиблює визначення унікальності кожної публікації про певну організацію чи повторення інформації про одну й ту саму справу.

Додатково зафіксовано численні публікації різних видів (статті, новини, інтерв'ю тощо) про дії так званої церкви московського патріархату на підтримку агресії Російської Федерації проти України.

ВИСНОВКИ

За результатами комплексного аналізу всіх доступних джерел даних **загальна оцінка загрози для сектору НПО у сфері протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ визначена як низька.**

Хоча загальний рівень загрози щодо предикатних злочинів у сфері відмивання коштів оцінено як низький, особливої уваги заслуговують такі правопорушення, як **шахрайство, незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги; привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.** НПО необхідно відстежувати зростання загрози за цими видами злочинів і вживати заходів для запобігання випадкам зловживань проти своєї організації.

В умовах військової агресії Російської Федерації проти України, у тому числі терористичних атак на цивільне населення, існує ризик використання НПО для підтримки цієї агресії. Це створює додаткову загрозу в контексті протидії ФТ. **У дослідженні враховано цей фактор при оцінюванні загроз. У результаті загальний рівень загрози щодо предикатних злочинів у сфері фінансування тероризму для сектору НПО визначено як середньо-низький.**

Варто зазначити, що **оцінювання загрози для РО не було проведене через їхню відмову від участі в дослідженні.**

РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Відповідальним органам державної влади для визначення оцінки загрози для НПО варто додати додатковий критерій для збору статистичних даних в існуючі форми про відповідні предикатні злочини щодо того чи були використані для скоєння правопорушення НПО або чи були вони скоєні особами, що керують НПО. З цієї метою пропонується внести відповідні зміни до форм комплексної адміністративної звітності.

2. Відповідальним органам державної влади за наявності повного доступу до інформації, необхідної для оцінювання загрози, необхідно своєчасно попереджати сектор НПО про найбільш суттєві загрози, а також зміни рівня загрози; надавати рекомендації щодо протидії й захисту від впливу таких загроз. Зокрема доцільно активно інформувати сектор із залученням експертних НПО про результати типологічних досліджень.

3. НПО з огляду на стан війни в Україні варто докладати зусиль для відстежування можливих загроз і вживати заходів для свого захисту.

ЧАСТИНА 3

ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКУ ЗА КАТЕГОРІЯМИ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

У ЦІЙ ЧАСТИНІ ЗВІТУ ПРЕДСТАВЛЕНО ОЦІНКУ РИЗИКУ ДЛЯ РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ НПО ВІДПОВІДНО ДО КЛАСИФІКАЦІЇ FATF. ОЦІНКА БАЗУЄТЬСЯ НА РЕЗУЛЬТАТАХ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ НПО (ЧАСТИНА 1) ТА ОЦІНЮВАННЯ ЗАГРОЗ ДЛЯ НПО (ЧАСТИНА 2).

ВАРТО ЗАЗНАЧИТИ, ЩО ЧЕРЕЗ ВІДМОВУ РО ВІД УЧАСТІ В ДОСЛІДЖЕННІ (ДИВ. ЧАСТИНУ 1 ЦЬОГО ЗВІТУ) ТА БРАК ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПФО ТА ППД, ПОВ'ЯЗАНІ З РО, **НЕ ВДАЛОСЯ ОЦІНИТИ РІВЕНЬ РИЗИКУ ДЛЯ ЦІЄЇ КАТЕГОРІЇ НПО.**

Методологія та репрезентативність вибірки

Згідно з Методологією оцінювання ризику сектору НПО у сфері протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ (Частини 1 та 2), **вибірка з 384 організацій** потрібна для забезпечення **95 % рівня впевненості з похибкою в межах ± 5 %**. Ця кількість базувалася на даних Звіту НОР 2022 станом на 1 січня 2023 року, де зафіксовано 143 956 організацій (ГО, БО, РО).

У межах дослідження було опитано 185 організацій.

За даними ДПС, станом на 1 квітня 2024 року до Реєстру неприбуткових установ та організацій включено 101 тис. НПО досліджуваних категорій:

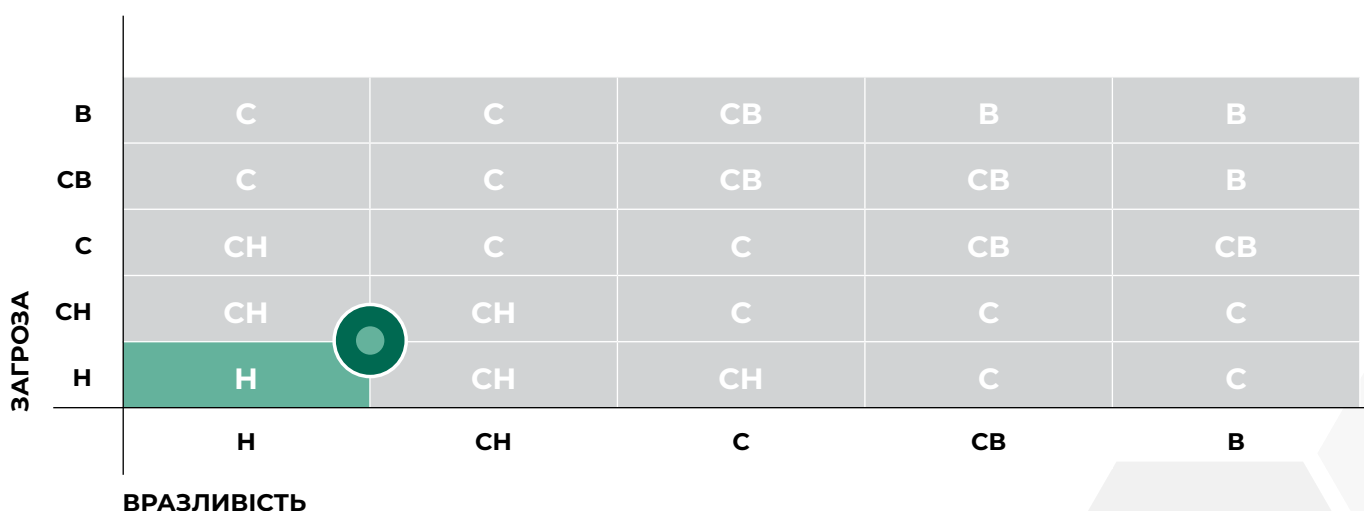
- 58,4 тис. ГО;
- 21,7 тис. РО;
- 20,9 тис. БО.

З огляду на оновлені дані репрезентативність отриманої вибірки було перераховано.

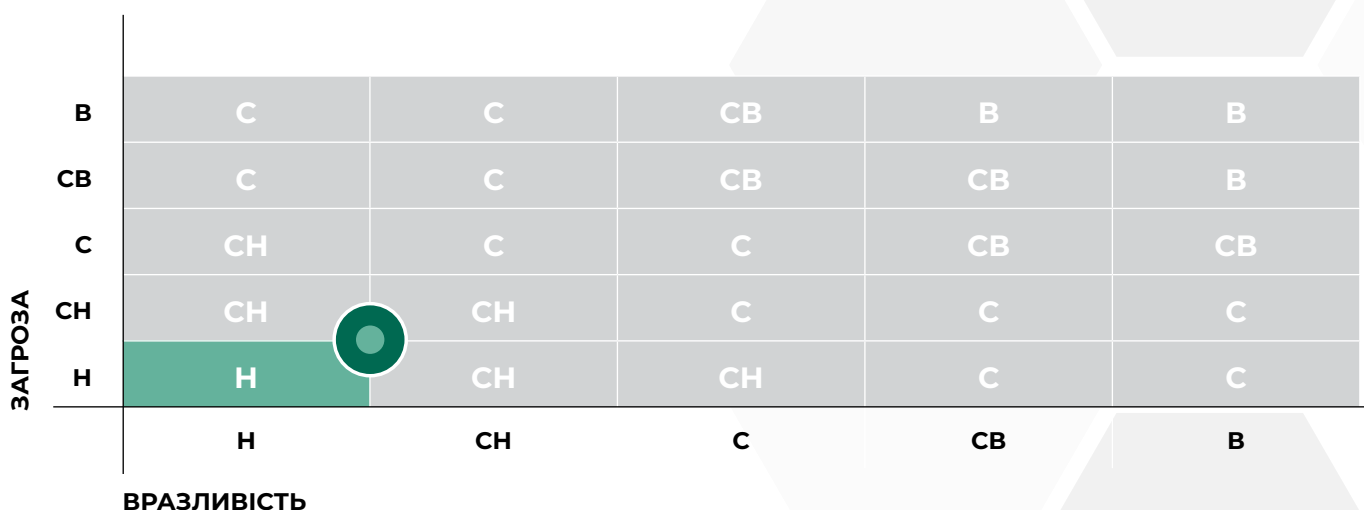
Висновок щодо репрезентативності

Опитана вибірка (185 організацій) забезпечує 80 % рівень упевненості в тому, що реальне значення будь-якої відповіді перебуває в межах ± 5 % похибки.

Оцінка ризику для ГО у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ*

Оцінка ризику для БО у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ*

* Розшифровка показників:

В – високий
 CB – середньо-високий
 С – середній

CH – середньо-низький
 Н – низький

ЧАСТИНА 4

САМООЦІНКА РИЗИКУ ВІДМИВАННЯ КОШТІВ, ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ І ФІНАНСУВАННЯ ЗБРОЇ МАСОВОГО ЗНИЩЕННЯ НЕПРИБУТКОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

У ЦІЙ ЧАСТИНІ ЗВІТУ ПРЕДСТАВЛЕНО РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ НПО ЩОДО ЇХНЬОЇ САМООЦІНКИ РИЗИКІВ ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

ОПИТУВАННЯ ПРОВОДИЛОСЯ З МЕТОЮ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ПОІНФОРМОВАНOSTІ НПО ПРО ЦІ РИЗИКИ ТА ЇХ ОЦІНКИ В СЕКТОРІ.

Методологія дослідження

Метод: комп'ютерне вебінтерв'ю.

Стратегія вибірки: опитувальник розіслано електронною поштою за такими базами даних:

- база даних ЦЕДЕМ;
- бази даних партнерів ЦЕДЕМ.

Результати розсилки:

- кількість респондентів, яким було розіслано опитувальник: 26 240 осіб;
- кількість респондентів, які відкрили лист: 9 756 осіб;
- кількість отриманих й опрацьованих відповідей: 18.

Отримано й опрацьовано 18 відповідей (відносно малу кількість відповідей можна пояснити об'єктивними обставинами воєнного стану в Україні, а також складністю й сенситивністю тематики опитування).

Важливо зазначити:

Результати цього опитування не впливають на оцінку загроз, вразливостей і ризиків, викладених у частинах 1–3 цього звіту.

ДЕМОГРАФІЧНІ ПОКАЗНИКИ РЕСПОНДЕНТІВ

66%

Громадська організація

18%

Благодійна організація (фонд)

16%

Громадська спілка

0%

Релігійна організація

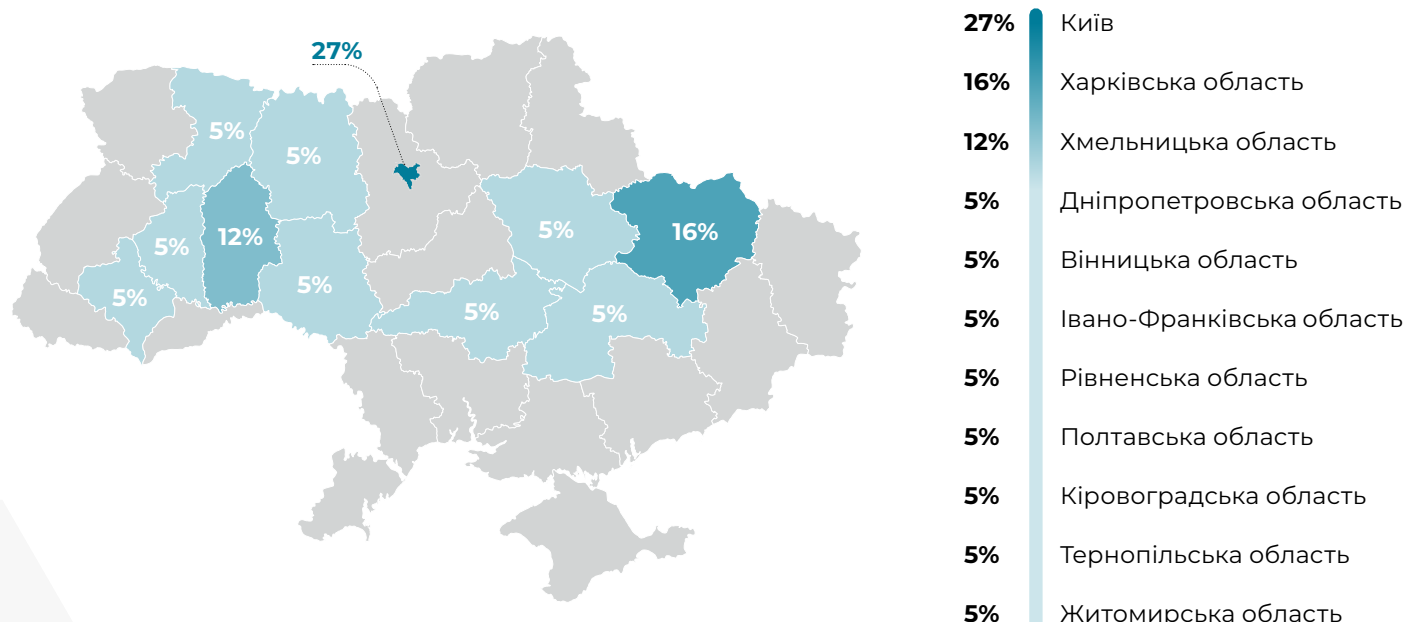
Учасники опитування представляють 12 областей України.

Найбільше респондентів із:

- Київської області — 27 %;
- Харківської області — 16 %;
- Хмельницької області — 12 %.

По 5 % учасників із Дніпропетровської, Вінницької, Івано-Франківської, Рівненської, Полтавської, Кіровоградської, Тернопільської, Житомирської областей.

Область реєстрації організації

Область реєстрації організації

Найбільша частка опитаних організацій (38 %) зосереджує свою діяльність у межах однієї області, що вказує на значну роль регіональних НПО. Друга за чисельністю група (28 %) працює на загальнонаціональному рівні, охоплюючи всю територію України. Значна кількість організацій (17 %) має міжнародний масштаб діяльності, працюючи як в Україні, так і за кордоном. На локальному рівні, у межах одного міста або села, діє 12 % опитаних організацій. Найменша частка (5 %) здійснює свою діяльність на території декількох областей.

Напрями діяльності опитаних ОГС

Більшість опитаних ОГС займається підтримкою незахищених категорій населення, внутрішньо переміщених осіб, біженців і жертв війни.

Найпоширеніші напрями (від 28 % до 61 %)

61%

Підтримка незахищених категорій населення (дітей, молоді, літніх людей, людей з інвалідністю тощо)

44%

Сприяння підтримці внутрішньо переміщених осіб, біженців, жертв війни (не на території ведення воєнних дій та/або воєнних конфліктів)

28%

Сприяння забезпеченню рівних прав, включно з експертними знаннями з питань гендеру, захистом прав жінок і дівчаток та захистом прав людини

28%

Сприяння розвитку системи охорони громадського здоров'я

28%

Сприяння свободі слова, журналістських досліджень

28%

Служба розшуку зниклих безвісти на території воєнних дій та/або воєнних конфліктів та/або на окупованих територіях

28%

Евакуація цивільного населення з території воєнних дій та/або воєнних конфліктів та/або з окупованих територій

28%

Сприяння розвитку мистецтва і культури, включно зі збереженням спадщини

28%

Популяризація спорту

28%

Надання гуманітарної допомоги цивільному населенню на території воєнних дій та/або воєнних конфліктів та/або на окупованих територіях

28%

Адвокація

Менш поширені напрями (від 17 % до 22 %)

22%

Аналітичні дослідження

22%

Правова допомога або юридичні консультації для ОГС

22%

Протидія корупції

17%

Сприяння розвитку освіти

17%

Задоволення соціальних потреб членів організації, пов'язаних зі спільними інтересами, зокрема у сфері їхньої професійної (трудової) діяльності (освіти)

17%

Сприяння охороні довкілля та екології, захисту дикої природи

12%

Сприяння суспільному добробуту, зокрема цілям ОГС і добровільних благодійних асоціацій

12%

Сприяння розвитку цивільної інфраструктури

12%

Забезпечення підтримки Збройних Сил України, включно з територіальною обороною та ветеранами

12%

Сприяння розвитку науки та наукових досліджень

5%

Сприяння розвитку релігії

5%

Інше

Процедурний супровід суспільних ініціатив

ПОІНФОРМОВАНІСТЬ НПО ПРО РИЗИКИ ВК/ФТ/ФРЗМЗ ТА ЯК ВОНИ ОЦІНЮЮТЬ ЦІ РИЗИКИ В СЕКТОРІ

Поінформованість про нормативні акти, закони та політику про протидію ВК/ФТ в Україні:

- середній рівень (50 %): цікавляться темою і читають статті, коли вони потрапляють у поле зору;
- високий рівень (33 %): добре поінформовані, виявляють особистий інтерес, активно шукають інформацію у відкритих джерелах;
- експертний рівень (12 %): мають спеціалізованого фахівця із цих питань в організації;
- низький рівень (5 %): мають обмежені знання із цієї теми.

Результати опитування демонструють, що більшість НПО (83 %) має середній або високий рівень поінформованості щодо нормативних актів, законів і політики у сфері протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ в Україні. Це свідчить про загальну обізнаність сектору із цією проблематикою. Однак наявність лише 5 % організацій із низьким рівнем поінформованості та 12 % з експертним рівнем вказує на потребу в подальшій освітній роботі та підвищенні кваліфікації НПО в цій сфері. Особливу увагу варто приділити організаціям із низьким рівнем обізнаності для мінімізації потенційних ризиків.

Поінформованість про загрози ВК/ФТ/ФРЗМЗ

Рівень поінформованості серед опитаних організацій:

- поінформовані (66 %): організації та їхній ключовий персонал брали участь у тренінгах або ознайомилися з відповідними матеріалами;
- недостатньо поінформовані (34 %): організації задекларували низький рівень обізнаності в цій сфері.

Обізнаність про випадки підозри у ВК/ФТ/ФРЗМЗ в українському громадському секторі

Дослідження охоплювало період останніх п'яти років:

- **77 %** — не мають інформації про такі випадки;
- **23 %** — обізнані про випадки підозри або розслідування.

Оцінка ризику використання ОГС в Україні для ВК/ФТ/ФРЗМЗ

Розподіл оцінок ризику серед опитаних організацій:

- дуже малий ризик — **33 %**;
- невеликий ризик — **22 %**;
- відсутній ризик — **16 %**;
- великий ризик — **16 %**;
- дуже великий ризик — **5 %**;
- середній ризик — **8 %**.

Самооцінка ризику використання власної організації для ВК/ФТ/ФРЗМЗ:

- **83 %** організацій вважають, що ризик для їхньої організації відсутній;
- **2 %** оцінюють такий ризик як низький;
- **5 %** вважають ризик невеликим.

Результати опитування свідчать про загалом **високий рівень поінформованості серед НПО щодо загроз ВК/ФТ/ФРЗМЗ**. Проте значна частка організацій (34 %) усе ще потребує додаткового інформування. Більшість респондентів оцінює ризик використання громадського сектору для ВК/ФТ/ФРЗМЗ як низький або відсутній, що може вказувати на потребу в додатковій просвітницькій роботі на цю тему.

Особливу увагу слід приділити високому відсотку організацій (83 %), які вважають, що ризик використання їхньої організації відсутній, оскільки це може свідчити про недооцінку потенційних загроз.

ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ ДЛЯ НПО

Методологія

Респондентам було запропоновано оцінити різні типи ризиків для їхньої організації за шкалою від 1 до 4, де 1 — найнижчий ризик, а 4 — найвищий.

Результати оцінювання ризиків

1. Ризик бути втягнутими у ВК:

- **95 %** організацій — 1 бал;
- **5 %** — 3 бали.

2. Ризик бути втягнутими у ФТ:

- **95 %** організацій — 1 бал;
- **5 %** — 2 бали.

3. Ризик бути втягнутими в схеми отримання неправомірної вигоди:

- **83 %** організацій — 1 бал;
- **12 %** — 3 бали;
- **5 %** — 4 бали.

4. Ризик бути втягнутими в шахрайські схеми:

- **85 %** організацій — 1 бал;
- **5 %** — 4 бали;
- **5 %** — 2 бали;
- **5 %** — 3 бали.

5. Ризик бути втягнутими у ФРЗМЗ:

- **100 %** організацій — 1 бал.

Більшість опитаних НПО оцінює ризики бути втягнутими в незаконну діяльність як мінімальні. Це може свідчити про високу впевненість організацій у своїх процедурах внутрішнього контролю або недостатнє розуміння потенційних загроз.

Донорські вимоги до організацій

Респонденти мали змогу обрати декілька варіантів відповіді, тому відсоткове співвідношення відповідей таке:

- **50 %** організацій зазначили, що донори ніколи не висували до них жодних вимог;
- **39 %** організацій мали підписати договір із конкретним положенням про протидію ФТ;
- **28 %** організацій повідомили про вимогу донора провести додаткову перевірку партнерів організації по проєкту;
- **27 %** організацій зазначили, що мусили провести додаткову перевірку отримувачів допомоги.

Вплив донорських вимог на доступ до коштів:

- Лише у **12 %** організацій вимоги донорів створили перешкоди для доступу до коштів.

Половина опитаних організацій не стикалася з додатковими вимогами від донорів, однак значна частина НПО мала виконувати певні умови, пов'язані з протидією ФТ та перевіркою партнерів.

Важливо відзначити, що ці вимоги рідко створюють суттєві перешкоди для отримання фінансування.

ПРОБЛЕМИ З БАНКІВСЬКИМИ ПОСЛУГАМИ ДЛЯ НПО

У межах дослідження ризиків і вразливостей сектору НПО проведено аналіз особливостей взаємодії НПО з банківськими установами.

У цьому підрозділі представлено результати опитування щодо проблем, з якими стикалися НПО при користуванні банківськими послугами, їхньої частоти та впливу на діяльність організацій. Досліджено стратегії, які застосовували НПО для подолання цих викликів, і загальні тенденції в якості банківського обслуговування за останні роки. Отримані дані дозволили оцінити рівень фінансової інклюзії сектору та виявити потенційні зони ризику у взаємодії НПО з фінансовими установами.

ТИПИ ПРОБЛЕМ ІЗ БАНКІВСЬКИМ ОБСЛУГОВУВАННЯМ

Респонденти могли обрати декілька варіантів відповіді, тому відсоткове співвідношення відповідей таке:

- **44 %** опитаних організацій не стикалися з проблемами банківського обслуговування;
- **27 %** вказали на обтяжливі вимоги до надання додаткової документації;

- 12 % зазначили, що банк відмовляв їм у наданні послуг;
- 12 % відмітили проблеми з відкриттям банківського рахунку, зокрема для новостворених організацій;
- 5 % вказали на випадки затримки банківських переказів і значне підвищення тарифів.

Характер проблемних транзакцій:

- 44 % організацій відмітили проблеми з транзакціями по Україні;
- 33 % задекларували проблеми з транскордонними транзакціями.

Інформування про причини проблем:

- 50 % опитаних організацій банк не поінформував про причини виникнення проблеми з обслуговуванням;
- 27 % були поінформовані про причини.

Частота виникнення проблем:

- 55 % організацій рідко стикаються з проблемами у взаємодії з банками;
- 22 % іноді стикаються (приблизно раз на рік);
- 12 % згадали про регулярні проблеми з банківським обслуговуванням (раз на кілька місяців).

Заходи, які вживають організації для подолання проблем із банківським обслуговуванням

Респонденти могли обрати декілька варіантів відповіді, тому відсоткове співвідношення відповідей таке:

- 27 % організацій зазначили, що повторна спроба транзакції була успішною;
- 27 % змінили банк, щоб розв'язати проблему;
- 12 % здійснювали операції через особистий рахунок фізичної особи;
- 12 % розв'язали проблему з банком, надавши додаткові документи;
- 22 % були змушені скасувати проєкт, або відмовитися від співпраці з донором, або використати готівку для здійснення операції.

Зміни в якості банківського обслуговування за останні п'ять років:

- 44 % організацій відмітили, що якість обслуговування залишилася на тому самому рівні;
- 44 % задекларували погіршення якості обслуговування;
- 12 % зазначили, що ситуація покращилася.

Обізнаність про проблеми з банківським обслуговуванням інших організацій (за останні п'ять років)

Респонденти могли обрати декілька варіантів відповіді, тому відсоткове співвідношення відповідей таке:

- **50 %** не мають інформації про проблеми інших організацій;
- **44 %** знають про обтяжливі вимоги до надання додаткової документації, які висували банки;
- **22 %** обізнані про проблеми з відкриттям банківських рахунків для НПО та затримкою переказів;
- **22 %** знають про значне підвищення тарифів на банківське обслуговування;
- **5 %** мають інформацію про випадки відмови банку в наданні послуг;
- **44 %** зазначили про зміну методів роботи інших організацій через проблеми з банківським обслуговуванням.

Результати опитування свідчать про наявність суттєвих проблем у взаємодії НПО з банківськими установами. Хоча значна частка організацій не стикається з труднощами, багато НПО долають різноманітні перешкоди — від надмірних вимог до документації до відмови в обслуговуванні. Це призводить до необхідності адаптувати методи роботи та пошуку альтернативних рішень. Особливу увагу слід приділити покращенню комунікації між банками та НПО щодо причин виникнення проблем і шляхів їх розв'язання.

ОЦІНКА ДЕРЖАВНИХ ЗАХОДІВ ЩОДО ЗНИЖЕННЯ РИЗИКІВ ВК/ФТ/ФРЗМЗ

Аналіз обізнаності НПО про державні заходи, спрямовані на зниження ризиків ВК/ФТ/ФРЗМЗ, має ключове значення для розуміння ефективності цих заходів.

Дослідження охоплює оцінку рівня поінформованості НПО про різні типи державних ініціатив та сприйняття ними ефективності цих заходів. Отримані дані дозволяють оцінити не лише поточний стан взаємодії між державою та неприбутковим сектором у сфері протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ, але й виявити потенційні сфери для вдосконалення.

Обізнаність про державні заходи:

- **55 %** не знають про конкретні або загальні державні заходи для громадського сектору, спрямовані на зниження ризику ФТ та/або ВК;
- **45 %** обізнані про певні державні заходи в цій сфері.

Рівень обізнаності щодо конкретних заходів

Респонденти могли обрати декілька варіантів відповіді, тому відсоткове співвідношення відповідей таке:

- **39 %** — правила для банків / фінансових установ щодо запобігання ФТ;
- **22 %** — спеціальні нормативні акти, політика або закони щодо запобігання ВК/ФТ/ФРЗМЗ;
- **16 %** — обмеження на міжнародні перекази активів;
- **12 %** — загальні нормативно-правові акти для НПО, що спрямовані на зниження ризику ВК/ФТ/ФРЗМЗ;
- **12 %** — закони / нормативно-правові акти щодо фінансування чи збору коштів НПО, які спрямовані на зниження ризику ВК/ФТ/ФРЗМЗ;

- **12 %** — консультації або рекомендації від державних органів щодо зниження потенційного ризику ВК/ФТ/ФРЗМЗ;
- **5 %** — розслідування щодо НПО або посадових осіб НПО за підозрою в скоєнні злочинів у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ;
- **5 %** — штрафи або заборони, накладені на НПО за правопорушення, пов'язані з ВК/ФТ/ФРЗМЗ;
- **5 %** — тренінги або інформування НПО про потенційний ризик ВК/ФТ, організовані державними органами або уповноваженими ними організаціями.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ЗАХОДІВ

Заходи, які вважаються ефективними

Нормативно-правові акти:

- **16 %** — спеціальні нормативні акти, політика або закони щодо запобігання ВК/ФТ/ФРЗМЗ;
- **12 %** — загальні нормативно-правові акти, політика або закони, що регулюють діяльність НПО, але спрямовані на зниження ризику ВК/ФТ/ФРЗМЗ;
- **5 %** — закони або нормативно-правові акти щодо фінансування чи збору коштів НПО, які спрямовані на зниження ризику ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

Банківські правила:

- **5 %** — правила щодо запобігання ФТ для банків або фінансових установ, які стосуються НПО.

Розслідування та санкції:

- **5 %** — розслідування щодо НПО або посадових осіб НПО за підозрою в скоєнні злочинів у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ;
- **5 %** — штрафи, позбавлення податкових пільг або інші санкції щодо НПО внаслідок розслідування за підозрою у ВК/ФТ/ФРЗМЗ;
- **5 %** — штрафи або заборони, накладені на НПО за правопорушення, пов'язані з ВК/ФТ/ФРЗМЗ;

Інформаційна підтримка:

- **17 %** — державні органи або уповноважені ними організації надають НПО консультації або рекомендації щодо зниження потенційного ризику ВК/ФТ/ФРЗМЗ;
- **5 %** — державні органи або уповноважені ними організації організовують тренінги або іншим чином інформують НПО про потенційний ризик ВК/ФТ.

Неефективність заходів:

- **50 %** організацій не вважають ефективними жодні з державних заходів із протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

ВПЛИВ ДЕРЖАВНИХ ЗАХОДІВ ІЗ ПРОТИДІЇ ВК/ФТ/ФРЗМЗ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОБОТИ НПО

Деякі організації повідомили про випадки обмеження їхньої здатності ефективно працювати через державні заходи із протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

Відповіді щодо конкретних заходів, які вплинули на роботу НПО, розподілилися таким чином:

Нормативно-правові акти:

- **27 %** — загальні нормативно-правові акти, політика або закони, що регулюють діяльність НПО, але спрямовані на зниження ризику ВК/ФТ/ФРЗМЗ;
- **22 %** — спеціальні нормативні акти, політика або закони щодо запобігання ВК/ФТ/ФРЗМЗ;
- **12 %** — закони чи нормативно-правові акти щодо фінансування чи збору коштів НПО, які спрямовані на зниження ризику ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

Фінансові обмеження:

- **17 %** — правила для банків щодо запобігання ФТ, які стосуються НПО;
- **17 %** — обмеження на міжнародні перекази активів.

Розслідування та санкції:

- **12 %** — розслідування щодо НПО або посадових осіб НПО за підозрою в скоєнні злочинів у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ;
- **12 %** — штрафи, позбавлення податкових пільг або інші санкції щодо НПО внаслідок розслідування за підозрою у ВК/ФТ/ФРЗМЗ;
- **12 %** — штрафи або заборони, накладені на НПО за правопорушення, пов'язані з ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

Інформаційні заходи:

- **5 %** — тренінги або інформування НПО про потенційні ризики ВК/ФТ/ФРЗМЗ від державних органів або уповноважених ними організацій;
- **5 %** — консультації або рекомендації щодо зниження потенційного ризику ВК/ФТ/ФРЗМЗ від державних органів або уповноважених ними організацій.

Результати опитування демонструють, що значна частка НПО відчуває вплив державних заходів із протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ на свою діяльність. Найбільший вплив мають загальні та спеціальні нормативно-правові акти, а також фінансові обмеження. Це вказує на необхідність віднайденого балансу між ефективністю заходів із протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ і забезпеченням сприятливого середовища для діяльності НПО. Рекомендовано провести додатковий аналіз для виявлення конкретних аспектів цих заходів, які створюють найбільші перешкоди, і розробити підходи для їх мінімізації без зниження ефективності протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

ВИСНОВКИ

У межах опитування отримано відповіді від 18 респондентів із 26 240 НПО, яким було надіслано анкету.

З огляду на обсяг вибірки результати цього опитування слід розглядати як попередні та такі, що дають загальне уявлення про ситуацію, але не можуть вважатися вичерпними для всього сектору НПО. Вони створюють основу для розуміння певних тенденцій, проте для отримання більш повної картини рекомендовано в майбутньому провести додаткові поглиблені дослідження.

Значна частка організацій (34 %) потребує **додаткового інформування про ризики** у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

Більшість респондентів також оцінює ризик використання громадського сектору для ВК/ФТ/ФРЗМЗ як **низький або відсутній**, що може вказувати на потребу в додатковій про-світницькій роботі щодо потенційних ризиків.

Результати опитування свідчать про наявність **суттєвих проблем у взаємодії НПО з банківськими установами**. Хоча значна частка організацій не стикається з труднощами, багато опитаних НПО мають досвід різноманітних перешкод від надмірних вимог до документації до відмови в обслуговуванні. Це призводить до необхідності адаптувати методи роботи й шукати альтернативні рішення. Особливу увагу слід приділити покращенню комунікації між банками та НПО щодо причин виникнення проблем і шляхів їх розв'язання.

Аналіз отриманих даних свідчить про суттєвий вплив державних заходів із протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ на діяльність значної частки опитаних НПО. Найбільш вагомими факторами впливу виявилися загальні й спеціальні нормативно-правові акти, а також фінансові обмеження. Зібрані відповіді також демонструють, що значна частка НПО відчуває вплив державних заходів із протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ на свою діяльність. Найбільше — загальних і спеціальних нормативно-правових актів, а також фінансових обмежень. Це вказує на необхідність віднайденого балансу між ефективністю заходів із протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ і забезпеченням сприятливого середовища для діяльності НПО. Рекомендовано провести додатковий аналіз для виявлення конкретних аспектів цих заходів, які створюють найбільші перешкоди, і розробити підходи для їх мінімізації без зниження ефективності протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

ЧАСТИНА 5

ОПИТУВАННЯ СТЕЙКХОЛДЕРІВ І ДОНОРІВ НЕПРИБУТКОВОГО СЕКТОРУ ЩОДО РИЗИКІВ ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ, ВІДМИВАННЯ КОШТІВ І ФІНАНСУВАННЯ ЗБРОЇ МАСОВОГО ЗНИЩЕННЯ НЕПРИБУТКОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

**У КОНТЕКСТІ ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ ВК/ФТ/ФРЗМЗ
ДЛЯ СЕКТОРУ НПО КРИТИЧНО ВАЖЛИВО РОЗУМІТИ
ПЕРСПЕКТИВИ Й ПРАКТИКИ КЛЮЧОВИХ СТЕЙКХОЛДЕРІВ.**

**МЕТА ЦЬОГО РОЗДІЛУ — ДОСЛІДИТИ ПОТЕНЦІЙНІ
ЗЛОВЖИВАННЯ ІЗ БОКУ НПО З МЕТОЮ ВК/ФТ/ФРЗМЗ,
А ТАКОЖ ВИВЧИТИ НАЯВНІ ПРАКТИКИ ПРОТИДІЇ, ЯКІ
ЗАСТОСОВУЮТЬ НПО АБО ЯКІ ВИМАГАЮТЬ ВІД НИХ
ДОНОРИ.**

**ЦЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОВЕДЕНЕ ШЛЯХОМ ОПИТУВАННЯ
УКРАЇНСЬКИХ І МІЖНАРОДНИХ ДОНОРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ,
А ТАКОЖ УКРАЇНСЬКИХ НПО, ЯКІ СПЕЦІАЛІЗУЮТЬСЯ НА
ПИТАННЯХ ПРОТИДІЇ ВК/ФТ/ФРЗМЗ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.**

Методологія

Для проведення цього дослідження було обрано якісний метод збору даних у формі напівструктурованих інтерв'ю. Цей метод забезпечує всебічне вивчення практик і поглядів респондентів, надаючи можливість виявити непередбачені аспекти досліджуваної теми й отримати додаткову релевантну інформацію.

Критерії відбору респондентів

Донори: міжнародні й національні донорські організації, активні в Україні.

Стейкхолдери: українські та міжнародні НПО з досвідом роботи у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ, фінансового моніторингу та протидії корупції.

Обсяг вибірки: загалом проведено 16 інтерв'ю (8 із представниками донорських організацій і 8 зі стейкхолдерами сектору НПО).

Респонденти

Донорські організації:

- Представництво ЄС в Україні
- The European Endowment for Democracy (EED)
- The International Center for Not-for-Profit Law (ICNL)
- The German Marshall Fund of the United States (GMF)
- Міжнародний фонд «Відродження»
- Міжнародна благодійна організація «Фонд Східна Європа»
- ICAP Єднання
- ГО «Інтерньюз-Україна»

Стейкхолдери (НПО):

- ГО «Трансперенсі Інтернешнл Україна»;
- БО «Карітас України»;
- ГО «Центр економічної стратегії»;
- ГО «Асоціація відкритих даних»;
- ГО «Українська волонтерська служба»;
- БФ «Таблеточки»;
- ГО «Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем»;
- ГО «Агенція відновлення та розвитку».

Тематичні блоки інтерв'ю

Для донорських організацій:

1. Стандарти протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ у вимогах до грантоотримувачів.
2. Оцінювання ризиків ВК/ФТ/ФРЗМЗ грантоотримувачами.
3. Вплив обмежень на міжнародні фінансові операції.
4. Обізнаність про правові наслідки для НПО, пов'язаних із ВК/ФТ/ФРЗМЗ.
5. Оцінка інформаційної політики уряду щодо ризиків ВК/ФТ/ФРЗМЗ.
6. Прогнозування майбутніх викликів у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

Для стейкхолдерів (НПО):

1. Вплив обмежень на фінансові транзакції на діяльність НПО.
2. Обізнаність про правові наслідки для НПО, пов'язані з ВК/ФТ/ФРЗМЗ.
3. Оцінка інформаційної політики уряду щодо ризиків ВК/ФТ/ФРЗМЗ.
4. Внутрішні політики й практики запобігання ВК/ФТ/ФРЗМЗ.
5. Прогнозування викликів у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ на найближчі п'ять років.

ДОНОРСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ: АНАЛІЗ ДОСВІДУ ТА ПЕРСПЕКТИВ

СТАНДАРТИ ПРОТИДІЇ ВК/ФТ/ФРЗМЗ У ВИМОГАХ ДО ГРАНТООТРИМУВАЧІВ

На основі аналізу інтерв'ю з представниками донорських організацій можна виділити кілька ключових етапів і практик, які використовуються для забезпечення стандартів протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ у їхній взаємодії з грантоотримувачами.

Попереднє оцінювання та моніторинг: більшість донорських організацій здійснює ретельний моніторинг потенційних грантоотримувачів ще на етапі розгляду грантових пропозицій. Цей процес часто охоплює перевірку організацій та їхніх керівників у базах даних, пов'язаних із ФТ, і санкційних списках. Деякі донори також оцінюють репутацію організацій в громадському середовищі, консультуючись з іншими донорськими організаціями.

Наприклад, Міжнародний фонд «Відродження» окремо відзначив корисність практики перевірки публічних річних звітів потенційних грантерів за попередній календарний рік. При цьому береться до уваги не тільки його наявність, а й зміст діяльності потенційного грантера.

Використання спеціалізованих систем: окремі донори, як-от Представництво ЄС в Україні, використовують спеціалізовані системи для виявлення потенційних ризиків. Наприклад, система EDES (Early Detection and Exclusion System) застосовується для раннього виявлення підозрілих осіб або організацій, які можуть становити ризик для фінансової стабільності ЄС.

Договірні зобов'язання: більше ніж половина опитаних донорів вносить до грантових угод спеціальні положення, які забороняють використання коштів на діяльність, пов'язану з ВК/ФТ/ФРЗМЗ, або співпрацю з особами, залученими до такої діяльності. Ці вимоги часто поширюються і на субгрантерів.

Вимоги до внутрішніх політик: деякі донори вимагають від грантоотримувачів наявність і дотримання чітко визначених внутрішніх політик, таких як антикорупційні політики або політики закупівель, що забезпечують прозорість і підзвітність використання коштів.

Звітність та аудит: майже всі донорські організації вимагають від грантерів подавати детальні фінальні звіти з підтверджувальними документами про використання наданого фінансування. У деяких випадках донори можуть вимагати проведення незалежного аудиту грантоотримувачів.

Загалом аналіз відповідей респондентів свідчить про багаторівневий підхід донорських організацій до забезпечення стандартів протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ, який охоплює всі етапи взаємодії з грантоотримувачами — від попереднього оцінювання до фінального звітування та аудиту. Такий комплексний підхід спрямований на мінімізацію ризиків зловживань і забезпечення цільового використання грантових коштів.

ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ ВК/ФТ/ФРЗМЗ ГРАНТООТРИМУВАЧАМИ

Аналіз інтерв'ю з представниками донорських організацій виявив різноманітність підходів до оцінювання ризиків ВК/ФТ/ФРЗМЗ грантоотримувачами.

Можна виділити такі ключові аспекти:

Розподіл відповідальності: донорські організації мають різні підходи. Частина донорів бере на себе основну відповідальність за моніторинг ризиків ВК/ФТ, не вимагаючи від грантоотримувачів проведення окремого оцінювання. Інші донори навпаки встановлюють чіткі вимоги до грантоотримувачів щодо детального оцінювання ризиків.

Субгрантування як критерій (жорсткості заходів): у випадках, коли грантоотримувачам дозволено надавати субгранти, вимоги до оцінювання ризиків стають більш жорсткими. Грантоотримувачі зобов'язані проводити перевірку субгрантоотримувачів на відповідність критеріям ризиковості.

Методи оцінювання ризиків: донори, які вимагають оцінювати ризики, застосовують різні інструменти, включаючи анкетування, проведення аудиту, перевірку внутрішніх політик і процедур організацій щодо запобігання корупції та ВК.

Договірні зобов'язання: усі опитані донори включають до грантових угод положення про необхідність належної перевірки контрагентів і бенефіціарів грантоотримувачами. Однак документальне підтвердження такої перевірки зазвичай вимагається лише в разі виникнення підозр щодо нецільового використання коштів.

Інструменти впливу: донорські організації мають різні механізми реагування на порушення грантових вимог, які зазвичай прописані в угодах. Ці інструменти варіюють від припинення фінансування до вимоги повернення коштів і можливості судового оскарження.

Превентивний підхід: незважаючи на наявність механізмів санкцій, реальні випадки призупинення або розірвання угод досить рідкісні. Це пояснюється ефективністю превентивних заходів, зокрема постійної взаємодії між донорами й грантоотримувачами та регулярного контролю за виконанням вимог.

Загалом аналіз відповідей демонструє різноманітність підходів донорських організацій до оцінювання ризиків ВК/ФТ/ФРЗМЗ із тенденцією до посилення вимог у випадку надання субгрантів. Превалює превентивний підхід, спрямований на мінімізацію ризиків через постійну комунікацію й моніторинг, а не застосування санкцій.

ВПЛИВ ОБМЕЖЕНЬ НА МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ ОПЕРАЦІЇ

Аналіз відповідей респондентів щодо обмежень на переказ коштів і їх впливу на сектор НПО в Україні виявляє низку суттєвих проблем:

Поширеність обмежень: більшість опитаних донорських організацій підтвердила наявність обмежень на переказ коштів або активів, які суттєво впливають на діяльність НПО в Україні, що призводить до затримок у реалізації проєктів і зниження ефективності роботи організацій. Непоодинокі випадки зупинення банками-кореспондентами транзакцій, які надходять в Україну.

Складнощі банківської взаємодії: донори стикаються із численними запитами від банків щодо додаткових документів і роз'яснень для проведення транзакцій. Ця проблема пов'язана з тим, що деякі українські банки не виділяють НПО як окрему категорію клієнтів, як результат, можуть виникати непорозуміння через особливості їх фінансування й обслуговування.

Посилення перевірок: після початку повномасштабного вторгнення процес перевірки транзакцій став більш ретельним і тривалим. Банки вимагають детальну інформацію про організації, у тому числі списки членів правління та статуту, часто із завіреним переказом.

Різниця в підходах: великі донори, такі як ЄС, менше стикаються з проблемами при переказах. Однак українські банки все ще можуть вимагати додаткову інформацію при отриманні коштів.

Ресурсні та фінансові витрати: затримання й замороження переказів негативно впливають як на грантоотримувачів, так і на донорські організації. Це призводить до значних витрат часу на комунікацію з банками та фінансових витрат, наприклад на переклад документації.

Проблеми з банками-кореспондентами: багато донорів стикалися з блокуванням транзакцій банками-кореспондентами. Особливо це стосується організацій, пов'язаних з окупованими або звільненими територіями, через можливі підозри у зв'язку з ВК/ФТ або технічні обмеження банківських систем.

Валютні обмеження: неможливість переказу валютних коштів з України за кордон під час воєнного стану суттєво обмежує міжнародну діяльність українських НПО, включаючи адвокацію та участь у міжнародних заходах.

Труднощі з поверненням коштів: донорські організації стикаються з проблемами повернення невикористаних авансових коштів, що ускладнює управління проєктами й змушує донорів бути більш обережними при наданні фінансування.

Виявлені проблеми вказують на необхідність удосконалення регуляторної бази й банківських практик щодо роботи з НПО, а також потребу в більш гнучких механізмах міжнародних фінансових операцій для сектору в умовах кризи.

ОБІЗНАНІСТЬ ПРО ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ДЛЯ НПО, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВК/ФТ/ФРЗМЗ

Аналіз відповідей респондентів на запитання про обізнаність щодо розслідувань, судових переслідувань чи обвинувальних вироків стосовно НПО у зв'язку з ВК/ФТ/ФРЗМЗ виявив такі ключові моменти:

Відсутність інформації про випадки: більшість респондентів відповіла негативно, зазначивши, що їм не відомо про такі випадки.

Рідкісність інших порушень: деякі респонденти додали, що випадки нецільового використання коштів, корупції чи кумівства трапляються дуже рідко.

Поодинокий випадок: лише одна донорська організація згадала про випадок обвинувачення НПО у ФТ за передання ліків на окуповані території.

Труднощі з достовірністю інформації: у контексті згаданої справи було відзначено складність визначення правдивої інформації через відсутність доступних публічно детальних кейсів виявлення ФТ.

Потреба в практичних прикладах: без доступу до завершених справ складно виробити рекомендації чи напрацювати підходи для сектору для уникнення залученості в практики ВК чи ФТ.

Більшість респондентів не знає про випадки розслідувань чи судових переслідувань НПО щодо ВК/ФТ/ФРЗМЗ, відзначаючи рідкісність інших порушень і брак доступної інформації про завершені справи, що ускладнює розроблення превентивних заходів для сектору.

ОЦІНКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УРЯДУ ЩОДО РИЗИКІВ ВК/ФТ/ФРЗМЗ

Аналіз відповідей респондентів щодо інформаційної політики у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ виявив такі ключові аспекти:

Відсутність систематичної інформаційної кампанії: на думку донорських організацій, уряд України не проводить видимої систематичної й цільової інформаційної кампанії для сектору НПО щодо потенційних ризиків ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

Брак урядових ініціатив: більшість респондентів зазначила, що їм не відомо про жодні конкретні дії чи ініціативи з боку уряду, спрямовані на підвищення обізнаності й розуміння цих ризиків серед НПО.

Потреба в практичних роз'ясненнях: ОГС не вистачає практичних кейсів або конкретних пояснень від урядових органів щодо того, що вважається ФТ або як зменшити потенційні ризики бути використаними для ВК.

Ініціативи громадянського суспільства: деякі донорські організації зауважили, що інформування про подібні ризики здійснюється самими ОГС, які підтримують інші НПО, зокрема через проведення тренінгів і поширення інформації про виклики у сфері ВК/ФТ.

Аналіз відповідей респондентів вказує на суттєві прогалини в інформаційній політиці уряду щодо ризиків ВК/ФТ/ФРЗМЗ для сектору НПО, у тому числі відсутність систематичних кампаній і конкретних ініціатив. Водночас виявлено активну роль самого громадянського суспільства у заповненні цього інформаційного вакууму, що підкреслює нагальну потребу в посиленні співпраці між урядом і НПО для підвищення обізнаності й розроблення ефективних превентивних заходів у цій сфері.

ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ ВК/ФТ/ФРЗМЗ ГРАНТООТРИМУВАЧАМИ

Аналіз інтерв'ю з представниками донорських організацій виявив **різноманітність підходів до оцінювання ризиків ВК/ФТ/ФРЗМЗ грантоотримувачами**.

Можна виділити такі ключові аспекти:

Розподіл відповідальності: донорські організації мають різні підходи. Частина донорів бере на себе основну відповідальність за моніторинг ризиків ВК/ФТ, не вимагаючи від грантоотримувачів проведення окремого оцінювання. Інші донори навпаки встановлюють чіткі вимоги до грантоотримувачів щодо детального оцінювання ризиків.

Субгрантування як критерій (жорсткості заходів): у випадках, коли грантоотримувачам дозволено надавати субгранти, вимоги до оцінювання ризиків стають більш жорсткими. Грантоотримувачі зобов'язані проводити перевірку субгрантоотримувачів на відповідність критеріям ризиковості.

Методи оцінювання ризиків: донори, які вимагають оцінювати ризики, застосовують різні інструменти, включаючи анкетування, проведення аудиту, перевірку внутрішніх політик і процедур організацій щодо запобігання корупції та ВК.

Договірні зобов'язання: усі опитані донори включають до грантових угод положення про необхідність належної перевірки контрагентів і бенефіціарів грантоотримувачами. Однак документальне підтвердження такої перевірки зазвичай вимагається лише в разі виникнення підозр щодо нецільового використання коштів.

Інструменти впливу: донорські організації мають різні механізми реагування на порушення грантових вимог, які зазвичай прописані в угодах. Ці інструменти варіюють від припинення фінансування до вимоги повернення коштів і можливості судового оскарження.

Превентивний підхід: незважаючи на наявність механізмів санкцій, реальні випадки призупинення або розірвання угод досить рідкісні. Це пояснюється ефективністю превентивних заходів, зокрема постійної взаємодії між донорами й грантоотримувачами та регулярного контролю за виконанням вимог.

Загалом аналіз відповідей демонструє різноманітність підходів донорських організацій до оцінювання ризиків ВК/ФТ/ФРЗМЗ із тенденцією до посилення вимог у випадку надання субгрантів. Превалює превентивний підхід, спрямований на мінімізацію ризиків через постійну комунікацію й моніторинг, а не застосування санкцій.

ПРОГНОЗУВАННЯ МАЙБУТНІХ ВИКЛИКІВ У СФЕРІ ВК/ФТ/ФРЗМЗ

Аналіз відповідей респондентів щодо майбутніх викликів у сфері протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ для українського сектору НПО на найближчі п'ять років виявив такі ключові аспекти:

Невизначеність прогнозів: деякі донори відзначили складність передбачення будь-яких процесів протягом найближчих п'яти років в умовах воєнного стану.

Недостатня поінформованість НПО: значним викликом вважається низька обізнаність ОГС про потенційні ризики ВК/ФТ і способи їх мінімізації. Це пов'язано з браком інформації та кваліфікованого персоналу.

Підвищена увага до фінансових операцій: з огляду на війну, яка триває, передбачається посилений контроль за фінансовими операціями в та з України, а також можливі додаткові обмеження з боку міжнародних організацій, зокрема FATF та ЄС.

Ускладнення фінансових транзакцій: очікується зростання затримок із переказами, труднощів з отриманням коштів грантоотримувачами, збільшення запитів на додаткову інформацію до донорів. Можливе посилення обмежень на перекази коштів через певні банки або в певні регіони.

Вплив законодавства ЄС: донори з країн ЄС відзначають надмірне регулювання й перевірку процесу переказу коштів, що може негативно вплинути на банківський сектор України в умовах євроінтеграції.

Ризик обвинувачень у колабораціонізмі: українські донорські організації висловлюють занепокоєння щодо можливих обвинувачень ОГС у колабораціонізмі або ФТ, особливо для організацій, що працюють із бенефіціарами на окупованих територіях.

Загалом аналіз відповідей респондентів вказує на комплексний характер майбутніх викликів, пов'язаних як із зовнішніми факторами (війна, міжнародне регулювання), так і внутрішніми проблемами сектору НПО (низька обізнаність, ризики звинувачень). Це підкреслює необхідність розроблення комплексного підходу до підвищення стійкості сектору НПО до ризиків ВК/ФТ/ФРЗМЗ в умовах, що постійно змінюються.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ МАЙБУТНІХ ВИКЛИКІВ У СФЕРІ ВК/ФТ/ФРЗМЗ

На основі аналізу відповідей донорських організацій можна виділити такі ключові рекомендації:

Посилити міжсекторальну співпрацю: потрібно налагодити ефективну взаємодію між урядом, міжнародними й національними донорами та НПО для підвищення обізнаності

й спроможності протидіяти ризикам ВК/ФТ/ФРЗМЗ. Відповідальним органам державної влади рекомендовано посилити роботу з міжнародними банками кореспондентами для уникнення необґрунтованого блокування транзакцій з України.

Залучати зовнішню експертизу: варто користуватися послугами зовнішніх консультантів із питань фінансової безпеки для проведення внутрішнього моніторингу й навчання персоналу НПО з питань ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

Удосконалювати практики перевірки: необхідно систематично використовувати доступні інструменти для перевірки контрагентів, у тому числі санкційні списки й спеціалізовані сервіси (наприклад, YouControl чи OpenDataBot).

Адвокатувати інтереси сектору: донорській спільноті варто активно висловлюватися про потреби та виклики сектору через офіційні канали, у тому числі європейські й американські регуляторні органи, для оптимізації адміністративних процедур і створення сприятливих умов для діяльності НПО.

Розвивати інформаційну політику: доцільно розробляти та запроваджувати систематичну інформаційну кампанію для підвищення обізнаності НПО щодо ризиків ВК/ФТ/ФРЗМЗ і методів їх мінімізації.

Адаптуватися до умов воєнного стану: необхідно розробляти гнучкі механізми фінансових операцій і звітності, що враховують специфіку роботи в умовах підвищеного ризику та обмежень воєнного часу.

Удосконалювати нормативну базу: потрібно ініціювати діалог із регуляторними органами щодо вдосконалення законодавства для балансу між забезпеченням безпеки та створенням сприятливих умов для діяльності НПО.

СТЕЙКХОЛДЕРИ: АНАЛІЗ ДОСВІДУ ТА ПЕРСПЕКТИВ

ВПЛИВ ОБМЕЖЕНЬ НА МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ ТРАНЗАКЦІЇ НА ДІЯЛЬНІСТЬ НПО

Аналіз відповідей стейкхолдерів щодо впливу поточних обмежень на міжнародні фінансові транзакції виявив такі ключові аспекти:

Підтвердження наявності труднощів: більшість опитаних стейкхолдерів підтвердила, що стикається з труднощами через обмеження, визначені Постановою Правління НБУ № 18 від 24 лютого 2022 року.

Основні проблеми:

- неможливість надсилання валюти за кордон для оплати послуг, членських внесків, гоно-
рарів та інших зобов'язань;
- ускладнення процесу повернення залишкових грантових коштів іноземним донорам.

Оцінка впливу: респонденти оцінюють вплив обмежень як помірний.

Найбільші труднощі: труднощі виникають при переказах коштів з України за кордон, особливо для організацій, що працюють із бенефіціарами за межами країни. Також озвучено випадки проблем із фіскальними органами через закупівлі за кордоном, необхідність у яких виникла в організацій, що не займалися допомогою силам оборони до повномасштабного вторгнення, а з лютого 2022 року змінили вектор своєї діяльності на підтримку оборони країни.

Вимоги банків: для зарахування валютних платежів із-за кордону банки часто вимагають від НПО надати документи для підтвердження походження коштів.

Специфіка БО: процес підтвердження ускладнюється тим, що благодійні транзакції часто розглядаються як комерційні, незважаючи на неприбутковий статус організації. Як зазначив один із респондентів:

“Проблема виникає тому, що в банку є стандартна процедура, яка в першу чергу передбачена для комерційного сектору. І під нею [процедурою] є стандартизований перелік документів, які банк має отримати для того, щоб зарахувати валютний переказ. Проблема виникає тоді, коли де-факто благодійна діяльність може здійснюватися, наприклад, на підставі публічної оферти, як будь-яке правочинне дарування, передача пожертв».

Додаткове навантаження: запити банків на надання додаткових підтверджень і документів створюють додаткове адміністративне навантаження на організації, що впливає на швидкість і зручність фінансових операцій НПО.

Загалом аналіз відповідей стейкхолдерів указує на суттєвий вплив поточних обмежень на міжнародні фінансові операції НПО, особливо в контексті їхньої специфічної діяльності та статусу. Це підкреслює необхідність адаптації банківських процедур і регуляторних вимог до особливостей роботи неприбуткового сектору.

ОБІЗНАНІСТЬ ПРО ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ДЛЯ НПО, ПОВ'ЯЗАНІ З ВК/ФТ/ФРЗМЗ

Аналіз відповідей стейкхолдерів щодо їхньої обізнаності про розслідування, судові переслідування чи обвинувальні вироки стосовно НПО у зв'язку з ВК/ФТ/ФРЗМЗ виявив такі ключові аспекти:

Неоднорідність та обмеженість обізнаності: відповіді респондентів свідчать про різний рівень поінформованості в секторі НПО. Загалом більшість вказала на обмежену обізнаність щодо конкретних випадків розслідувань.

Джерела й характер інформації: респонденти, які мали певну інформацію, отримували її переважно з медіа, а не з безпосереднього досвіду. Деякі знали про окремі випадки перевірок або мали загальне уявлення про розслідування.

Досудові розслідування: один із респондентів зазначив:

“ «Я чув/ла про справи, які не дійшли до судового розгляду, оскільки були зупинені на досудовому етапі, особливо щодо джерел фінансування. За останні пів року було багато повідомлень у медіа про розслідування відносно громадських організацій щодо відмивання коштів».

Превентивні заходи: деякі організації підкреслили наявність внутрішніх політик та угод із донорами, спрямованих на запобігання ризикам ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

Загалом аналіз відповідей указує на відсутність систематичного інформування про правові наслідки для НПО, пов'язані з ВК/ФТ/ФРЗМЗ. Це може свідчити як про відносно низьку поширеність таких випадків, так і недостатню прозорість відповідних розслідувань. Така ситуація підкреслює необхідність покращення інформаційної політики й підвищення рівня обізнаності в секторі НПО щодо потенційних ризиків і правових наслідків, пов'язаних із ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

ОЦІНКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УРЯДУ ЩОДО РИЗИКІВ ВК/ФТ/ФРЗМЗ ДЛЯ СЕКТОРУ НПО

Аналіз відповідей стейкхолдерів щодо інформування урядом України сектору НПО про потенційні ризики ВК/ФТ/ФРЗМЗ виявив такі ключові аспекти:

Переважно негативна оцінка: більшість респондентів відзначила відсутність інформації від уряду про ризики ВК/ФТ/ФРЗМЗ і заходи, спрямовані на інформування сектору НПО.

Самостійний пошук інформації: деякі організації змушені самостійно вивчати матеріали про потенційні ризики ВК/ФТ. Як зазначив один із респондентів:

“ «Наші фінансові менеджери самостійно вивчають ті матеріали й документи, які ухвалює уряд. Тобто це більше проактивна позиція нашої організації, ніж допомога з боку уряду, який би роз'яснював ті чи інші моменти і ризики або, можливо, нововведення чи [проводив] якісь консультації, на які нас могли б запрошувати як громадськість».

Обмежений доступ до інформації: представники організацій зазначили про участь у заходах на тему ВК/ФТ, на яких були присутні урядовці. Однак доступ до такої інформації може залежати від специфіки роботи НПО.

Ініціативи громадського сектору: деякі респонденти згадували про навчання на тему ризиків ВК/ФТ, організоване громадським сектором для НПО.

Нерівномірність поширення інформації: стейкхолдери відзначили, що інформація про урядові ініціативи у сфері ВК/ФТ часто не поширюється публічно для всіх представників сектору.

Загалом аналіз відповідей указує на недостатню ефективність інформаційної політики уряду щодо ризиків ВК/ФТ/ФРЗМЗ для сектору НПО. Це підкреслює необхідність розроблення більш систематичного й інклюзивного підходу до інформування й навчання представників неприбуткового сектору з питань протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

ВНУТРІШНІ ПОЛІТИКИ Й ПРАКТИКИ НПО ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ВК/ФТ/ФРЗМЗ

Аналіз відповідей стейкхолдерів щодо застосування політик і практик для запобігання випадкам ВК/ФТ/ФРЗМЗ виявив такі ключові аспекти:

Наявність внутрішніх політик: більшість респондентів підтвердила, що їхні організації мають і застосовують політики для запобігання ВК/ФТ/ФРЗМЗ, у тому числі як внутрішні правила, так і вимоги донорів.

Перевірка контрагентів: організації широко застосовують політики перевірки постачальників і підрядників. Наприклад:

«Так, у своїй діяльності, зокрема, ми керуємося статутом, у нас є розроблена політика закупівель, яка своєю чергою передбачає, що при проведенні закупівель потрібно дотримуватися вимог, встановлених чинним законодавством і міжнародними актами про запобігання корупції, про запобігання легалізації відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом, і протидії тероризму».

Політики добору персоналу: більшість респондентів підтвердила наявність інструкцій щодо перевірки кандидатів, у тому числі отримання рекомендацій і перевірку попереднього досвіду.

Спеціалізовані політики: деякі організації мають додаткові політики, такі як кодекс корпоративної етики, політика щодо запобігання сучасному рабству та торгівлі людьми, антикорупційна політика, фінансова політика.

Вимоги донорів: більшість респондентів зазначила, що донори часто встановлюють додаткові вимоги щодо запобігання ВК/ФТ/ФРЗМЗ, у тому числі обмеження на роботу в окупованих регіонах.

Перевірка в санкційних списках: деякі організації проводять перевірку нових співробітників і контрагентів у санкційних списках.

Загалом аналіз відповідей указує на високий рівень усвідомлення важливості запобігання ВК/ФТ/ФРЗМЗ серед НПО та наявність різноманітних внутрішніх механізмів для мінімізації таких ризиків. Це свідчить про проактивну позицію сектору в питаннях протидії фінансовим злочинам, незважаючи на обмежену інформаційну підтримку з боку уряду.

ПРОГНОЗУВАННЯ ВИКЛИКІВ У СФЕРІ ВК/ФТ/ФРЗМЗ НА НАЙБЛИЖЧІ П'ЯТЬ РОКІВ

Опитування представників НПО щодо їхнього бачення майбутніх проблем і викликів у сфері протидії ВК/ФК/ФРЗМЗ виявило низку занепокоєнь.

Респонденти окреслили такі основні аспекти, які, на їхню думку, можуть стати визначальними для сектору НПО в Україні протягом наступних п'яти років:

Застарілість законодавства: більшість респондентів зазначила, що чинне законодавство, яке регулює діяльність НПО, застаріле порівняно з міжнародними стандартами, наголосила на необхідності оновлення й адаптації українського законодавства до найкращих міжнародних практик.

Ризик посилення державного контролю: представники НПО висловили занепокоєння щодо можливого посилення державного контролю та регуляцій громадського сектору в умовах воєнного стану, що може призвести до жорсткішого регулювання діяльності організацій.

Ускладнення фінансових операцій: респонденти прогнозували можливі труднощі в проведенні фінансових операцій через сприйняття неприбуткового сектору як високо-ризикового банками та фінансовими установами. Це може ускладнити отримання донорського фінансування й обмежити можливості НПО.

Бюрократичні перешкоди: відзначається, що державна бюрократія й непрозорі процедури фінансового моніторингу створюють значні труднощі для неприбуткового сектору.

Потреба в прозорій комунікації: наголошується на необхідності чіткої й прозорої комунікації з боку держави щодо нових правил і регуляцій, змін у законодавстві для уникнення непорозумінь і додаткового тиску на громадський сектор.

Ці прогнози вказують на комплексність викликів, з якими може зіткнутися сектор НПО найближчими роками, що охоплюють законодавчу сферу, взаємодію з державою та фінансовими установами.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ МАЙБУТНІХ ВИКЛИКІВ У СФЕРІ ВК/ФТ/ФРЗМЗ

На основі аналізу відповідей стейкхолдерів можна виділити такі ключові рекомендації:

Удосконалити законодавчу базу: потрібно імплементувати найкращі міжнародні стандарти й практики для забезпечення відповідності українського законодавства сучасним міжнародним вимогам і європейським стандартам у сфері діяльності НПО.

Запровадити електронні інструменти: необхідно створити можливості для державної реєстрації та внесення змін до реєстраційних справ НПО онлайн (можливо, через платформу «Дія») для спрощення реєстраційних процедур, а також запровадити можливість відкрити банківський рахунок для НПО онлайн.

Переоцінити ризики сектору: потрібно сприяти зміні сприйняття державними органами, регулятором й українськими банківськими установами неприбуткового сектору з «ри-

зикового» на «низькоризиковий» щодо ВК/ФТ/ФРЗМЗ, зокрема в процесі підготовки НОР 2025.

Адаптувати банківські послуги: представникам банківського сектору доцільно розробити спеціальні пропозиції для неприбуткового сектору щодо здійснення фінансових операцій. Це допоможе врахувати специфіку діяльності НПО й забезпечити більш ефективний фінансовий контроль без надмірного тиску.

Покращити комунікації: варто забезпечити чітку та своєчасну публічну комунікацію державних органів влади щодо змін у законодавстві, впровадження нових правил і процедур, які стосуються НПО, зокрема щодо фінансового моніторингу.

АНАЛІЗ БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ НПО В УКРАЇНІ

На основі відповідей представників неурядових організацій можна виділити такі ключові аспекти банківського обслуговування НПО в Україні:

Основні проблеми:

1. Затримки грошових переказів.
2. Надмірна бюрократія в комунікації з банками.
3. Підвищені витрати через банківські комісії.
4. Складнощі з ідентифікацією та фінансовим моніторингом.

Специфічні виклики

Бюрократичні процедури: щоденна комунікація з банками для зарахування благодійних пожертв, особливо коли донор не зазначив відповідного призначення платежу.

Щорічна ідентифікація: ускладнена процедура для організацій з іноземними засновниками чи політично значущими особами (PER).

Проблеми з міжнародними переказами: банки-кореспонденти можуть затримувати грошові перекази або повертати кошти донорам без пояснень. Наприклад, труднощі виникали з переказами з Австралії через конвертацію коштів і значні банківські комісії.

Високі комісії: значні витрати на обслуговування рахунків, які потрібно додатково пояснювати донорам.

Блокування операцій: особливо для нестандартних операцій, непов'язаних безпосередньо з наданням благодійної допомоги, а також у процесі періодичної ідентифікації організації як клієнта.

Перешкоди у відкритті рахунків: банки вимагають ідентифікації засновників організації, з якими організація втратила зв'язок. Через втрату контактів організації не можуть надати запитувану інформацію й отримують відмову у відкритті рахунку.

Парадоксальні ситуації

Банки рекомендують використовувати готівкові операції замість безготівкових переказів, що потенційно підвищує ризики зловживань.

Позитивні тенденції

Покращення ситуації за останні п'ять років завдяки розширенню функціональних можливостей банківських програм і створенню спеціальних пропозицій для НПО.

Банківське обслуговування НПО в Україні характеризується специфічними викликами, пов'язаними з фінансовим моніторингом, додатковими документальними вимогами й комісіями. Ці проблеми змушують організації адаптуватися, шукати альтернативні рішення та витратити додаткові ресурси на управління фінансами. Незважаючи на певні покращення, сектор усе ще стикається зі значними труднощами, які потребують системного розв'язання на рівні банківської політики й регуляторних вимог.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ БАНКІВ, РЕГУЛЯТОРА Й НПО

На основі проведеного аналізу та виявлених викликів можемо запропонувати такі рекомендації:

Для банківських установ:

Удосконалити компетенції персоналу: варто покращити систему навчання співробітників, зокрема щодо актуальних міжнародних стандартів і специфіки роботи з НПО.

Застосовувати ризик-орієнтований підхід: варто коректно впроваджувати та використовувати ризик-орієнтований підхід у роботі з НПО.

Поглибити галузеві знання: доцільно розширити розуміння спеціального законодавства, що регулює діяльність НПО.

Розробити спеціалізовані продукти: потрібно створити нові банківські продукти, адаптовані до потреб і специфіки діяльності НПО.

Забезпечити технологічне оновлення: необхідно регулярно оновлювати програмне забезпечення для здійснення ефективного первинного фінансового моніторингу.

Забезпечити прозорість обслуговування: варто забезпечити НПО повною й актуальною інформацією про умови банківського обслуговування.

Удосконалити зворотний зв'язок: потрібно створити ефективну систему для отримання, аналізу та реагування на відгуки клієнтів-НПО.

Для НПО:

Підвищувати правову грамотність: варто підвищити правову обізнаність у відносинах із банками, особливо щодо специфіки банківського обслуговування НПО.

Формалізувати комунікації: доцільно комунікувати з банками лише через офіційне листування для забезпечення чіткості й документованості взаємодії.

Документувати взаємодію: потрібно систематично документувати й зберігати всі підтвердження запитів від банків для створення повної історії взаємовідносин.

Забезпечувати активний зворотний зв'язок: необхідно надавати регулярний і конструктивний зворотний зв'язок банкам щодо якості обслуговування для сприяння покращенню послуг.

Поглиблювати знання з питань протидії ВК/ФТ: варто розширювати розуміння законодавства у сфері протидії ВК і ФТ.

Використовувати регуляторні механізми: доцільно застосовувати можливості подання скарг до НБУ у випадку виникнення критичних проблем із банківським обслуговуванням.

Для НБУ:

Внести зміни до нормативно-правових актів: потрібно ліквідувати норми ідентифікації та перевірки засновників, які вже не мають стосунку до організації та її діяльності.

Проводити освітню діяльність: варто організовувати навчальні програми для банків і НПО з питань застосування ризик-орієнтованого підходу, що сприятиме підвищенню компетентності обох сторін у цій сфері.

Проводити роз'яснювальну роботу: потрібно підготувати та надавати детальні роз'яснення щодо імплементації законодавства, яке регулює діяльність НПО та банків, для забезпечення єдиного розуміння й застосування норм.

Залучати стейкхолдерів: варто активно включати представників НПО до процесу розроблення нормативно-правових актів, що впливають на банківське обслуговування та процедури фінансового моніторингу, для врахування специфіки сектору.

Налагоджувати міжнародну співпрацю: необхідно встановлювати ефективну комунікацію з іноземними банками-кореспондентами та Європейською бізнес асоціацією (ЕБА) для обміну досвідом і впровадження найкращих міжнародних практик.

ЧАСТИНА 6

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ЗНИЖЕННЯ РИЗИКУ ДЛЯ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

**АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ЗНИЖЕННЯ РИЗИКУ ВК/ФТ/ФРЗМЗ
ДЛЯ РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ НПО КРИТИЧНО ВАЖЛИВИЙ ДЛЯ
РОЗУМІННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАЯВНИХ ЗАХОДІВ ІЗ ПРОТИДІЇ ТА
ВИЯВЛЕННЯ ПОТЕНЦІЙНИХ ПРОГАЛИН У СИСТЕМІ ЗАХИСТУ.**

**ЦЕЙ РОЗДІЛ ЗОСЕРЕДЖУЄТЬСЯ НА ОЦІНЮВАННІ ЯКОСТІ
ЗАХОДІВ ЗНИЖЕННЯ РИЗИКУ ДЛЯ НПО, ВРАХОВУЮЧИ
ВИЗНАЧЕННЯ НПО, ЗАПРОПОНОВАНЕ FATF.**

Дослідження охоплює два ключові аспекти: державні ініціативи й заходи, ужиті самими НПО на інституційному рівні. Такий комплексний підхід дозволяє сформулювати цілісне уявлення про стан захисту сектору НПО від ризиків ВК/ФТ/ФРЗМЗ в Україні.

Мета дослідження

Оцінити якість заходів зі зниження ризиків за категоріями НПО, зокрема:

- якість державних заходів для кожної категорії НПО;
- якість заходів, ужитих кожною категорією НПО на інституційному рівні.

ДЕРЖАВНІ ЗАХОДИ

Якість інформаційно-просвітницької роботи та навчання

За результатами Звіту НОР 2022, до клієнтів СПФМ зони високого ризику віднесено громадські об'єднання та неприбуткові (релігійні, благодійні) організації³. У звіті зазначено, що таким клієнтам притаманний високий ризик ВК/ФТ і СПФМ рекомендовано приділяти їм особливу увагу.

³ Звіт про проведення Національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, с. 357.

Згідно з даними Звіту НОР 2022, наданими ДПС, **до найбільш ризикових для цілей оподаткування належать такі категорії НПО:**

- ГО;
- політичні партії;
- РО;
- БО.

Ці організації мають можливість накопичувати кошти через членські внески, пожертвування, благодійні внески й потребують контролю за використанням доходів для реалізації мети (цілей, завдань) і напрямів діяльності, визначених їхніми установчими документами⁴.

За результатами проведеного НБУ аналізу оцінки ризиків, викладеного у Звіті НОР 2022:

- ГО присвоєно середній рівень ризику ВК/ФТ/ФРЗМЗ;
- БО і РО — середній рівень ризику ВК/ФРЗМЗ і високий за ФТ⁵.

Таким чином, попри неоднорідні оцінки ризиків із боку різних державних органів, загалом НОР 2022 встановлює високий ступінь ризику для всіх трьох категорій НПО, які аналізуються в цьому дослідженні.

Згідно з положенням 7а (ii) Пояснювальної записки до Рекомендації 8 FATF країни повинні:

- мати навчальні програми для НПО й донорської спільноти;
- комунікувати з ними для підвищення рівня свідомості про потенційні вразливості НПО до ФТ і того, які заходи НПО можуть вжити для свого захисту.

На момент проведення цього дослідження такі навчальні програми, затверджені державою, відсутні, відповідні інформаційні матеріали також. Водночас ЦЕДЕМ у співпраці з Академією фінансового моніторингу й Держфінмоніторингом на кінець 2024 року планує запуск пілотної серії навчань для НПО та СПФМ щодо особливостей оцінювання та запобігання ризикам ВК/ФТ/ФРЗМЗ у секторі НПО.

Також Держфінмоніторинг й Академія фінансового моніторингу регулярно сприяють навчальним ініціативам ЦЕДЕМ у цій сфері. Зокрема, ідеться про тренерську й інформаційну підтримку.

Попри відсутність окремих навчальних програм, варто також відзначити позитивну практику держави запрошувати представників НПО до участі в щорічних конференціях із державного фінансового моніторингу, де можна ознайомитися з поточними викликами та трендами в цій сфері.

З огляду на вищезазначене **з метою виконання вимог положення 7а (ii) Пояснювальної записки до Рекомендації 8 FATF та покращення якості інформаційно-просвітницької роботи та навчання видається доцільним** і таким, що відповідає запиту всіх стейкхолдерів, запровадження Держфінмоніторингом й Академією фінансового моніторингу **офіційної навчальної програми** на базі Академії фінансового моніторингу.

Цілі програми:

- підвищити обізнаність НПО та СПФМ щодо особливостей роботи сектору;
- інформувати про загрози, вразливості й ризики, притаманні сектору НПО;
- навчати НПО, як долати зазначені ризики.

⁴ Звіт про проведення Національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, с. 367.

⁵ Звіт про проведення Національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, с. 368.

ЯКІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ВК І ФТ ЩОДО НПО

На час проведення цього дослідження в Україні не було державної політики, спрямованої на сприяння становленню підзвітності, доброчесності й довіри громадськості до адміністрування та управління НПО, які ведуть діяльність на території України.

Заплановані ініціативи

ЦЕДЕМ планує розробити збірник найкращих практик у сфері запобігання й протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ для українського сектору НПО.

Мета збірника:

- надати сектору ОГС зручні й ефективні інструменти запровадження внутрішнього належного врядування;
- створити запобіжники проти ризиків бути втягнутими в злочинну діяльність із ВК і ФТ;
- полегшити новоствореним ОГС процес налагодження операційної роботи шляхом надання рекомендацій та інструментів створення необхідних внутрішніх політик.

Відповідно до п. 7 (а) зазначеної Пояснювальної записки до Рекомендації 8 FATF країни мають співпрацювати з НПО в розробленні та вдосконаленні найкращих практик протидії ризикам ФТ для захисту НПО від відповідних загроз.

На виконання цієї рекомендації Держфінмоніторинг попередньо погодився виступити рецензентом вищезазначеного збірника, офіційно рекомендувати до застосування й забезпечити йому інформаційну підтримку та поширення.

У разі реалізації вищезазначених ініціатив можна очікувати, що політика, спрямована на забезпечення підзвітності, доброчесності й довіри громадськості до адміністрування та управління НПО, з'явиться в Україні у 2025 році.

НЕДОПУЩЕННЯ ПЕРЕШКОДЖАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НПО

Стандарти FATF встановлюють, що заходи із протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ не мають перешкоджати законній діяльності НПО; а держави навпаки — повинні мінімізувати негативний вплив, який такі заходи можуть мати на НПО.

Поточна ситуація в Україні

У зв'язку з необхідністю протистояти збройній несправедливій і неспровокованій агресії держави-терориста України ввела санкційні механізми й посилила діяльність ПО, направлену на перевірку зв'язків юридичних осіб із державою-агресором, незалежно від форми власності такої особи. Будь-які обмеження, які можуть створюватися під час воєнного стану, здійснюються відповідно до чинного законодавства України.

На момент проведення дослідження в Україні діє законодавство у сфері протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ, запроваджене у 2019 році Законом України [«Про запобігання та протидію легалізації \(відмиванню\) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму](#)

[та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»,](#) що за оцінками експертів є одним з найбільш вимогливих в Європі. Розроблене і впроваджене за підтримки антикорупційних організацій, воно забезпечило відповідність стандартам FATF та рекомендаціям моніторингових органів.

Водночас на практиці застосування вимог цього законодавства разом зі спеціальним законодавством, яке регулює діяльність НПО, банківського законодавства, а також неготовність більшості стейкхолдерів застосовувати ризик-орієнтований підхід **призвели до непередбачених наслідків**, а саме — **виникнення випадків перешкоджання діяльності НПО із 2021 року**, коли зазначений закон став чинним.

Згідно з результатами цього дослідження, а також результатами інших досліджень, проведених ЦЕДЕМ, такі перешкоди зазвичай проявляються в **проблемах із банківським обслуговуванням**, таких як затримка фінансових трансакцій, додаткові ретельні перевірки діяльності організацій, вимоги надати додаткові документи на підтвердження фінансових операцій, які інколи можуть здаватися невиннованими.

Окрім того, за результатами низки експертних дискусій з залученням представників національного та іноземного банківського сектору та європейських експертів, маємо відзначити високий рівень **банківського дерискінгу** в Україні. Банки у своїй роботі, зокрема в обслуговуванні клієнтів, керуються низкою вимог, встановлених законами й регуляціями НБУ. Для уникнення ризиків, а не ефективного управління ними через ризик-орієнтований підхід банки застосовують практику дерискінгу — припинення або обмеження ділових відносин із певними клієнтами чи категоріями клієнтів. Часто банки вважають ГО та БО низькоприбутковими клієнтами з високим ризиком.

На це звернув увагу FATF, і у 2023 році вніс зміни до Рекомендації 8, що вимагають від країн захищати НПО, оскільки вони важливі для економіки та фінансових систем. Незважаючи на це, банківський дерискінг ускладнює роботу таких організацій в Україні, що негативно впливає на економіку та фінансову стабільність країни у воєнний час.

Відповідно очікується, що державні органи розроблять і запровадять заходи для запобігання необґрунтованому банківському дерискінгу. Ситуація погіршується тим, що найчастіше НПО не знають про системні чинники, що стоять за рішеннями банків.

Відзначаються також перешкоди в забезпеченні можливості іноземних банків-кореспондентів перевіряти дані щодо територій, які є тимчасово окупованими, та на яких ведуться бойові дії. Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих, який веде Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій [розміщено на офіційному ресурсі](#). Приблизно раз на місяць цей перелік оновлюється, про що випускається відповідний наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій. Було забезпечено [цифровізацію цього переліку](#) і його переклад на англійську мову. Водночас, за відгуками іноземних банків-кореспондентів, цей інструмент не є можливим до використання, оскільки іноземці не володіють знаннями про географічне розташування населених пунктів на мапі України, а інтерфейс цифрового інструменту цього Переліку не налаштований для пошуку. Для отримання більш специфічного зворотного зв'язку щодо зручності користування, якості перекладу, візуалізація необхідно забезпечити належну комунікацію на рівні держави з іноземними банківськими регуляторами, зокрема, з Європейським банківським регулятором.

Крім того, помітна непристосованість програмного забезпечення частини банків для обслуговування саме НПО, що призводить до ускладнення обслуговування. Так, часто система не дозволяє перейти на наступний етап внесення даних про клієнта, доки не буде заповнено поле “Кінцевий бенефіціарний власник (КБВ)” в анкеті ідентифікації клієнта. Для НПО типовою є ситуація, коли відсутній КБВ, про що внесено відповідні дані в ЄДР.

Відповідно, своїми вимогами заповнити це поле в своїх анкетах, банк фактично створює ситуацію, коли клієнт змушений “вигадати” КБВ і подати про нього відомості, які не відповідають дійсності.

Громадський сектор в Україні активно працює над мінімізацією випадків негативного впливу норм законодавства у сфері протидії ВК/ФТ на діяльність НПО.

У 2022 році в межах конференції «Наслідки вторгнення в Україну для режиму протидії ВК/ФТ для НПО в країнах Східного партнерства» у Тбілісі, Грузія були напрацьовані [«Тбіліські принципи»](#) — рекомендації для державного, приватного секторів і громадянського суспільства. Вони спрямовані на досягнення балансу між необхідністю задоволення нагальних гуманітарних потреб і забезпеченням цілісності фінансової системи.

Експерти з більш ніж 40 неурядових організацій, державних органів, банківського та юридичного сектору країн Європи зазначили, що відповідно до ризик-орієнтованого підходу FATF національні заходи мають ґрунтуватися на ризиках, бути цілеспрямованими й пропорційними та не перешкоджати законній діяльності НПО. Тому перша вимога FATF — проведення країнами національного оцінювання ризиків ВК і ФТ, а також забезпечення належності заходів, що вживаються для боротьби з ними.

З 2021 по 2023 роки українські НПО направляли до державних органів (Держфінмоніторинг, Міністерство фінансів України, НБУ) пропозиції щодо покращення правового середовища для громадського сектору, зокрема стосовно обтяжливих вимог, поглиблених перевірок організацій без достатнього пояснення, що призводять до призупинення чи блокування їхньої діяльності.

Зокрема, ЦЕДЕМ підготував та направив до НБУ рекомендації щодо внесення змін до [Постанови НБУ № 65](#) від 19 травня 2020 року «Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу».

Слід відзначити значний прогрес у процесі консультацій із громадськістю. Початок повномасштабної війни в лютому 2022 року посилив готовність держави до співпраці. Було укладено домовленість про:

- проведення спільних навчань у сфері протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ;
- урахування інтересів НПО та їх залучення під час підготовки нормативно-правових актів, що регулюють визначення кінцевих бенефіціарних власників юридичних осіб;
- залучення експертних НПО до проведення незалежного оцінювання ризиків НПО для подальшої інтеграції в НОР 2025.

Окрім того, експертні НПО беруть участь у публічних консультаціях щодо розроблення й ухвалення нормативно-правових актів. Вони отримують інформацію про такі консультації через офіційні запрошення державних органів або шляхом надання пропозицій у відповідь на оголошення, розміщені на офіційних сайтах органів державної влади.

Відзначимо, що започаткований **діалог щодо ролі громадського сектору в забезпеченні стабільності фінансової системи України, необхідності подальшої співпраці та взаєморозуміння державного й неприбуткового секторів** підтримали Держфінмоніторинг та інші члени робочої групи з підготовки НОР 2022. Можна вважати, що саме цей діалог заклав підвалини формування державою заходів для мінімізації непередбачуваного негативного впливу законодавства у сфері протидії ВК/ФТ.

Зокрема, були частково враховані пропозиції НПО до Плану заходів з мінімізації ризиків, надані в межах публічного обговорення під час підготовки цього документа. Також НПО були залучені до робочої групи Міністерства фінансів України з підготовки Методології ви-

значення кінцевих бенефіціарних власників юридичними особами. Спільно з НПО Міністерство юстиції України підготувало та поширило Гід із визначення кінцевих бенефіціарних власників для ГО та БО.

За цей період держава була активно залучена до проведення спільних з ОГС публічних заходів і навчальних активностей у межах проєкту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України» та Офісом Ради Європи в Україні. Це свідчить про поступовий відхід державних регуляторів від сприйняття НПО як суб'єктів найвищого ризику для ВК і ФТ.

ЗАХОДИ, ЯКИХ ВЖИВАЮТЬ НПО

Відповідно до п. 5 (е), п. 6 (с) та п. 7 (b) [Пояснювальної записки до Рекомендації 8 FATF](#) передбачається можливість існування саморегулювних заходів і заходів внутрішнього контролю в секторі НПО, які успішно запобігають ризикам ФТ. Країни мають враховувати наявність таких заходів при запровадженні регуляцій та інших заходів із запобігання та протидії.

Результати проведеного дослідження свідчать, що НПО застосовують усі доступні їм заходи управління для забезпечення доброчесності й прозорості. Репутація НПО — ключовий ресурс, який формується впродовж років і визначає наявність фінансування, довіру партнерів, залучення людського капіталу, спроможність до суспільно корисної діяльності, захисту інтересів членів, участі в суспільно-економічних процесах і впливу на формування й реалізацію державної політики тощо.

Важливі елементи управління НПО:

1. Збалансована організаційна структура з розподілом повноважень і здійснення нагляду індивідуальними або колективними органами управління. Наприклад, активний нагляд за організаційним управлінням і виробленням політик, стратегіями розвитку з боку наглядового колективного органу дозволяє унеможливити ситуацію концентрації повного контролю над організацією в руках однієї особи.

2. Відповідальність і підзвітність. НПО в Україні створюються із чітко визначеними цілями і для забезпечення захисту прав і інтересів громадян. Незалежно від джерела фінансування (державного, міжнародного, членських внесків тощо), НПО мають бути готовими вчасно й повно прозвітувати про використання коштів, прокомунікувати свою роботу. Важлива частина роботи НПО — ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності за кожним проєктом. Зокрема, поширена практика ведення окремого банківського рахунку для кожного проєкту для забезпечення чіткого відстеження надходжень, витрат і цільового використання коштів.

Згідно з результатами дослідження, особливості та якість управління НПО залежать від розмірів організації (чисельності персоналу й наявності осередків) і масштабності її діяльності (фінансового обороту й розміру охопленої діяльністю території).

Це підтверджується результатами опитувань організацій (див. Частина 1 та Частина 4 звіту) і результатами глибинних інтерв'ю з донорами та стейкхолдерами (див. Частина 5 звіту).

Згідно з результатами дослідження, у великих і середніх за розміром НПО, що працюють із національними чи міжнародними донорами, запроваджено:

- політику добору персоналу, яка передбачає перевірку кандидатів на предмет санкційних списків;
- антикорупційну політику й політику врегулювання конфлікту інтересів;
- практику звітування про діяльність і проходження незалежного аудиту;
- внутрішні політики закупівель.

На думку експертів із громадянського суспільства, наявність зазначених вище політик і практик свідчить про якісне й прозоре управління організацією та має бути враховане СПФМ і СДФМ у межах ризик-орієнтованого підходу як фактор/и зниження ризику ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

Натомість менші за розміром та локальні організації:

- можуть мати простішу організацію діяльності, з можливим залученням лише членів організації та волонтерів, без найманого персоналу;
- можуть не мати затверджених політик добору персоналу або проведення закупівель;
- можуть не проходити практику незалежного аудиту.

Згідно з результатами дослідження, організації незалежно від свого розміру зазвичай подають фінансову звітність до фіскальних органів, якщо не є «сплячими».

Варто також відзначити, що завдяки прагненню уникати проблем із проходженням процедур фінансового моніторингу, а також у зв'язку з повномасштабною війною останніми роками культура безпечної взаємодії НПО України з третіми сторонами істотно розвинулася — організації запроваджують практики перевірки тих, з ким співпрацюють.

При оцінюванні якості управління (операційного, фінансового, проєктного) та аналізі впроваджених організаціями практик необхідно зважати на доцільність.

Коли організація має затверджені внутрішні політики у сфері управління фінансами й персоналом, а також проходить регулярні аудити, це вважається гарною практикою. Проте для малих організацій такі превентивні заходи можуть вимагати невиправдано великих ресурсних затрат, у тому числі фінансових, адже написання політик і процедура аудиту потребують залучення відповідних фахівців.

Локальні організації, які не оперують великими бюджетами, попри вищу вразливість, не можуть вважатися високоризиковими лише через відсутність певних внутрішніх політик або незалежного аудиту. Вони не будуть привабливими для зловмисних дій у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ через свою слабку фінансову спроможність, тож не підпадатимуть під той рівень загрози, який характерний для більших організацій.

Водночас ЦЕДЕМ працює над створенням збірника найкращих практик у сфері запобігання та протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ для українського сектору НПО. Він дасть можливість

малим організаціям за потреби запроваджувати відповідні внутрішні політики завдяки набору базових шаблонів документів, які вони зможуть адаптувати під власні потреби. Очікується, що Збірник також міститиме поради з покращення підзвітності й прозорості управління.

Варто зазначити, що висновки й спостереження цього дослідження не стосуються діяльності «організацій-ширм», створених із метою сприяння або ведення злочинної діяльності. Такі випадки потенційного використання НПОу протиправних цілях є предметом розслідувань ПО, а не фокусом цього дослідження.

Натомість представлені в цьому звіті висновки базуються винятково на аналізі діяльності організацій, які створені та функціонують відповідно до їхніх статутних завдань. Тобто були досліджені практики управління в НПО, які працюють легально та в законних цілях.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

ДОСЛІДЖЕННЯ РИЗИКІВ ВИКОРИСТАННЯ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ (НПО) ІЗ МЕТОЮ ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ, ВІДМИВАННЯ КОШТІВ І ФІНАНСУВАННЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЗБРОЇ МАСОВОГО ЗНИЩЕННЯ (ВК/ФТ/ФРЗМЗ) ОХОПЛЮВАЛО ШІСТЬ КЛЮЧОВИХ АСПЕКТІВ: ОЦІНЮВАННЯ ВРАЗЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗ ДЛЯ РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ НПО, АНАЛІЗ ЗАГАЛЬНОГО РИЗИКУ, САМООЦІНКУ РИЗИКІВ САМИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, ОПИТУВАННЯ СТЕЙКХОЛДЕРІВ І ДОНОРІВ, А ТАКОЖ АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ЗНИЖЕННЯ РИЗИКУ.

НИЖЧЕ ПРЕДСТАВЛЕНО ОСНОВНІ ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЗА КОЖНОЮ ЧАСТИНОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ.

ВИСНОВКИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ОЦІНЮВАННЯ СЕКТОРУ НПО

У результаті проведеного комплексного дослідження встановлено низький ризик для ГО і БО у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

За інформацією ДПС станом на 1 січня 2024 року, до Реєстру неприбуткових установ та організацій включено:

58,4 тис.

ГО (код ознаки неприбутковості — 0032)

21,7 тис.

РО (код ознаки неприбутковості — 0035)

20,9 тис.

БО (код ознаки неприбутковості — 0036)

Завдяки опитаній вибірці (185 організацій) забезпечено 80 % рівень упевненості в тому, що реальне значення будь-якої відповіді перебуває в межах ± 5 % похибки. Таким чином, проведене дослідження — репрезентативне для ГО і БО.

Важливо зазначити: через відмову РО від участі в дослідженні (див. Частина 1 цього звіту) та брак інформації про підозрілі фінансові операції та ППД, пов'язані з ними, **не вдалося оцінити рівень ризику для цієї категорії НПО.**

Рівень ризику вимірювався шляхом попереднього оцінювання рівня вразливості та загроз, притаманних неприбутковому сектору.

ОЦІНКА РІВНЯ ВРАЗЛИВОСТІ НПО

Рівень вразливості більшості опитаних організацій у частині фінансів та операційної діяльності можна охарактеризувати як низький. Проте дослідження виявило деякі сфери з підвищеним рівнем потенційних вразливостей від середньо-низьких до середніх. Зокрема, це стосується:

- можливості фільтрувати загрози, пов'язані з ВК/ФТ/ФРЗМЗ, із боку партнерів, донорів, контрагентів і цільової аудиторії (середньо-низький ризик);
- наявності прозорого руху коштів і незалежного аудиту (середньо-низький ризик).

Рівень вразливості більшості опитаних організацій у частині статутної діяльності та внутрішньої політики можна охарактеризувати як середньо-низький. Цей показник вищий, ніж у сфері фінансів та операційної діяльності.

Найбільші вразливості:

- відсутність інструментів запобігання нецільовому використанню ресурсів відповідальним персоналом (зокрема, задокументованих правил врегулювання конфлікту інтересів);
- обмежена здатність НПО діяти прозоро (зокрема, публічно звітувати про свою діяльність).

Рекомендації для НПО щодо подолання ідентифікованих вразливостей

Для подолання виявлених вразливостей, притаманних неприбутковому сектору, НПО:

1. Необхідно запровадити політики й практики перевірки своїх партнерів, донорів, контрагентів і цільової аудиторії.
2. Доцільно розробити й запровадити внутрішні правила врегулювання конфлікту інтересів для керівництва та персоналу організації.
3. Варто запровадити практику публічного звітування про свою діяльність. За можливості (і у випадку доцільності) рекомендовано проходити незалежний фінансовий аудит.

ОЦІНКА РІВНЯ ЗАГРОЗИ ДЛЯ НПО

За результатами комплексного аналізу всіх доступних джерел даних **загальна оцінка загрози для сектору НПО у сфері протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ визначена як низька.**

Особливу увагу слід звернути на такі правопорушення в сфері відмивання коштів:

- шахрайство;
- незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку;
- привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

В умовах військової агресії Російської Федерації проти України існує ризик використання НПО для її підтримки. З огляду на це оцінку загального рівня загрози щодо предикатних злочинів у сфері ФТ для сектору НПО було визначено як середньо-низьку.

Рекомендації для подолання ідентифікованих загроз і підвищення коректності їх оцінювання

1. Відповідальним органам державної влади варто додати додатковий критерій для збору статистичних даних в існуючі форми про відповідні предикатні злочини, щодо того чи були використані для скоєння правопорушення НПО або чи були вони скоєні особами, що керують НПО. З цією метою пропонується внести відповідні зміни до форм комплексної адміністративної звітності. Це дозволить коректно оцінювати загрози для неприбуткового сектору.

2. Відповідальним органам державної влади, які мають повний доступ до інформації, необхідної для оцінювання загрози, потрібно:

- попереджати сектор НПО про найбільш суттєві загрози й зміни рівня загрози;
- надавати рекомендації щодо протидії та захисту від впливу таких загроз.

3. З огляду на стан війни, у якому перебуває Україна, НПО необхідно:

- докладати зусиль для відстежування можливих загроз;
- вживати активних заходів для свого захисту.

ВИСНОВКИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ САМООЦІНЮВАННЯ НПО РИЗИКІВ ВК/ФТ/ФРЗМЗ

34 % організацій потребують додаткового інформування про ризики у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

Більшість респондентів оцінює ризик використання громадського сектору для ВК/ФТ/ФРЗМЗ як низький або відсутній, що вказує на потребу в додатковій просвітницькій роботі щодо потенційних ризиків.

Опитування виявило певні складнощі у взаємодії НПО з банківськими установами. Значна частина організацій зазначила про відсутність труднощів, тоді як інші повідомили про різні перешкоди, включаючи вимоги до документації та випадки відмови в обслуговуванні. Як наслідок, деякі НПО змушені адаптувати свої методи роботи й шукати альтернативні рішення.

Дослідження також показало, що державні заходи з протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ впливають на діяльність частини НПО. Респонденти відзначили вплив загальних і спеціальних нормативно-правових актів, а також фінансових обмежень. Це вказує на необхідність балансу між ефективністю заходів із протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ і створенням сприятливого середовища для діяльності НПО.

Рекомендації на основі результатів самооцінювання НПО:

1. Відповідальним органам державної влади рекомендовано розглянути можливість створення механізму інформування сектору НПО про ризики у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ, у тому числі надання рекомендацій щодо протидії та захисту.
2. Експертним організаціям варто ініціювати та долучатися до організації просвітницьких кампаній для НПО щодо потенційних ризиків для сектору.
3. Відповідальним органам державної влади та експертним організаціям доцільно провести додатковий аналіз впливу заходів із протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ на діяльність НПО з метою виявлення аспектів, що створюють перешкоди, і розроблення підходів для їх мінімізації при збереженні ефективності протидії.
4. НБУ необхідно розглянути можливості для покращення комунікації між банками та НПО щодо проблем, ідентифікованих у цьому дослідженні, і шляхів їх розв'язання.

ВИСНОВКИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ГЛИБИННИХ ІНТЕРВ'Ю ДОНОРСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ ТА СТЕЙКХОЛДЕРІВ СЕКТОРУ НПО

Висновки за результатами опитування донорської спільноти

Донори повідомляють про проведення попереднього аналізу та оцінювання організацій-грантерів, а також вимоги до НПО щодо запровадження внутрішніх політик із протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ і фінансового звітування. Це є ефективним методом протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ усередині сектору НПО в Україні.

При роботі з Україною донори відзначають наявність складнощів у фінансових операціях, спричинених як законодавством України, яке обмежило транскордонні перекази, так і заходами фінансового моніторингу українських та іноземних банків. Зазначені проблеми охоплюють:

- ускладнення проведення транскордонних фінансових операцій;
- посилення банківських перевірок;
- збільшення операційних видатків;
- затримки фінансових операцій.

Опитані донори не повідомляють про відомі їм випадки використання українських НПО для цілей ВК/ФТ/ФРЗМЗ. Також відмічено брак інформації про роботу державних органів у цій сфері.

Донорські організації зазначають, що враховують невизначеність ситуації в Україні на найближчі роки. Вони передбачають:

- можливе ускладнення фінансових процесів;
- посилення контролю за фінансовими операціями НПО;
- потенційний вплив законодавства ЄС у межах євроінтеграції України;
- можливі випадки звинувачень у колабораціонізмі НПО, які працюють із бенефіціарами на окупованих територіях.

Рекомендації донорів для подолання викликів:

1. Варто посилювати міжсекторальну співпрацю.
2. Доцільно залучати зовнішню експертизу для підвищення спроможності НПО у сфері протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ.
3. Треба вдосконалювати практики перевірки партнерів НПО.
4. Донорській спільноті потрібно адвокатувати інтереси сектору НПО для оптимізації адміністративних процедур і створення сприятливих умов для діяльності НПО.
5. Необхідно розвивати інформаційну політику держави для підвищення обізнаності НПО щодо ризиків ВК/ФТ/ФРЗМЗ і методів їх мінімізації.
6. Варто адаптувати НПО та державні органи до умов воєнного стану шляхом розроблення гнучких механізмів фінансових операцій і звітності. Зокрема потрібно покращити правове поле НПО з урахуванням безпекових викликів, а також для створення більш сприятливого законодавства для їх роботи в умовах воєнного стану та по його завершенню. Серед іншого, законодавство у сфері встановлення кримінальної відповідальності за колабораціоністську діяльність, або критерії визначення юридичних осіб такими, що здійснюють терористичну діяльність, потребують максимальної конкретизації для унеможливлення подвійного тлумачення.

Висновки за результатами опитування стейкхолдерів сектору НПО

Більшість опитаних стейкхолдерів повідомляють про труднощі, пов'язані з обмеженнями на транскордонні фінансові операції та заходами фінансового моніторингу банків. Зафіксовано випадки, коли банки рекомендують використовувати готівкові операції замість безготівкових переказів, що потенційно підвищує ризики зловживань.

Опитані організації зазначають про застосування внутрішніх політик (щодо добору персоналу, закупівель, перевірки партнерів тощо) та дотримання вимог донорів для мінімізації ризиків у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

Більшість респондентів відзначила обмежену кількість інформації від уряду щодо ризиків ВК/ФТ/ФРЗМЗ і заходів, спрямованих на інформування сектору НПО.

Загалом аналіз відповідей засвідчив високий рівень усвідомлення важливості запобігання ВК/ФТ/ФРЗМЗ серед НПО та наявність різноманітних внутрішніх механізмів для мінімізації відповідних ризиків. Це вказує на проактивну позицію сектору в питаннях протидії фінансовим злочинам, незважаючи на обмежену інформаційну підтримку з боку уряду.

Опитані організації прогнозують можливе посилення контролю над сектором НПО з боку державного сектору, наявність бюрократичних перешкод і недостатність прозорості комунікації зі сторони держави щодо нових норм законодавства у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

Ключові рекомендації від стейкхолдерів:

1. Потрібно вдосконалити законодавчу базу у сфері протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ.
2. Необхідно запровадити електронні інструменти державної реєстрації НПО для зниження рівня бюрократизації.
3. Доцільно переоцінити ризики сектору у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ.
4. Потрібно адаптувати банківські послуги до особливостей діяльності сектору НПО.
5. Варто покращувати міжсекторальну комунікацію.

ВИСНОВКИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ АНАЛІЗУ ФАКТОРІВ ЗНИЖЕННЯ РИЗИКУ НПО

Висновки щодо державних заходів зниження ризику

На момент проведення цього дослідження, попри відповідні рекомендації FATF, відсутні навчальні програми, затверджені державою, для НПО та донорської спільноти про ризики у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ і шляхи їх подолання. Відповідних інформаційних матеріалів також немає.

В Україні відсутня державна політика, спрямована на сприяння становленню підзвітності, доброчесності й довіри громадськості до адміністрування та управління НПО, які працюють на території України.

Стандарти FATF встановлюють, що заходи із протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ не мають перешкоджати законній діяльності НПО; держави повинні мінімізувати негативний вплив, який такі заходи можуть мати на НПО.

На практиці застосування вимог цього законодавства разом зі спеціальним законодавством, яке регулює діяльність НПО, банківським законодавством, а також неготовність більшості стейкхолдерів застосовувати ризик-орієнтований підхід призвели до непередбачених наслідків, а саме — виникнення перешкод у діяльності НПО. Найбільш розповсюджені серед них — проблеми з банківським обслуговуванням і банківський дерискінг, з яким стикаються НПО.

Важливо: відзначається значний прогрес у процесі консультацій із громадськістю.

Рекомендації відповідальним органам державної влади щодо зниження ризику для НПО:

1. Доцільно розробити й запровадити офіційну навчальну програму для НПО на базі Академії фінансового моніторингу.

2. Варто розповсюджувати й підтримувати найкращі практики у сфері запобігання та протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ. Держфінмоніторингу доцільно інформувати НПО сектор про відповідні типологічні дослідження з метою підвищення поінформованості організацій про існуючі загрози шляхом залучення до інформаційних кампаній експертні НПО.

3. Необхідно провести комплексне незалежне дослідження явища банківського дерискінгу в Україні, на основі якого розробити й запровадити державні заходи для запобігання необґрунтованому банківському дерискінгу.

ВИСНОВКИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ЗАХОДІВ ЗНИЖЕННЯ РИЗИКУ, ЯКІ ЗАПРОВАДЖУЮТЬ НПО

Результати проведеного дослідження свідчать, що НПО застосовують різноманітні заходи управління для забезпечення доброчесності й прозорості.

Особливості та якість управління НПО корелюють із розмірами організації (чисельністю персоналу й наявністю осередків) і масштабами її діяльності (фінансовим оборотом і розміром охопленої діяльністю території).

У великих і середніх за розміром НПО, що працюють із національними чи міжнародними донорами, зазвичай запроваджено:

- політики добору персоналу, які передбачають перевірку на предмет санкційних списків;
- антикорупційну політику та політику врегулювання конфлікту інтересів;
- практику звітування про діяльність і проходження незалежного аудиту;
- внутрішні політики закупівель.

Натомість менші за розміром та локальні організації:

- можуть мати простішу організацію діяльності, з можливим залученням лише членів організації та волонтерів, без найманого персоналу;
- можуть не мати затверджених політик добору персоналу або проведення закупівель;
- можуть не проходити практику незалежного аудиту.

При оцінюванні якості управління (операційного, фінансового, проєктного) та аналізі впроваджених організаціями практик варто зважати на їх доцільність.

Локальні організації, які не оперують великими бюджетами, попри потенційно вищу вразливість, необов'язково високоризикові лише через відсутність певних внутрішніх політик або незалежного аудиту. Їхня обмежена фінансова спроможність може знижувати їхню привабливість для зловмисних дій у сфері ВК/ФТ/ФРЗМЗ, що впливає на їхню оцінку рівня загрози порівняно з більшими організаціями.

Згідно з результатами дослідження, організації незалежно від свого розміру зазвичай подають фінансову звітність до фіскальних органів, якщо не є «сплячими».

Також організації запроваджують [практики перевірки](#) тих, з ким співпрацюють, [включно з міжнародними партнерами](#).

Рекомендації для НПО щодо заходів зниження ризику

НПО для зниження ризику бути використаними з метою ВК/ФТ/ФРЗМЗ:

1. Варто запровадити політику добору персоналу, яка передбачає перевірку кандидатів на предмет включення до санкційних списків.
2. Необхідно запровадити антикорупційну політику й політику врегулювання конфліктів інтересів.
3. Доцільно започаткувати практику регулярного публічного звітування про діяльність.
4. Рекомендовано запровадити внутрішні політики закупівель.

Паралельно з проведенням цього дослідження ЦЕДЕМ у межах проєкту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України» працює над створенням збірника найкращих практик у сфері запобігання та протидії ВК/ФТ/ФРЗМЗ для українського сектору НПО. Передбачається, що він надасть можливість малим організаціям за необхідності запроваджувати відповідні внутрішні політики, оскільки міститиме набір базових шаблонів документів, які можна адаптувати під власні потреби. Планується, що збірник також міститиме поради з покращення підзвітності й прозорості управління.

ПЕРЕЛІК ТЕРМІНІВ ТА СКОРОЧЕНЬ

Благодійна організація (БО) — юридична особа приватного права, установчі документи якої визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах, визначених [Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації»](#), як основну мету її діяльності.

Відмивання (легалізація) коштів (майна), одержаного злочинним шляхом (ВК), — набуття, володіння, використання, розпорядження коштами (майном), щодо яких фактичні обставини свідчать про їх одержання злочинним шляхом.

Ризик — небезпека для організацій бути використаними з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та/або фінансування розповсюдження зброї масового знищення під час надання ними послуг відповідно до характеру їх діяльності.

Вразливість — властивість, що може бути використана загрозою (див. визначення нижче) або може сприяти та підтримувати діяльність із відмивання коштів, фінансування тероризму, фінансування розповсюдження зброї масового знищення⁶.

Громадське об'єднання (ГО) — добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів.

Державна податкова служба України (ДПС) — центральний орган виконавчої влади у сфері податків в Україні.

Державна служба фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг) — центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Додаткові узагальнені матеріали (ДУМ) — відомості, зібрані спеціально уповноваженим органом на основі аналізу додатково одержаної інформації в додаток до раніше поданих зазначеним державним органом узагальнених матеріалів.

Загроза — особа або група осіб, об'єкт або діяльність, потенційно шкідливі для держави, суспільства, економіки тощо. У контексті ВК/ФТ/ФРЗМЗ охоплює злочинні елементи, терористичні групи та їхніх посібників, їхні фінанси та діяльність на користь відмивання коштів, фінансування тероризму, фінансування розповсюдження зброї масового знищення⁷.

Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (FATF) — міжурядовий орган, метою роботи якого є розвиток і впровадження на міжнародному рівні заходів і стандартів з боротьби щодо відмивання грошей та фінансування тероризму.

Національний банк України (НБУ) — центральний банк України, особливий центральний орган державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження

⁶ FATF Guidance "National Money Laundering and Terrorist Financing Risk Assessment", 2013.

⁷ FATF Guidance "National Money Laundering and Terrorist Financing Risk Assessment", 2013.

і принципи організації якого визначаються [Конституцією України](#), [Законом України «Про Національний банк України»](#) та іншими законами України.

Національна оцінка ризиків (НОР) — система заходів, що вживаються суб'єктами державного фінансового моніторингу, уповноваженими органами державної влади із залученням інших суб'єктів (за потреби) з метою визначення (виявлення) ризиків (загроз) легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму, їх аналіз, оцінка та розроблення заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків.

Неприбуткова організація (НПО) — це юридична особа, асоціація або організація, які передусім займаються збором або розподілом коштів на цілі, як-от благодійні, релігійні, культурні, освітні, соціальні або братерські цілі, або для здійснення інших видів «добрих справ»⁸. В рамках цього дослідження до неприбуткових організацій відносяться громадські об'єднання, благодійні організації та релігійні організації.

Організація громадянського суспільства (ОГС) — термін, тотожний визначенню «інститут громадянського суспільства» — громадські об'єднання, релігійні, благодійні організації, творчі спілки, професійні спілки та їх об'єднання, асоціації, організації роботодавців та їх об'єднання, органи самоорганізації населення, недержавні медіа, інші непідприємницькі товариства та установи, легалізовані відповідно до законодавства.

Підозрілі фінансові операції (ПФО) — фінансові операції, щодо яких суб'єкт первинного фінансового моніторингу має підозру або має достатні підстави для підозри, що вони є результатом злочинної діяльності або пов'язані чи стосуються фінансування тероризму або фінансування розповсюдження зброї масового знищення.

Повідомлення про підозрілу діяльність (ППД) — повідомлення, що формується суб'єктом первинного фінансового моніторингу та надсилається Державній службі фінансового моніторингу і містить інформацію про підозрілу діяльність.

Політично значущі особи (PER) — це фізичні особи, які є вітчизняними, іноземними публічними діячами та діячами, які виконують публічні функції в міжнародних організаціях.

Правоохоронні органи (ПО) — система державних та уповноважених державою громадських формувань, основною функцією яких є боротьба із злочинністю та іншими правопорушеннями.

Релігійна організація (РО) — релігійна громада, управління і центр, монастир, релігійне братство, місіонерське товариство (місія), духовний навчальний заклад, а також об'єднання, що складається з вищезазначених релігійних організацій.

Розвідувальні органи України (РОУ) — державні органи, уповноважені здійснювати розвідувальну діяльність із метою захисту національних інтересів України від зовнішніх загроз.

Суб'єкти державного фінансового моніторингу (СДФМ) — Національний банк України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, Міністерство юстиції України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство цифрової трансформації України та спеціально уповноважений орган.

Суб'єкти первинного фінансового моніторингу (СПФМ):

- 1)** банки, страховики (у тому числі під час здійснення діяльності з перестрахування), страхові (перестрахові) брокери, кредитні спілки, ломбарди та інші фінансові установи;
- 2)** оператори платіжних систем;
- 3)** професійні учасники організованих товарних ринків;
- 4)** професійні учасники ринків капіталу, крім осіб, які провадять діяльність з організації торгівлі фінансовими інструментами;
- 5)** оператори поштового зв'язку, які надають фінансові платіжні послуги та/або послуги поштового переказу, та/або послуги із здійснення валютних операцій;
- 6)** філії або представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, що надають фінансові послуги на території України;
- 7)** спеціально визначені суб'єкти первинного фінансового моніторингу (крім осіб, які надають послуги в рамках трудових правовідносин):
 - а)** суб'єкти аудиторської діяльності;
 - б)** бухгалтери, суб'єкти господарювання, що надають послуги з бухгалтерського обліку;
 - в)** суб'єкти господарювання, що здійснюють консультування з питань оподаткування;
 - г)** адвокатські бюро, адвокатські об'єднання та адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально;
 - г)** нотаріуси;
 - д)** суб'єкти господарювання, що надають юридичні послуги;
 - е)** особи, які надають послуги щодо створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами, трастами та іншими утвореннями без статусу юридичної особи;
 - є)** суб'єкти господарювання, що надають посередницькі послуги та/або консультаційні послуги під час здійснення операцій з нерухомим майном;
 - ж)** суб'єкти господарювання, які здійснюють торгівлю за готівку дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них;
 - з)** суб'єкти господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри;
 - и)** суб'єкти господарювання, які здійснюють торговельну діяльність культурними цінностями та/або надають посередницькі послуги в такій діяльності;
- 8)** постачальник послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів;
- 9)** інші юридичні особи, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але надають окремі фінансові послуги.

Узагальнені матеріали (УМ) — відомості про фінансові операції, що були об'єктом фінансового моніторингу і за результатами аналізу яких у спеціально уповноваженого органу виникли підозри.

Фінансування розповсюдження зброї масового знищення (ФРЗМЗ) — надання, збір чи використання будь-яких активів для розповсюдження зброї масового знищення, за вчинення яких передбачені міжнародні санкції.

Фінансування тероризму (ФТ) — надання чи збір будь-яких активів прямо чи опосередковано з метою їх використання або з усвідомленням можливості того, що їх буде використано повністю або частково:

- для будь-яких цілей окремим терористом чи терористичною групою (організацією);
- для організації, підготовки або вчинення терористичного акту, втягнення у вчинення терористичного акту, публічних закликів до вчинення терористичного акту, створення терористичної групи (організації), сприяння вчиненню терористичного акту, проходження навчання тероризму, перетинання державного кордону України з терористичною метою, провадження будь-якої іншої терористичної діяльності, а також спроби вчинення таких дій.

УНЦПД — Український незалежний центр політичних досліджень.

ЦЕДЕМ — Центр демократії та верховенства права.